

Planinski vestnik 12

časopis Planinske zveze Slovenije

december 1985

PV 90 LET

Planinski vestnik

glasilo Planinske zveze Slovenije

december 1985

12

letnik LXXXV izhaja od leta 1895

vsebina

Marijan Krišelj	Planinski vestnik — čas, ki ga je prešel	529
Tone Škarja	Odmevi	533
Franca Malešič	Dobremu, staremu Planinskemu vestniku	535
Janko Humar	Na temo malega intervjuja o pomembnih rečeh	538
Tomaž Vrhovec	Vreme in snežni plazovi	542
Den Cedilnik	Sneg na Kilimandžaru	544
M. A.	Današnja mladina in gore	547
Ivanka Korošec	Po Haloški transverzali — II. del	548
Livijo Oblak	Planinska pot Dalmacija	551
Franček Vogelcnik	Gora je	554
Erna Meško	Po spominih v sedanjost	555
Nada Kostanjevic	Ko s planine sem hodil proti vasi ...	556
Vid Preložnik	V prostranstvih Tjan-Šana	559
	Društvene novice	561
	Varstvo narave	564
	Iz planinske literature	565
	Razgled po svetu	568
	Na kratko ...	573
Tomislav Jagačič	Spomin na Triglav	575

Naslovna stran:

Foto O. Naglost — Plezalec

uredniški odbor

Lastnik: Planinska zveza Slovenije, Ljubljana — Glavni in odgovorni urednik: Marijan Krišelj, p. p. 44, 61100 Ljubljana. Uredniški odbor: Tomaž Banovec, Janez Bizjak, Stanko Hribar, Mitja Košir, Boštjan Lajovic, Božidar Lavrič, Evgen Lovšin, dr. Miha Potočnik, Nada Praprotnik, Janez Pretnar, Albert Sušnik, Pavle Segula, Franci Savenc, Franc Vogelcnik, Tone Wraber. Izdajateljski svet pri PZS: Božo Jordan (predsednik), Matjaž Cerne, Viktor Pergar, Zoran Naprudnik, Stanko Klinar, Milan Cilensšek, Marijan Krišelj, Milan Naprudnik. Naslov: Planinska zveza Slovenije, 61001 Ljubljana, Dvořakova 9, p. p. 214 — Tekoči račun pri SDK 50101-678-47046, telefon (061) 312 553 — Planinski vestnik izhaja praviloma vsak mesec. Letna naročnina je 1500 dinarjev in jo je treba plačati do 31. marca v tekočem letu; za tujino 30 \$. Reklamacije upoštevamo dva meseca po izidu številke. Spremembe naslova javljajte upravi glasila; navedite vedno tudi stari naslov s tiskanimi črkami. Upoštevamo pismene odpovedi do 1. decembra za prihodnje leto, med letom odpovedi na sprejemamo. Rokopisov in slik ne vračamo. — Tiska in klišeje izdeluje Tiskarna »Jože Moškrič« v Ljubljani.

PLANINSKI VESTNIK – ČAS, KI GA JE PREŠEL

Naše planinsko glasilo se je prevesilo v zadnje desetletje pred svojo stoletnico. Devetdeset let je preživljalo svoj modus vivendi in ga skušalo vklapljati v vsakdanjost našega planinstva in našega siceršnjega življenja. Na zadnji voz urejevanja, v katerega smo se vpregli z odhodom urednika prof. Tineta Orla, se je zbasalo nič koliko tistih, ki Vestnik spremljajo tako ali drugače, s svojo polno odgovornostjo, z zanimanjem za njegovo vsebino, s skrbjo, kako bo živel v tej suši, v kateri kar kopni skromen kupček denarja zanj, v spoštljivem občutju, ob spominjanju na vse minulo, kar je to naše glasilo redno prinašalo (pa tudi tiho in včasih zavedno pa spet drugič nezavedno — odnašalo); pa tistih, ki so hrumeli in so želeli imeti v Vestniku nekaj povsem novega, takega, da bo planinska množica kar drvela za njim in se zanj na kolportažnih vogalih pulila; tudi tihih občudovalcev je bilo nekaj. V kot majavega voza so se stisnili, čisto zadaj, skrbno ogibajoč se gorečnežev, ki so vihteli bič in udrihali z njim po konjih, ki so ta voz šest let vlekli. Res, vse je bilo na tem vozu, tako vse kot je vse v čisto vsakdanjem življenju, kaj pa naj bi bilo drugega. Kaj pa naj bi Vestnik tudi bil, kot vsakdanjost nekega trdnega organiziranega planinstva, ki mu narod včasih tudi zaploska, če doseže kaj svetovno vrednega, včasih pa tudi rad zamolči. Tako je pač. Delimo usodo majhnih narodov, ki se stiskajo povrh še za golimi stenami velikih gora in vetrovnimi ter prepljivimi vrhovi; in začudo — ta mali narod je uspel te stene, gole, kakršne so in vetrovne vrhove, tudi spoštovati. Ceniti jih je začel, da ni umrl. Ceno za vse to, za te doline, vrhove in stene ter za vse, kar je človek vdihnil v to božanstveno naravo, po božje občudovano in spoštovano, si je moral omisliti svoj način in svojo navado, ki naj ne bi prehudu vzemirila njegove vsakdanjosti, da je častil to goro in svobodo na njej. Cilj, ki ga je bil dosegel s tem, je ta, da danes govorimo o Slovencih, ki da so narod gora; narod, ki mu gorska narava pomeni prav toliko kot vse druge njegove srčne zadeve v vselem in žalostnem.

In ta voz vozi vse to lepo skupaj povezano pa tudi močno zbrskano in pomešano med seboj. Nagneti smo se res sem na ta skromen prostor, pa se nismo vprašali, če smo res za tak voz namenjeni. Pa kaj bi se vpraševali. Naše široko odprto srce, ki smo ga dali na voljo tudi planinskim rečem, je ponudilo prostor vsakomur, kdor je želel stopiti na to déro in se odpeljati planinskim doživetjem nasproti.

Šest let je za glasilo kot je Planinski vestnik, kratka doba. V času, ki ga živimo, ko vse preživljamo na hitro, pregnéamo reči in stvari kar spotoma, ko gremo v službo in ob jedi, pa je vsej prej kot kratka. Dolga tudi zavoljo tega, ker je ta naš ozaljšani voz z visoko obletnico, ko še zdaj frotlajo v vetru spletene girlande slabo obiskanih literarnih večerov in samotnih razstav naše gorske kulturne dediščine ter se v tem vetrovnem ozračju nemirno ovijajo okoli svojih stebrov tradicije, ki je je v planinstvu še dosti, da ji nekateri odrekajo kar počez mesto, ki ji na našem precej hrupnem vozu gre, da je torej ta naš ozaljšani voz prenatrpan s težavami.

Brskam po svojem spominu, če mi morda v teh letih, kar Planinski vestnik urejam, ni kaj imenitnega in pomembnega ušlo, kar bi bilo ob zaključku 90-letnice našega planinskega glasila treba še povedati. Pa nisem našel nič takega. Vse je že izrečeno in ponavljal bi se, ko bi spet začel znova.

Nekega jesenskega jutra, bilo je čisto tako kot je vsako jutro, kadar gremo »na šiht«, ko vse hiti, piska, je nervozno, še zaspano in jezno, ker se je moralo prezgodaj prebuditi, da je odšlo za svojimi posli, nekega takega jutra sem se znašel v zadušljivi pisarni in jutranja beseda je dala jutranjo besedo...

»Vestnik, ja, Vestnik... Koliko bi bilo naročnikov, če bi...«

»Kaj, če bi...«

Nisem dobil odmeva. Zato sem začel sam: »Ja, če bi tole tule, štimalo!« In sem pokazal na mizo, zasedeno s škatlami, kjer so še spale kartice številnih še živih in mrtvih naročnikov.

»To že, štima!, če bi bila vsebina taka; vsebina je lista, ki ne vleče...«

»Res mislite, vsebina?«

»Ja, seveda, tistih nekaj se Vestnika še drži, druge pa ne zanima...«

Tistih nekaj je skoraj pet tisoč in postavi teh nekaj (a ja, rečeno je bilo še: vztrajnežev) na Trg revolucije pa boš videl, kaj pomeni za ljubo slovenščino pet tisoč grl in deset tisoč rok in mnogo tisoč misli, različnih. Preglušeli bi, če bi vsi hkrati zarjaveli, kako da se motimo, če to pet tisoč številčno množico štejemo za »tistih nekaj gorečnežev«, vztrajnih planincev. Zveni kot da ne bi smeli biti ponosni, da so planinci in da so hkrati naročeni na Planinski vestnik. In ker je bila zraven pomotoma omenjena

še vsebina, za tisto pa je odgovoren urednik s svojim uredniškim telesom, stasitim, postavnim, zavaljenim, zamotanim, kakršnim koli že, se ta urednik lahko, in ima tudi pravico, brani takole na levo in na desno.

Nekoč so Vestniku javno rekli, pred vsemi ušesi, kako da nima v sebi nič humanega, kako da ni strokoven in kako vsebinsko peša. To velja hkrati seveda za vso »armado« sodelavcev, stalnih in občasnih. Pa so to rekli tisti, ki sem ne sodijo. Izza plota ogledujejo, kako se Vestnik izmika bežečim prav dobro ohranjenim vozovom, ki niso tako razmajani kot je tale naš, na katerem se drenjamo in vpijemo: »Naj živi Vestnik in njegova tradicija!« In naj zazveni še po Cankarjevo: »Ko so to dejali, so brž, da jih kdo ne bi opazil, vrgli kamen za to škripajočo cizo in so bili spet potešeni, češ, da so opravili dobro delo.«

Metuzalemščino tolčeva moj dragi Vestnik, metuzalemščino, staro in prežvečeno. Danes je že vse novo, je mnogo novega v plezariji, je novo v planinstvu in v planinski množici, midva pa še zmerom tisto: ... »Čudovito jutro me je zaščemelo v objokanih očeh... Še od sinoci, ko so mi povedali, da so bili na vrhu, so objokane... Od sreče... Ja, od sreče in od tega oči ne zatečejo, le objokane so...«

Kaj bi s to literarščino. Ves svet ve, da literatura spada povsem nekam drugam, ne pa v Planinski vestnik. Literatura, tudi planinska, spada med literaturo, kolikor je je že. Pa ne bomo rekli, da brez veljave Planinskega vestnika, brez ene same kolesne peste našega planinskega voza, brez ojnice. Žrd je bil Planinski vestnik tej literaturi, žrd, da jo imamo in da jo ohranila močno vrv, ki se je bila splekla od vsega planinskega začetka, ko smo z Vódnikom prvokrat brali našo planinsko literaturo in je le-ta odromala v Grünovi culi na Dunaj, kot smo to primero že večkrat slišali, skupaj z drugo, tedaj res še skromno slovensko literaturo, vendar pa vso našo.

Zdaj pa menda jokamo za koncepti. Kakšnimi koncepti? O tem imam svoje prav določeno, da ne rečem, posebno mnenje. Pred kratkim sem se pogovarjal o čisto uredniških rečeh, pa tudi o planinskih problemih, z znanim literatom, kritikom, zraven pa tudi navdušenim planincem: »Ja hudiča, saj potem ne bo to več Vestnik, potem bo tisto, kar mu bo naložil nov koncept, bo nova revija. Pa imaš zanjo naročnike? Saj veš tisto o Američanu, ko kani izdajati rusko »Pravdo« v Ameriki. Deset tisoč interesentov, ki so pripravljeni vnaprej plačati naročnino, ima, ko je šele zamisel sporočil javnosti, pa še pomišlja, če bi šel v to...« Mi pa — nov koncept, stari je primerljiv betežnemu starčku in ne bo preživel. Pa ne bo. Se pravi: Vestniku so ure štete. Tako je treba to vijavajo razumeti. Vestnika, takega, ne potrebujemo več. Lep pozdrav vsemu naročništvu in na svidenje v novi reviji. Vabimo vas poslej tja.

Pa je res vse tako preprosto? Je res vse tole, ki je morda resnično kolesavo in vijugavo tako, da je potreben čisto navaden sklep (koliko je v zadnjih letih že bilo sklepov na račun PV) in že smo na novi poljani, polni rož in čudovitega vonja. Ali pa drugače povedano: že smo iz kluseta, ki betežno vleče ta naš voz, napravili iskrivega konja, ki mu še ovsna ni treba, pa že vleče.

Ni tako in žal ne more biti tako.

Sprehajal sem se po jesenskem gozdu. Storžič mi je gledal takorekoč pod noge. Štel je vsak moj korak in barva njegovega temena je bila na moč podobna mojemu razpoloženju. Sivorjava je bila, brez tiste skrivnostne jesenske mglice, ki človeka vsaj za silo zmiri, ko duha ogorke jesenskih ognjev. Razmišljal sem. Je ta voz res že zvozil svoje? Je treba res pregledati vse njegove peste, platišča, razne drikeljne, ki ga pri vožnji ovirajo, ročice pa vajeti, uzde in zavore, pa »šmir«, s katerim je namazan? Se maje, da bi utegnil razpasti? Če bi tistikrat hodil z žalostjo pod pazduho, bi pritrtil takim mislim, pa sem jih zlahka odpodil. Nenadoma so namreč zaživele gore pred menoj. Tokrat je bil to Veliki Grintovec, Kočna, Javorjev vrh, Potoška gora, Zaplata. In v to veličastje mi je kapnila drobna misel, kako je na primer ta naša Zaplata, živo izročilo nekdanjih kmetskih navad, ki je pred nami kot na dlani, že zaraščena. In ta primerjava se mi je vsilila tudi med vrstice, tele tu. Zaraščamo se, podlaga pa ostaja, ta pa. Tako kot ostaja Hudičev boršt tam na sredi in tako kot ostaja tisti skromni izvir ob robu Hudičevega boršta, ki je tešil žejo utrujenim koscem iz Mač, Bašlja, Preddvora, Brega, Tupalič in še iz katere vasi. Zdaj je res tisti krampizelj sam na oknu stare sosedove hiše, ki jo kanijo tudi podreti in samo vprašanje časa je še, ko ga bom ukradel in ga vtaknil med pisano šaro, ki bo nekoč planinski muzej, če bo sreča, morda res kar v Ljubljani.

No, pa na Jakoba sem pozabil. Jakob je sploh vzpetinica, gora ne moremo reči, ki me vabi tedaj, ko goro in njeno neizmerno melodično samoto najbolj potrebujem. Zdaj tudi Jakob sameva. Je še izletniški, toda izročilo z mežnarjivo, hlevom in pōdom umira. Sesuva se, vsak dan ga je manj in vsak dan je več žalosti. Kako bi moja teta, ki je kot punčico v svojem očesu čuvala to naravno dragotino, danes debelo pogledala. Tistikrat pa je preživljala sebe in zraven še četvero otrok in sitnega moža, ki je pokadil natanko toliko smrdljivega tobaka, kolikor ga je bil pridelal tam gori na blizu tisoč

metrov višine, le s tistim, kar ji je dajala ta skopa gorska narava. Nehote so mi te primerjave z gorami zaživele tudi v drugačni luči, vsaj tule na Jakobu. Saj se ne zarašča prav vse. Zaplata bo morda spet oživela, Jakob bo spet dobil drobno hišico, iz katere se bo kadilo in bodo ljudje prosili za malinovec, pa ga bodo dobili... Spet bo tisti hlev oživel... Toda to je romantika, ki je ne more biti. Jakob pa vendarle živi svoje skrito življenje. Pravkar ga odkrivajo. Staroselci so bili tu. Tu so glavniki, lepo oblikovani, koščeni, tu so steklene posode, so hiše z ognjišči in tu je še mnogo skrivnosti... Je torej to tisto, da vse večno živi, le v drugačni podobi, drugačni luči. Nič ne umre, le preobrazi se v novo; najprej gre seveda v pozabo, potem pa se pokaže v novi podobi, po kateri se vsi zgledujemo...

Nehote sem poprosil te Storžičeve vazale, naj mi priskočijo na pomoč, ko bi s skupnimi močmi oblikovali tole misel: Kaj bo torej s tem izročilom, ki ga sicer imenujemo Planinski vestnik in je star menda prav toliko kot so bili stari dinosavri in je sredi velikega meteža, ki mu pravimo čisto preprosto — kriza? Pa je res vse to kriza moji dragi vrhovi? Ni, kaj ne da ni. Evforija je prej, kot kriza. Evforija v vsem, kar je z gorami povezano. Kaj bi krizili, ko vsi hitimo v gore. Kriza bo tedaj, ko bodo koče prazne, ko bodo planinske poti samevale, ko vrhovi ne bodo imeli obiskovalcev. Tedaj bo kriza. Danes pa imamo tega še na pretek. In je torej to — evforija. Ne zamerite mi vsi, ki ste ta trenutek z menoj, vse te barve jesenskega gozda, vsi ti modri vrhovi, ki bi vas mogel doseči z roko, tako jesensko blizu ste mi. Pa ne zgolj v odnosu do teh vrhov in do gorske narave, do vsega se obnašamo nervozno evforično. Vzemimo le eno samo posodo, v kateri se zbirajo planinske reči — informatiko, novičarstvo, poročilstvo, obvestilnost in tako naprej, kolikor je že takih besed. Vsi *beremo* o planinstvu, takem ali drugačnem, vsi *slušimo* mnoge reči o planinstvu, vsi *gleđamo* v lepih barvah gorska dogajanja in vsi tudi skušamo *kritično ocenjevati* vse te pojave in smo zmedeni, če ne moremo reči, da živimo v krizi. V krizi je organiziranost morda, ko si z miz, izpred nosov takorekoč, jemljemo gradivo za informiranje, potem pa isto novico valjamo na levo in na desno, dokler ne najde poti v »informatijski medij«, najprej v tem, potem v onem, vedno z isto vsebino, včasih tudi malce manj točno. Nastopila je doba, ko bi vsi radi informirali. Ne mislim tu zgolj planincev, povsod je ta želja doma. Tako smo daleč, da smo že prepričani, kako vsi želimo le informacijo, vse drugo pa je le za okras, je mašilo, tudi glasba in tudi literatura in še kaj drugega, kar ni glasba in ni literatura. Informacija je tista, ki nosi zastavo, kaj bi torej zamujali, zastavonoše gredo naprej, mi za njimi...

In tako ta naš voz še kar naprej škriplje. Nič se ne sklicujem na svetlo zgodovino naše planinske preteklosti, na Staniča na primer, Juga, Dularja. Ti možje so svoje opravili in so zapisani na častnih straneh naše zgodovine in jih torej ne gre klicati na pomoč, če smo sami v zadregi, v idejni stiski, v stiskah novih pojavnosti v planinstvu in v zmedenosti najrazličnejših interpretacij, ki skušajo vsaj za silo ohraniti planinstvo pod tistim širokim živobarvnim narodovim dežnikom, pod katerim se šne zmeraj radi zbiramo. Hudi pa smo seveda, če bi nas kdo skušal iz tega udobja izbežati. Taki pač smo, zakoni vztrajnosti delujejo povsod, tudi v planinstvu, vseh časov, oblik, dob in naravnosti.

Vihtimo torej konceptualni bič nad glavami naročnikov. To je gotovo, ker jih doslej nismo vprašali, kaj bi še potrebovali, poleg tega, kar Vestnik že objavlja. Res smo izvedli pred leti nekakšno anketo. Ta je povedala, da manjka »to in ono« v Vestniku. »To in ono« pa je natanko tisto, kar iščemo tudi mi, ki Vestnik oblikujemo in ko to snov najdemo, jo nemudoma objavimo. Manjkalo pa bo zmerom nekaj. Življenje je tako, živo, zanimivo ali pa vsakdanje dolgočasno, v njem je mnogo neizpetega, neznanega in znanega, vznemirljivega, dobrega in slabega, načetega in novega pa tudi preživetega. Iz česa pa potem nastaja »nov concept«? Gre iz starega v novo, prav gotovo in iz tistega, kar predstavlja naše planinsko bistvo, brez katerega planinstva ni. Torej štejem sem tudi njegovo plemenito tradicijo, ki nam je poslila in osmislila sedanost pa jo preganjamo s strani Planinskega vestnika, kot da je preživela, kot da je to preveč literarno in je to povsem nekaj drugega kot tisto, kar planinci znajo napisati. Naj mi kdo pokaže armado, ki čaka nekje, da bi začela pisati na novo. Da bi planinstvo začela oblikovati drugače kot pa ga poznamo. Vselej je bil Vestnik odprta knjiga za vsakogar. Nič drugega ni bilo treba kot čisto malo poguma in če je bil ta pogum količkaj uporaben, ga je Vestnik z veseljem prenesel med druge bralce, da so ga brali. To je stara in preizkušena pot, ki je nobena novina ne bo mogla in smela prezreti, če bo hotela preživeti. Pesniki, pisatelji, literati, pa se ne rode z enim člankom niti ne v šestih letih. To je življenjska pot, ki jo je treba prehoditi tudi skozi Planinski vestnik in prehodili so jo vsi od kraja tudi tisti, ki jih danes štejemo za znane literarne ustvarjalce in so se »preizkušali« tudi na straneh Planinskega vestnika.

»Da,« tako pravijo, »bil je Vestnik včasih, bil je. Če bi se še zdaj kdo našel, kot je bil Janko Mlakar, potem pa bi bil spet Vestnik, ja, potem bi pa spet bil...« Saj niti ne vemo, da s takimi odmrliimi romantičnimi željami pravzaprav žalimo vse tiste, ki so

prišli za njim oziroma so še tu in šele »nastajajo«. In spet pravijo, da so Vestnik nekoč brali s slastjo, da so ga komaj čakali, od zadaj naprej, da so ga brali in spet od začetka do konca. Zdaj pa ... Bog ve, da takih besedičen pred desetimi, petnajstimi leti nisem poznal. Nasprotno. Podobno kritiko, kot jo slišimo danes, to sem si zapomnil. Te besedne vaje so bile znane tudi tistikrat, ko so želeli Vestnik preobrniti od znotraj navzven in spet noter, le da ne bi bil tak kot je bil.

Preden bi zaključil še tole: Ta številka, zadnja v letošnjem letu, je nekoliko bolj poudarjena alpinistično-plezalsko, da tako zapišem, čeprav bi mogel za tako vsebinsko orientacijo najti tudi konceptualno opravičilo. Pa vseeno. Objavljamo članke, ki so v uredništvo prispeli kot odmev na zapis pogovora s podpredsednikom PZS, tovarišem Francijem Ekarjem in je v Planinskem vestniku izšel pod urednikovim naslovom in kratkim ekscerptom povedane vsebine. Ker se pač ne morem oddvojiti od tega dejanja (o vsebini tu ni govor), moram zapisati tudi to, da je zapis izšel kot zapis, ki je nastal po vsebini pogovora, ki jo je F. Ekar sporočil javnosti po tej poti, prav gotovo prepričan, da taki problemi obstajajo, pač na svoj način. S tem, ko ugovarjamo vsebini zapisa, še ne moremo reči, da problema ni in da bi menda vprašanja, ki so zastavljena, morali obravnavati v kako drugačni obliki in na drugem mestu. Gre torej po vsem sodeč tudi za izbor *načina*, kot razumem iz nekaterih odmevov, za izbor *mesta*, kjer naj bi o teh vprašanjih razpravljali in pa za *mnenje*, da so te misli sila nerodno izpovedane. Predvsem pa tu ne gre za namero, da bi res globoko filozofirali, kot sem že bil zapisal, pač pa, da bi poskušali stvarno pregledati, kako je dejansko s tem problemom. Menim, da so v »odmevih« podčrtani podatki navsezadnje taki, ki govore o smrtnih žrtvah. Eno človeško življenje je eno življenje, ohranjati ga je treba z vsemi možnimi in nam dosegljivimi načini. Predragoceno je, da bi mogli biti zadovoljni zgolj z dvajsetletnim povprečjem o številu žrtev med alpinisti.

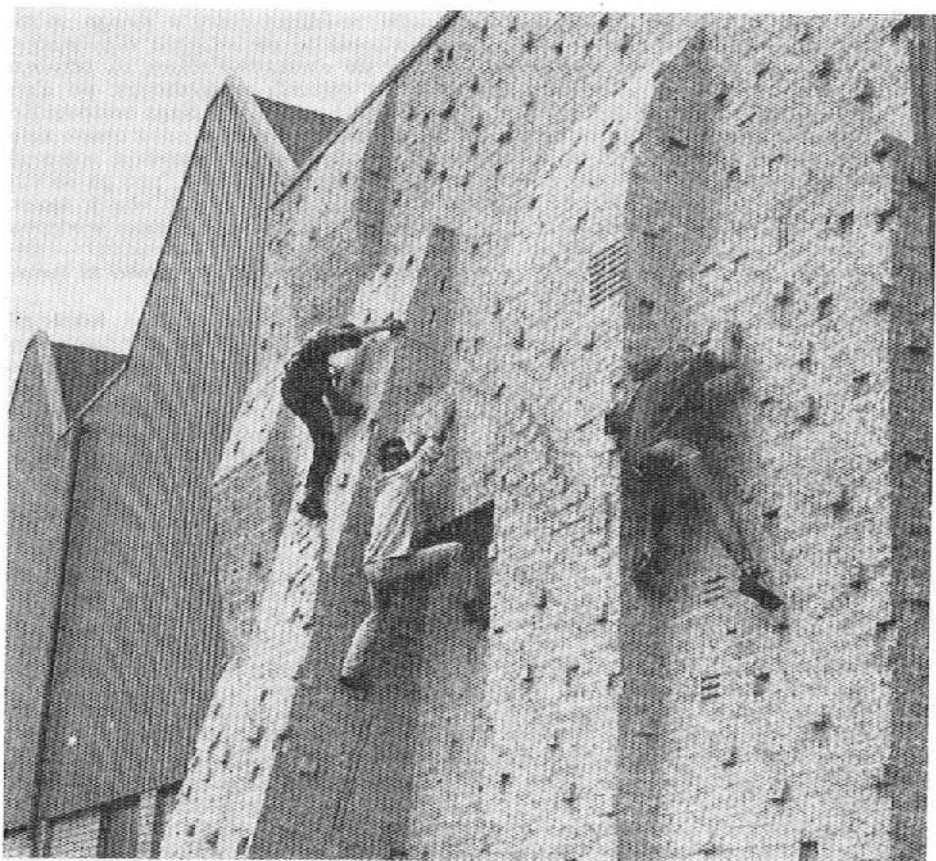
Pa ne gre zgolj za to. V teh »odmevih« mi je očitano, da sem nepoučen o teh zadevah, ki jih obravnava »odmevni zapis«. Nepoučenost med drugim težim tudi s tem, da prebiram naše alpinistične statistične preglede, v katerih lahko razberem, da so smrtne nesreče med alpinisti v zadnjih letih v porastu. Da bi bila moja nepoučenost kar najmanjša ovira pri mojem vsakdanjem delu, sém sem štel tudi urednikovanje Planinskega vestnika, prebiram redno, kadar izidejo, tudi Alpinistične razglede in mnogo tujih revij s planinsko-alpinističnega, turistično-popotniškega področja; prebiram, točneje rečeno, vsaj tiste revije, ki so mi kot novinarju in uredniku, dostopne. Spoznanja, ki jih sprejemam po tej poti, mi povedo, kako zelo v ospredju so prav ta vprašanja, ki jih načenjajo zapisane Ekarjeve misli. Celu hudi prepri so znani, pa celo nekaj takega je znano, kot se to pri nas dogaja, ko še ne vemo, kam bi pojav, ki ga imenujemo posplošno — plezalstvo, dali. Ponekod, kjer se s tem srečujejo, so to vprašanje rešili tako kot njim najbolj ustreza — »navižali« so ga tudi v profesionalnem. Mi pa? Pa ostanimo za zdaj pri dejstvu, da je plezalstvo (v vseh oblikah) kategorija razvoja planinstva in skušajmo tej kategoriji najti mesto v našem času in prostoru. Pero se sicer še ni utrudilo, pa bi vseeno rad zaključil z željo, da bi talo naš voziček s Planinskim vestnikom v prihodnje bolj veselo poskakoval po kotanjesti poti, po kateri se kotali že tolikšno vrsto let.

Glavni in odgovorni urednik Planinskega vestnika:

Marijan Krišelj

POSEBNO OBVESTILO NAROČNIKOM PLANINSKEGA VESTNIKA

Glavni odbor Planinske zveze Slovenije je na seji, dne 9. novembra, sklenil, da bo naročnina za Planinski vestnik v prihodnjem letu 3000 dinarjev. Plačati jo bo mogoče v dveh delih in sicer prvi del v februarju, drugi del pa v sredini leta. Naročnino bodo pobrali poštarji. Če naročnik želi naročnino plačati v enkratnem znesku v začetku leta, potem lahko izpolni položnico sam in nakaže denar na tekoči račun Planinske zveze Slovenije, za Planinski vestnik.

Iz revije Berggids, 4 85 (Koninklijke Nederlandse Alpen Vereniging)

ODMEVI*

(na zapis z naslovom Mali intervju o (tudi) pomembnih rečeh, PV 10/85, str. 435)

O (TUDI) POMEMBNIH REČEH Z ENE OD DRUGIH STRANI

TONE ŠKARJA

»Imel boš svoj sončni zahod. Zaukazal ga bom. Toda v svoji vladarski modrosti bom počakal na ugodno priložnost.«

»In kdaj bo to?« se je zanimal Mali princ. »Hm, hm!« je odgovoril kralj, in je najprej prelistal zajeten koledar, »hm! hm! to bo ob... ob... to bo danes zvečer ob sedmi uri štirideset minut! Videl boš, kako me ubogajo!«

Mali princ je zazehal. Bilo mu je žal, da je ob sončni zahod. In tudi dolgočasil se je že malo. »Tu nimam več kaj početi,« je rekel kralju, »odšel bom.«

V intervjuju (PV 10/85) je takratni podpredsednik Planinske zveze Slovenije Franci Ekar najprej nakazal potrebo po kultiviranju divje rastočih alpinističnih rastlin — solo plezalcev — in s tem izpričal pripadnost pri nas vsesplošno priznani in prakticirani ideji o enakosti — raven izenačenja je pa znana, ker je mogoča samo ona. Za izhodišče je ugotovil, da alpinisti — solo plezalci strežejo le svojim osebnim hotenjem, morda

* Odmeve objavljamo po tistem vrstnem redu, kot jih je uredništvo prejelo.

tudi pustolovščini. Povedal je, da je pri soliranju verjetnost nesreče mnogo večja, ker so pri njem psihične stiske mnogo hujše, prisotno je pesimistično razmišljanje, včasih tudi alkohol itd. Kako zgledno so organizirane smučarske tekme pa plavanje in atletika, vsestransko je za varnost poskrbljeno v delovnih organizacijah: pri alpinizmu pa je vse to le v eni sami točki — navezi in njeni opremi. Predlaga brezpogojno prepoved solo plezanja v organiziranih AO, preventivno usmerjanje sposobnosti solo plezalcev v organizirano obliko alpinističnega (ali pa družbenega) delovanja, nujno se mu zdi, naj se alpinizem preneha oddaljevati od družbenega življenja, pač pa se naj z njim vsebinsko in družbeno politično tvorno poveže (koliko je bilo včasih štafet, udarniških akcij itd.), pri rangiranju pa se solo vzponov sploh ne bi smelo vrednotiti (kajti danes posamezniki ob skrajnem riziku opravijo vzpone, ki jih — nekdanj? — naveze niso zmogle). In še — veliko je treba postoriti, da si pridobiš vstopnico za Himalajo, solisti pa do te vstopnice vse prehitro pridejo.

Predmet Ekarjeve obravnave — alpinisti in soliranje — zanima tudi mene. Nikoli mi o njem še ni uspelo doseči nekega dokončnega stališča, zato vrednost mojega razmišljanja nima zlate podlage: kadar smo iskali kakega prijatelja, ki se ni pravočasno vrnil s ture, sem bil ves zaskrbljen in nesrečen, kadar pa je kdo splezal kaj vrhunskega (Česen z enim zamahu Angleško in Walker v Jorasses, Knez in Svetičič Elger itd.), sem bil ponosen, da sem iste krvi. Kakšno licemerstvo, kakšna hinavščina bi bila, občudovati nekdanjega Bonattija, pa pozneje Messnerja in sedaj Bubendorferja, svoje pa za enaka dejanja metati iz organizacije.

Pa se ne mislim sprenevedati. Alpinizem je nevaren šport. Posebej nevarno je iskanje možnosti, skrajne meje, soočanje morda še neznanih subjektivnih in objektivnih danosti. Cel šopek lepih in nekoliko strupenih rož. Nevarno in dražljivo privlačno. Kot vse velike strasti. Imam srečo, da že dolgo in še zmeraj plezam. Včasih, čeprav zelo redko, tudi solo. Pa še to ne preveč težkih smeri, vsekakor vsaj pol lažje od tistih v navezi. Ugotovil sem, da je moja duševna moč preslabotna za kompenzacijo strahu, oziroma večje izpostavljenosti, ki jo občutim, ko plezam sam. Ko pa ta neprijetni občutek še ne nastopi, pa neznansko uživam, vsekakor mnogo bolj kot ovesen z vrvmi in drugo težko kramo. Prosto telo, dobri oprimki in vertikala — potem so tudi misli kot ptice. Zame se to neha nekje okrog četrte stopnje (v trdni skali), za rojene in trenirane soliste pa pri sedmi ali osmi (za zdaj). Problem, kje je ta meja, pa mora rešiti vsak sam. In zmoti se lahko vsak. Mnogo lepih strupenih rož. Ko soliš drugim pamet, trkaj na les in bodi previden! Prisluhni neslišnim zvenom, zaznaj gibanje hladne ne-gibnosti!

Imam tudi srečo, da sem ves čas v stiku z živim alpinizmom, s sodobnimi alpinisti. Nič niso drugačni od nekdanjih, nič boljši in nič slabši, tehnično pa seveda neprimerno bolj sposobni (nasledniki jih bodo presegli!). Vedno (!) je pa vsaka nova starejša generacija vsaki novi mlajši očitala preveč športa ter premalo romantike in poglobljenosti. Pa? Preseganje prejšnjih rodov je aksiom človeškega razvoja. Človek kar naprej zgublja svojo nedolžnost, zato mora znova in znova odkrivati nova pota. Izvirni greh je shranjen v osebnem in kolektivnem spominu, zato moramo nenehno napredovati. Strah nas je, kam nas bo to pripeljalo, vendar ne moremo izstopiti: nekoč smo se pač usedli na ta vlak. Alpinizem je sicer nekoristna (?) smer napredka, podvržen pa je istim zakonitostim. To igro — z mnogimi drugimi vred — se svet pač gre in tudi tekmuje v njej. In z njimi tudi Slovenci. In se seveda tudi prehitavamo. Kdor sebe ne prehitava, zaostane za drugimi. Ekar pravi, da se nam (komu?) doslej še ni posrečilo odpraviti na pot ekspedicije, ki bi poprej v miru opravila vse glede opreme, izbora in financ, pa formalnosti v deželi, kamor gre. Moram povedati, da je za kako večjo odpravo zelo težko dobiti denar, brez glasnega ali tihega blagoslova višjih forumov sploh nemogoče. Kljub temu je samo nabiranje in uporablanje tega denarja za tistega, ki se z odpravo ukvarja, še posebno naporna in zapletena zgodba. Potem je treba poiskati dobavitelje opreme, hrane, zdravil, dajalce uslug, prepeljati iz tujine vse mogoče blago, od carine dobiti dovoljenja za uvoz in izvoz, za hišno skladiščenje, za prepakiranje v drugo obliko (nosaške tovore), ob tem je treba opraviti večstopenjski izbor članov, vse mogoče preglede itd., itd. Vse to ob vsaj za silo opravljanih rednih delovnih in zasebnih dolžnostih. Za odpravo je treba imeti stike s povprečno stotimi podjetji in ustanovami — z vsakim nekako 2 do 3 obiske, 3 do 5 dopisov, 4 do 6 telefonskih pogovorov, — ki jim sledi še fizična izvršitev dogovorov in sklepov. To je organizacijska plat. S stališča alpinistov: noro plezanje in plezanje nekaj let, da sploh lahko kandidirajo, zdravniški pregledi, napetost in strah pred izbori, pisanje obsežnih spisikov vzponov (100 do 200 jih opravijo na leto), potem pa razočaranje za dobro polovico kandidatov, za izbrance pa spet divje plezanje, zaradi potrebne kondicije, seznanjanje z goro — ciljem, cep-ljenja in zdravniški pregledi, v zaključni fazi intenzivna pomoč pri spravljanju opreme in hrane od dobaviteljev v skladišče in v tovore, pri vsem tem pa spet vsaj zasilno opravljanje delovnih dolžnosti. Kateri trn od naštetih je tisti, ki žuli Ekarja, pa ne morem uganiti. Streženje hotenjem? Glede počasnega urejanja formalnosti v deželi (Nepalu, Pakistanu) je prav zabavno brati Herrligkofferjevo jezo, ker so se zapletli s transpor-

tom pri njegovi odpravi na Kangčendzengo leta 1980 vlekli cele tri tedne. Res je Herrligkoffer vodil že nad dvajset himalajskih odprav, res pa je tudi, da so ceneni prevozniki manj solidni, predpisi spremenljivi in ohlapni, birokrati togi in leni, klima vroča in prazniki pogosti in na različne dneve (po luni). Mi to bolj razumemo kot pedantni Nemci, zato smo na koncu vseeno hitrejši.

Še o neaktivnosti alpinistov. Poznam odseke, kjer so udarniška dela pri visokogorskih postojankah in vodenje izletov pogoj za registracijo. Poznam alpiniste, ki na željo svojega predsednika iščejo možnosti za nova in nova planinska pota po nevarnih terenih (želje nekaterih so za nekatere ukaz). Poznam alpiniste, ki so brez besed odšli v Beograd na potrebne parade — vključno z enotedenskim treningom korakanja vred. Ne-povezava generacij je problem očetov in sinov: kdo je tisti, ki mora ponuditi slik — roko? Vendar naj jo sin sprejme, seveda. Družben denar — javna sredstva takorekoč — in odgovornost zanj so neprimerljiva z zahodnim privatnim denarjem in naše odprave z zahodnimi, večkrat privatnimi odpravami? Po svoje je denar družben — plod ustvarjalnega dela družbe — povsod, vprašanje je le, kdo razpolaga z njim. Centri, ki moč razpolaganja imajo pa so različnih oblik in imen ter jih je pogosto težko natančno določiti, čisto privatni pa niso nikjer, in brezmadežno družbeni tudi najbrž ne. Na Himalaji sem ob podobni razpravi zatrdil tole: »Denar, ki ga porabljamo na tej odpravi, je na zahtevnem zahodnem tržišču ovrednoteno dejansko opravljeno delo naših delavcev, ne glede na to, kdo nam ga navsezadnje dal, oziroma odobril.«

Nevarnosti in nesreče. Vsaka nesreča, vsaka smrt, je velika tragedija. »Nikoli ne bi šel na odpravo, nikoli plezat, če bi vedel, da se bo kdo na moji vrvi, na moji odpravi, ubil.« In vendar... Nekoč sem mislil, da bi se vsaj subjektivno pogojene nesreče dalo preprečiti: boljša vzgoja, večja treniranost, boljša oprema. Sedaj mislim, da se to popolnoma ne da. Človek je iskalec nemogočega, nedosežnega. Tiste prej naštete vedno boljše stvari bi mu lahko nudile večjo varnost, vendar mu hkrati nudijo tudi večje možnosti. Ves problem se le preseli na višji krog. Še največ možnosti nudi (morda) večja odgovornost (do družine, do tovarišev, do organizacije, češ, moja nesreča je tudi nesreča drugih). Morda... Z ograjo ne bo šlo: kljub parnikom se podijo po nevarnih oceanih tudi samotni jadralci. Ker jim je všeč prav to.

Ob trudu, da bi našemu podpredsedniku pomagal pri razmišljanju o poteh in stran-poteh alpinizma, pa še njega prosim za majhno pomoč. Na štirih od vsega petih osem-tisočakah, ki smo jih doslej osvojili popolnoma, z vrhom vred, je zastavo v znak zmage držal v roki vsaj en alpinist iz PD (AO) Kranj: Makalu (1975, Nejc Zaplotnik), Gašer-brum I (1977, Andrej Štremfelj in Nejc Zaplotnik), Everest (1979, Andrej Štremfelj in Nejc Zaplotnik) in Jalung Kang (1985, Tomo Česen). To je nedvoumen dokaz sposobnosti in poguma kranjskih alpinistov, posredno tudi prizadevanja društva, oziroma njegovih funkcionarjev. Iz tega sklepam, da je Franci Ekar kot predsednik društva bolj naklonjen alpinizmu in alpinistom od Ekarja kot podpredsednika PZS. Ali imam prav? Prepričan sem, da imamo glede na celotno število alpinistov najbolj kvaliteten alpinizem na svetu. Osnovna smer je jasna: čim višje in čim težje stene, visoke in težke gore, neznani in neraziskani gorski svet. Vse oblike in zvrsti, v katerih slovenski alpinizem živi, posredno ali neposredno vodijo k temu smotru. Ali je tudi organiziranost alpinizma in predvsem planinstva temu cilju najbolj ustrežna, pa je seveda osnovno vprašanje, ki bi ga morali mi — planinski delavci — resno proučiti in po potrebi tudi rešiti. To naj bi bila prava smer zaskrbljenosti. Kot karikatura se mi je zdelo glasno razmišljanje nekega alpinističnega funkcionarja na neki uradni seji foruma Planinske zveze Slovenije: »Sicer se pa moramo vprašati, kaj sploh ima komisija za alpinizem od Frančka Kneza in njegovega plezanja.«

Saj vprašanju skoraj ni oporekati, le vrstni red besed je treba spremeniti: »Moramo se vprašati, kaj sploh imata Franček Knez in njegovo plezanje od komisije za alpinizem?« In od višjih organov na hierarhični lestvici PZS tudi, seveda.

DOBREMU, STAREMU PLANINSKEMU VESTNIKU*

FRANCE MALEŠIČ

Berem in se čudim. Spet in spet. Ne morem verjeti. Takšnega članka še nisem bral. V planinskem glasilu pa sploh še ne.

Urednik Marijan Krišelj objavlja na 435. strani letošnje oktobrske številke Planinskega vestnika, takoj za uvodnikom, Mali intervju o (tudi) pomembnih rečeh — pogovor s podpredsednikom PZS Francijem Ekarjem o samohodstvu in plezalstvu. V tem pogovoru se vprašani zavzema za brezpogojno prepoved samohodstva v okviru alpinističnih odsekov, za preventivno preusmerjanje samohodcev v organizirano obliko planinskega

* Na izrecno avtorjevo željo objavljamo tudi tisti del njegovega članka, v katerem razlaga svoje poglede na Planinski vestnik.

ali družbenega delovanja in za večjo vsebinsko in družbenopolitično povezavo alpinizma z družbenim življenjem, ker naj bi bil alpinizem doslej v tem izjema. Ob tem med drugim svetuje, naj bi se »plezalci osamosvojili — oblikovali svojo organizacijsko obliko«. Spotoma je navedenih kar precej netočnosti, enostranosti in površnosti. Zdelo se mi je, da oba sodelujoča poznam — prvega kot dolgoletnega urednika priljubljenih radijskih planinskih oddaj in večletnega urednika Planinskega vestnika, ki se je pri tem mnogokrat srečeval z alpinizmom; drugega pa kot uspešnega planinca, alpinista, gorskega vodnika in reševalca ter predsednika PD Kranj in podpredsednika PZS. Nikakor ne morem verjeti, da sta imela v mislih kaj slabega, da pa sta tako malo poučena, verjamem še manj.

V uvodu je poudarjeno, da je bil pogovor sproščen, brez »globokih« posegov v filozofijo in da vprašanje ne bo osvetljeno prav iz vseh globlin in širin. Pogovor pa žal ni ostal le brez filozofije, ampak je v njem kaj malo osnovne planinske misli. Pravzaprav pri tem ne gre le za alpinizem in planinstvo, ampak za eno osnovnih človeških vprašanj — kaj je to osebna svoboda, in ali smo za družbo kaj vredni tudi kot posamezniki z vsemi svojimi stremljenji in pobudami vred ali pa le kot člani skupin, ki naj bi mislile in delale kar najbolj enako.

Prepovedati samohodstvo? To poznajo le v nekaterih državah realnega socializma. Preusmeriti oziroma izločiti prosto plezalstvo? Kaj res ni prostora za nas vse? In kaj bi s tem ostalo od naše slavne planinske zgodovine — odpadejo vsi drzni vzponi divjih lovcev in pastirjev, Staniča, Tume, Juga, zimski vzponi Župančiča in Brojana, uspehi Schare, Zagorca in mlajših generacij do sedanjih uspehov v Himalaji, ki so jih omogočile tudi izkušnje samohodcev. Kako oskubljena in pusta bi bila tudi svetovna zgodovina.

Pred tremi desetletji je nekatere na podoben način buril ekstremizem česte stopnje, Marko Dular je takrat v svojem Razmišljanju v Planinskem vestniku napisal: »Ne opazite podobnosti med planinci, gorniki, alpinisti? Cilj je skupen, doživetje nas druži.« Danes pa kot da smo pozabili na to. Planinci alpinistom očitajo, da premalo pomagajo v društvih, na delovnih akcijah in samo plezajo. Alpinisti pa dokazujejo, da so vseeno med najbolj dejavnimi v planinski organizaciji, da jih kregajo, ker so edini pri roki, saj drugih tako enotnih, zares aktivnih skupin članov društva marsikje skoraj ni, če zane-marimo vse, ki samo plačujejo članarino in takih ni prav malo. Alpinisti vedno poudarjajo, da je njihova osnovna dejavnost pač plezanje in zato želijo predvsem plezati in s tem najboljše prispevajo k raznim jubilejem in pestri sliki živahnega delovanja planincev. Seveda pa se nikakor ne branijo prijaznih prijateljskih vabil k društvenemu delu, kot trdijo nekateri. Podobno velja tudi za člane mladinskih odsekov. Tudi ti so zraven predvsem zaradi hoje in življenja v gorah in jih z nekaj »dobro merjenimi« mobilizacijami s silo in v zadnjem trenutku zagotovo odvrnemo ne le od delovnih akcij, ampak tudi od gora.

Pri teh sporih imajo marsikdaj ne najbolj zgledno vlogo celo nekdanji alpinisti, ki pa so to že pozabili. Stanje vodi do občutka, da so alpinisti nekaj drugega kot planinci in so tako odveč — celo do predloga, naj se organizirajo po svoje.

Ali smo res pozabili na vse, kar so o planinstvu in alpinizmu pisali Tuma, Jug, Gregorin, Dular in še mnogo drugih? Stanje je včasih podobno nesporazumom po prvi svetovni vojni, ko so si morali alpinisti ustanoviti svojo organizacijo — TK Skalo. Treba je poudariti, da je današnja planinska organizacija tako celovita prav zaradi truda nekdanjih Skalašev in njihovih naslednikov, zato je ponavljanje napak nedopustno. Vedno in povsod je potrebno ne le tiho prikimavati, ampak glasno poudarjati, da je alpinizem kakovostni vrhunsko-športni in tudi eden od kulturnih viškov našega planinstva, pa naj ob tem kdo še tako tišči glavo v pesek. Odkrito povejmo, da predstavlja v tem okviru prosto plezanje in samohodstvo izreden napredek ne le v športnem, ampak tudi v etičnem pogledu.

Očitati samohodcem, da so le od družbe odmaknjeni egoisti, ki so kot pripravniki po nekaj vzponih postali kar alpinisti in jim gre le za čim prejšnjo uveljavitev pri kategorizaciji in v odpravah, kjer naj bi odjedali mesto drugim, je res huda nevednost in še kaj. Nihče od pripravnikov v vsaj malo resnih odsekih nima dovoljenja za tako zahtevno in nevarno dejavnost, kot je samohodstvo. Vendar je ta ukrep predvsem prijateljski sklep in ne prepoved zviška, s kakršno nismo nikoli ničesar dosegli. Že precej let je za sprejem med alpiniste potrebno bistveno več vzponov kot nekdanj in je pripravniški staž podaljšan na tri leta, izpit pa bistveno strožji. Kategorizacija samohodstva nikoli ni upoštevala, izbira za odprave pa tudi ne. Posamezne odločitve so bile pravica in odgovornost samega vodja odprave.

Seveda sem zadnji, ki bi želel spodbujati samohodstvo. Treba pa je pogledati tudi točne podatke o nesrečah, kar sem zbral in objavil že pred leti. *V zadnjih 20 letih se je smrtno ponesrečilo štirinajst samohodcev. Štirje od teh so bili pripravniki in zanesljivo niso imeli dovoljenja. Od drugih jih je bila velika večina le občasni ali celo enkratni samohodcev. Pet se jih je ponesrečilo v zares težavnih smereh. Samo trije od vseh so se s tem ukvarjali načrtno (podčrtal uredn.).* Pri pravilno pojmovanem prostem plezanju pa

je nesreč izredno malo, saj gre tu za tako imenovano tehnološko prosto plezanje, pri katerem je tehnika varovanja še dosti bolj izpiljena kot pri običajnem plezanju.

Ali torej res ni bilo mogoče povprašati koga, ki ve o tem kaj več? Knjiga Hoja in plezanje v gorah velja za naš najboljši planinski učbenik, ne le po tehnični, ampak tudi po etično-vzgojni plati. Leta 1974 je Tine Mihelič napisal odlično poglavje o samohodstvu, lani oktobra pa je izšla že tretja izdaja, ki se lahko meri z najboljšimi učbeniki v svetu in je res škoda, da je Planinska zveza Slovenije še ni utegnila predstaviti in tudi v Planinskem vestniku še ni bila omenjena. Poglejmo, kaj pravi:

»Samohodstvo je najtežja, najodgovornejša in najnevarnejša oblika alpinistične dejavnosti. Lahko je moralno etično najbogatejše dejanje, saj pomeni zavestno vztrajanje v svobodi in najvišji meri. Včasih je edina rešitev pri nesreči. Lahko pa je tudi sebično dejanje, saj samohodec ne misli na to, da bi po morebitni nesreči ostala za njim neizpolnjiva vrzel. Alpinist pleza sam, ker se je tako odločil in ne, ker slučajno nima soplezalca.«

Vsaj tistih nekaj strani bi veljalo prebrati in vprašati za nasvet tiste, ki so v uredniškem odboru revije zadolženi za alpinizem, dati pa bi morali besedo tudi neposredno prizadetim — aktivnim samohodcem in prostim plezalcem.

Samohodstvo in prosto plezanje sta kljub vsemu dve od naravnih oblik uveljavljanja, in samopotrjevanja, ki so človeku samoumevne in logične, dokler bodo stale gore in živeli ljudje pod njimi. Seveda pomeni navsezadnje tudi javno priznanje športnega uspeha in takrat te ljudi zanosno imenujemo »naši fantje« in niso več družbeno premalo koristni »čudežni plezalci«. Priznajmo, da smo tudi drugi veseli, če se naše ime pojavlja v časopisju.

Povejmo odkrito, da je tudi planinska organizacija v krizi in ni ravno lopo, da nekaterim kaže s prstom ven iz svojih vrst. Postala je ogromna stara organizacija, ki je s svojo množičnostjo morda zajahala prehitrega konja in bi morala predvsem čimprej narediti čimveč, da bi bila spet zanimiva za svoje člane. Planinci potrebujemo predvsem več gora in ne gradnje novih poti in koč. Bodočnost je v mladih društvih, neugnanih od dobrih načrtov, ljudje si želijo čimveč izletov v neznane gore, samostojne hoje po brezpotjih, spogledujejo se s pristopi na zasnožene vrhove in lahki plezalni smeri — z vsem, kar je še pred desetletjem veljalo za domeno alpinistov. Tu mladina pričakuje dosti od naše organizacije. Tu se izkažimo in nam bodo same od sebe izpuhtele neprijazne misli o prepovedih, preventivnem preusmerjanju in preorganiziranju, ki vejejo iz omenjenega članka.

In še o Planinskem vestniku. Pred prvo svetovno vojno je bil simpatično narodnostno bojevit, med obema vojnama je doživljal vzpone in padce in je zaradi tega celo začela izhajati odlična revija Planinska matica. Po vojni se je Planinski vestnik strmo vzpenjal. Z uredništvom pokojnega Tineta Orla je v petdesetih letih postal za današnje pojme izrazito alpinistična revija, ki je bila všeč vsem. (Zanimivo je, da se prav vsi plezalci in alpinisti kar tepejo za te stare številke.) Urednik sam je bil s svojim neutrudnim spremljanjem planinskih in alpinističnih novic in tokov doma in v svetu dvajset let naš najbolj razgledani planinec in alpinist, s tem pa tudi glavni usmerjevalec slovenskega alpinizma. Zato ni čudno, da so v Planinskem vestniku izhajali odlični idejni članki domačih avtorjev in številne domače in tuje novice. Vse to smo vedno prebrali od začetka do konca (ali točneje, od zadnje do prve strani). Vsakdo je imel sicer takšno ali drugačno planinsko in alpinistično šolo, največkrat pomanjkljivo, saj niti ni bilo literature in tudi ne vzgojnega kadra, kar so starejši večkrat nadmeščali s pretrdo roko, da bi jim verjeli. Planinski vestnik pa je bil ob tem nevsiljiv, prijateljski, vedno prisoten in izredno ljub vzgojitelj in vzor.

Po letu 1970 se je delo nakopičilo, novice so zaradi skokovitega razvoja alpinizma zamujale. Urednik ni imel dovolj pomoči, alpinisti pa so začeli pisati tudi drugam — v dnevno časopisje, ki je imelo večji in hitrejši odmev. Vzporedno so se razvile 1967 začete Alpinistične novice v dnevniku Delo, ki so prinašale vedno več podatkov o alpinistični dejavnosti. Njihov urednik Franci Savenc je bil garač, s svojimi organizacijskimi idejami daleč pred časom in med najbolj razgledanimi na tem področju. Seveda pa so Alpinistične novice prevzele le delček nalog Planinskega vestnika, saj so v dnevnem časopisju lahko izhajali le goli športni podatki in je bilo nemogoče pričakovati, da bodo poleg dnevniških novic tam tudi poglobljeni članki o vzgoji in globljem pomenu planinstva in alpinizma.

Vseeno so Alpinistične novice v času zastajanja Planinskega vestnika postale vedno pomembnejše za slovenske alpiniste in treba je povedati, da je poleg himalajskih uspehov prav njihova odmevnost povzročila skokovito povečanje zanimanja za alpinizem. Njihov urednik je postal nesebični mentor našega alpinizma in je s svojim delom ustvarjal videz, da je naš alpinizem dobro organiziran.

Medtem je bilo v Planinskem vestniku vedno manj idejnih člankov, zamude pri novicah so bile vedno večje, vseeno pa so ga alpinisti še vedno obvezno naročali in radi brali. V tem času so se v Alpinističnih novicah razbohotili številni podatki o vzponih, ki so pomenili vedno bolj golo nizanje števil in podobnega, novičarstvo pa tudi ni

moglo pomeniti nekdanje nevsiljive vzgoje Planinskega vestnika. Zato se je vedno bolj stopnjevala gola plezalska dejavnost, kjer so zaradi nove opreme in tehnike ter številnejših alpinistov in temeljitejših treningov začeli izstopati vedno številnejši vzponi, vedno težje smeri, prosto plezanje, samohodstvo in (žal) tudi plezanje na čas. Vsega tega zaradi stalnih organizacijskih kriz Komisija za alpinizem PZS ni mogla dovolj usmerjati, nekaj je morda uspelo le podkomisiji za vrhunski alpinizem, podkomisiji za vzgajo in 1979 nastalim Alpinističnim razgledom, namenjenim objavljanju gradiva, ki tako ali drugače ni sodilo v Alpinistične novice ali Planinski vestnik. Ob vsem tem se je v zadnjem času pokazalo, da so se v našem alpinizmu obdržali predvsem tisti tokovi, ki so bili resni, kvalitetni in pošteni sami do sebe. Vseeno je stalno poudarjanje športnih rezultatov pomenilo včasih tudi spodbudo v škodljivo pretiravanje. Ob tem smo začeli poudarjati, da še zelo zaostajamo za svetom in je treba storiti še to in ono, smo s tem mladim postavljali cilje, ki jim niso bili dosegljivi niti z njihovim časom niti z razpoložljivim denarjem. Vsi so si prizadevali po več let in spoznali šele kasneje, da cilj ni bil dosegljiv (po drugi strani pa je tudi naše veliko zaostajanje za svetom vprašljivo) in da so bili opeharjeni. Ob naši slabi organiziranosti alpinizma kot športa tudi najboljši pri nas nimajo položaja vrhunškega športnika, saj si morajo celo z garanjem pri nevarnih opravilih sami prislužiti denar, kar pri našem vrhunskem športu sicer nikakor ni v navadi. Slovenski alpinizem mora na vsak način preseči organizacijsko krizo; s tem bodo cilji postali res dosegljivi, marsikaj slabega pa bo odpadlo. Nujno je potrebno, da Planinski vestnik spet prevzame idejno vlogo v slovenskem planinstvu in alpinizmu. Dejstvo je, da je v krizi. V letu 1982 ga je po dokaj točni oceni naročalo še sedemsto do tisoč alpinistov, kar je pomenilo vsaj desetino celotne naklade. Žal potem alpinisti niso več našli odgovorov na svoje želje in pričakovanja. Z ene strani alpinizem s svojimi športnimi uspehi in tudi kulturno vrednostjo ni bil ustrezno in sistematično predstavljen, čeprav bi imel veliko povedati vsem planincem, to pa bi bil Planinski vestnik dolžan tudi zanamcem. Ob tem se je pojavilo zgrešeno vprašanje ali je v reviji preveč alpinizma ali preveč planinstva, saj je za zanimivo, aktualno, strokovno in pestro vsebino vseeno ali je planinska ali alpinistična. Vedno več je bilo pritoževanja v pogovorih, na sestankih in celo iz drugih republik in tujine. Temu so sledile odgovore. Za Planinski vestnik se je pojavil žaljivo omalovažujoči vzdevek Planinc (odmahnjen z roko) ali pa pripomba, da je s svojo enostransko usmerjenostjo v literarno revijo sterilno nevljav. Poskušano je bilo vse mogoče, govorilo se je že, naj bi šel od hiše, naklada pa je padla do 3300 izvodov, kar je daleč pod kritično mejo.

Ko sem povpraševal mnoge planince in alpiniste, navadno člane in funkcionarje, vse pa zelo resne in aktivne, ali so vzeli v roke zadnjo številko Planinskega vestnika in prebrali prej omenjeni intervju, sem slišal žalostne odgovore. Samo vsak peti ali še manj je glasilo redno dobil in ga tudi prebral. Vsi drugi so zanj izvedeli slučajno, saj ga berejo šolo mesec dni ali celo leto kasneje, izposojajo si ga pri planinskem društvu ali v knjižnici ali pa tudi ne, nekateri pa so ga čisto preprosto založili in zaenkrat ne vedo, kje je. Skoraj bi šel čisto neopaženo mimo nas.

Pravzaprav se bojim za našega dobrega starega prijatelja, da ga kmalu nihče več ne bo mogel vzdigniti s tal. Zato sem prepričan, da sedaj nikakor ni čas za obziren odhod po prstih iz bolniške sobe, čakajoč na žalostno usodo. Dolžni smo mu pomagati vsi — tudi z odkrito in jasno besedo.

Prepričan sem, da je zanj najbolj bistveno, da spet postane naše nevsiljivo idejno vodilo in zgled v planinstvu in alpinizmu, zato je najbolj potrebna dopolnitev zasnove vsebine. Okrepí naj se skupina, ki bo v uredništvu neposredno zadolžena za alpinizem, celotna vsebina pa naj sloni na aktualnosti, strokovnosti, zanimivosti in pestrosti. Ob vsem tem pa imejmo pred očmi Dularjeve misli — planinci in alpinisti smo si podobni, naš cilj pa je skupen, saj nas druží doživetje gora.

France Malešič

NA TEMO MALEGA INTERVJUJA O POMEMBNIH REČEH

JANKO HUMAR

Samohodstvo je najtežja, najodgovornejša in najnevarnejša oblika alpinistične dejavnosti. Lahko je moralno etično najbogatejše dejanje, saj pomeni zavestno vztrajanje v svobodi v najvišji meri.

(Tinc Mihelič v osnovnem priročniku alpinistične šole
Hoja in plezanje v gorah)

Deseta številka Planinskega vestnika objavlja članek, ki meče precej čudno luč na soliranje in na stanje našega alpinizma nasploh. Vsakdo ima pravico do lastnega mnenja, kadar pa je v uvodu nekega javnega intervjuja poudarjena funkcija obeh sogo-

vornikov, torej Marijana Krišlja, urednika PV in Francija Ekarja, podpredsednika PZS, pa imajo njune besede povsem drugačno težo, saj nastopata kot predstavnik naše planinske organizacije. Ker članek namerno ali ne, podaja izkrivljeno sliko našega današnjega alpinizma, menim da je prav, da se sliši tudi druga stran.

Že sama uvodna predstavitev problema — sogovornika naj bi se pogovarjala o problemu, ki je ta trenutek prisoten med mladimi alpinisti — je ponovno odkrivanje Amerike. Že bežen pogled po današnjem svetu, ali pa v zgodovino, bi nam pokazal, da solo plezanje — torej plezanje brez prijatelja, ki bi te varoval na drugem koncu vrvi — ni prav nič novega, da ni danes prav nič bolj razširjeno kot včasih, da pa je že od vsega začetka neločljiv sestavni del alpinizma. Trentarski lovci in vodniki gotovo niso plezali v navezah, vrvi so jim prinesli gospodje, ki jih je bilo treba peljati v hrib; Stanič, Tuma, začetniki našega alpinizma oz. planinstva, so plezali sami; za Juga je bilo soliranje najvišje alpinistično dejanje, Čop je svoj stebel preplezal sam, da se omejim samo na imena, znana vsakemu planincu. Če pa so današnji solo vzponi težji in vsestransko zahtevnejši od tistih v preteklosti, je to samo posledica normalnega razvoja. Ne smemo namreč pozabiti, da še ni minilo desetletje, kar je bila VI. stopnja definirana kot skrajna meja človeških zmogljivosti, danes pa je ista težavnostna stopnja v prostem plezanju le še zadeva za začetnike. Soliranje je bila vedno redka ptica v alpinizmu, vedno pa je bila in bo nekaj najbolj prvinskega v naši dejavnosti, tisti najbolj odkriti fair play med človekom in steno, odraz tistega najbolj prvinskega gona v človeku sploh, ki ga žene v steno, arktična prostranstva, čez oceane, pod nebo... in vsaka taka odprava je hkrati odprava v globine lastne duše, iskanje človeškega v človeku, izzvana iz želje spoznati in dokazovati se kot bitje, ki je s svojimi duhovnimi sposobnostmi zmogljivo narediti nekaj več, ki se ne zadovolji samo s standardiziranim obrazcem vsakdanjega življenja, ker ljubi svobodo.

Tov. Ekar prične z obtožbo, da so solo plezalci ljudje, ki s svojimi dejanji strežejo le svojim osebnim hotenjem. Sam res ne vidim, kaj bi le bilo v osebnem hotenju narobe. Kdo pa pleza zaradi širših družbenih interesov? kateri športnik bi sploh zmogel tekmovali, če ne bi izhajal iz osebnih hotenj? Vsaka ustvarjalnost je izražanje samega sebe in nobena družbena spodbuda ne bo mogla razviti tistega, česar v človeku ni. Tov. Ekar pravi, da natančno ve, katere podrobnosti so potrebne za izvedbo smučarskega tekmovanja. Čudi me, da kot podpredsednik PZS o alpinistični organiziranosti ne ve prav veliko. Postati samostojen alpinist ni tako zelo preprosto, kot pravi on. Kriterijev ne bi našteval, ker so znani in jih vsakdo lahko najde v alpinističnem pravilniku, poudaril bi le to, da so interne zahteve posameznega alpinističnega odseka lahko le strožje in da v veliko primerih tudi so, in da formalno izpolnjevanje pogojev še ne zadostuje, če kandidata ne štejejo za dovolj zrelega za prevzem odgovornosti do sebe in do drugih. Pa še nekaj: nihče ne more opravljati alpinističnega izpita — teorije, ki zajema ves spekter dejavnosti in znanj, ki nekomu omogočajo čim boljše poznavanje gorskega sveta, in praktičnega dela plezanja, reševanja in prve pomoči — pred dopolnjenim 18. letom prav zato, ker se zavedamo teže odgovornosti, ki jo nekdo kot samostojen alpinist prevzema. Po opravljenem izpitu se alpinist seveda lahko odloči tudi za solo vzpone, nihče mu tega ne more prepovedati, vendar pa jih tudi nihče prav na noben način ne stimulira. Po veljavni kategorizaciji so solo vzponi čeprav so veliko resnejši (govorimo seveda o resnih turah, ne o trojkah ali štiricah) tretirani enako kot vzponi v navezi. To zavestno zapostavljanje solo plezalcev izhaja prav iz razloga varnosti, da bi tisti, ki se je namenil v steno sam, plezal res izključno iz svoje osebne odločitve.

Tov. Ekar si je očitno prizadeval predstaviti solo plezalce kot psihično labilne osebnosti, sicer si ne znam razlagati njegovih pripomb o malomarnosti, pesimističnem razmišljanju, psiholoških razlogih in celo alkoholu. Če bi slučajno sam kdaj poizkusil okusiti solo plezanje, potem bi gotovo vedel, da se z nerazčističenimi osebnimi konfliktmi ne da plezati sam. V vsakem izmed nas je toliko nagona po samohranitvi, da vsakdo ve kaj pomeni soliranje, zato je odločitev za zahteven solo vzpon zavestna odločitev skrajne svobode in skrajnega samoobvladovanja, ki si jo lahko privoščijo le fizično, predvsem pa psihično izredno pripravljena osebnost in zato se še zdaleč ni bati, da bi se ta dejavnost preveč razširila.

Kategorične zahteve tov. Ekarja o prepovedi solo plezanja in preventivni preusmeritvi solo plezalcev me zelo spominjajo na zakon o mišljenjskih deliktih oz. na odnos tipičnega birokratskega predstavnika naše družbe do tistih, ki mislijo s svojo glavo. Žal je pri nas še vedno veliko ljudi, ki si vizijo brezkonfliktno skupnosti predstavljajo s prepovedovanjem vsega, kar je drugačno. Skrb za življenje solo plezalcev je le pesek v oči. Če bi bila ta skrb resnična, obstajajo mnogi, bolj konstruktivni načini, kako povečati varnost solo plezalcev, kot pa je prepoved, s katero v nobenem primeru ne bi dosegli nameravanega učinka. Vsak dan umreta na slovenskih cestah dva izmed majhnega števila Slovencev, kar nas je, pa se to zdi vsem samo po sebi umevno in nihče ne zahteva, da bi vožnjo z avtomobilom prepovedali. In če ljudje ostajajo brezbrizni ob takih zadevah, ki so vsem blizu, ne vidim prav nobenega razloga, zakaj bi se

morali razburjati zaradi nevarnosti solo plezanja, o katerem velika večina nima niti najosnovnejše predstave. In končno so solo plezalci dovolj zreli ljudje, da takega skrbništva ne potrebujejo.

V tretji točki svojih zahtev govori tov. Ekar o alpinizmu kot o dejavnosti, ki se oddaljuje od družbenega življenja, namesto, da bi se z njim tvorno povezal. Kakšno naj bi bilo družbeno politično povezovanje alpinizma z našo skupnostjo si ne predstavljam — morda bi morali povprašati Kitajce, ki so pod vrhom Everesta sprejeli novega člana partije in z zmagovitim vzponom izbojevali še eno zmago njihove revolucije? Jaz menim, da se alpinizem v nasprotju s tem, kar govori tov. Ekar, podružblja. V starih tradicionalnih časih, je bil alpinizem dejavnost predvsem intelektualne elite, ki mu je nadela svetniško avrcolo poduhovljenosti, moralne superiornosti nad ostalimi športi. Danes se z alpinizmom lahko ukvarja vsak, ki ima dovolj želja in sebi — morda je malo manj velikih besed, zato pa veliko več dejanj — s kategorizacijo pa smo se vključili v enoten sistem vseh jugoslovanskih športnikov in alpinizem uradno opredelili kot vrhunski šport. Udarniške akcije, ki se jih spominja tov. Ekar, pa so v večini slovenskih alpinističnih odsekov še vedno pravilo.

Za kategorizacijo smo se odločili zato, ker je bila to edina pot, ki nam je prinesla toliko drobtinic z mize družbenih sredstev, da še lahko organizirano obstajamo. Drug razlog pa je v tem, da danes vsak alpinistični dosežek, ki v mednarodnem merilu še kaj pomeni, zahteva prav toliko treninga in priprav kot vrhunski rezultati katerekoli druge športne panoge. Od Križaja npr. nihče ne zahteva, naj hodi na udarniške akcije, naj tepta proge, postavlja kole, naj si sam kupuje opremo, plačuje prevoze, spi v spalnih vrečah in živi od konzerv. Mi pa moramo vse, kar je v zvezi z alpinizmom, delati sami, nobenih strokovnjakov nimamo, ki bi nam pomagali, sami si kupujemo opremo, vse vzpone, razen največjih odprav, financiramo sami pa tudi pri zadnjih ne gre brez soudeležbe, ukvarjamo se z nevarnimi višinskimi deli, da lahko plezamo in živimo, ob vsem tem pa bi morali nositi štafete, hoditi na udarniške akcije, pripravljati drva za zimo, graditi bivake ipd. Ali se tov. Ekar zaveda, da smo čisto navadni ljudje, ki morajo trenirati vsak dan ob rednem delu ali študiju, ob družinah in delu na zemlji, da imamo zaradi naše dejavnosti stalne materialne probleme, neurejene življenjske razmere, ker smo čas in sredstva, ki so jih naši vrstniki namenili osebnemu standardu, mi namenili alpinizmu. Ob vsem tem, pa se moramo v sistemu naše telesne kulture boriti še proti naši matični organizaciji, ki z izjavami kot je izjava tov. podpredsednika Ekarja, da velja in bo veljalo, da je plezalstvo, alpinizem hobi, rekreativna dejavnost, ki se odvija v prostem času, sproti podira vse, kar skušamo graditi v prizadevanju za nekim normalnim priznanjem naše družbe, ki jo končno dovolj častno predstavljamo v svetu. Meni osebno ni žal truda, ki ga vlagam v alpinizem, ker je to ena izmed dejavnosti, ki mi osmišljajo življenje. Jasno mi je, da bodo športi, ki polnijo stadione, kjer se sproščajo množice, ki bi sicer lahko izražale svoje nezadovoljstvo na ulicah, vedno imeli prednost pred alpinizmom, težko pa prenašam, da tisti, ki bi morali vedeti, koliko truda vlagamo v našo dejavnost, pravijo, da smo rekreativci. Zaradi takega odnosa in nepoznavanja vrhov PZS do nas, se dogaja, da alpinizma sploh ni med športi, naštetimi v nacionalnem programu razvoja telesne kulture v Sloveniji, imamo pa vse pogoje, da bi postali prioriteta. Tu je področje, kjer bi naši planinski funkcionarji res lahko nekaj naredili, pa nam mečejo le polena pod noge.

Ni mi čisto jasno, kaj je tov. Ekar mislil s plezalstvom — verjetno prosto plezanje in plezanje ledenih slapov. Pravi da se plezalstvo oddaljuje od tradicionalnega alpinizma in da izgubljam temelj razvoja. Mislim, da ni potrebno posebej poudarjati, da je oddaljevanje od izhodišča edina pot napredka. Tudi mi smo podobno kot nekoč smučarja, prišli do točke, kjer se je potrebno specializirati, če hočeš še napredovati. Vzponi v Himalaji, prosto plezanje ali pa smučanje sten, da naštem le tri možnosti, vsaka izmed teh oblik alpinistične dejavnosti zahteva specifične priprave in nemogoče je, da bi se nekdo ukvarjal z vsem in bil povsod nadpovprečen. To pa še ne pomeni, da izgubljam temelj razvoja, saj vsi vemo, od kod izhajamo. Izjave nekaterih naših najboljših alpinistov, da smo plezalci, ne pa tisto, kar naj bi obsegal tradicionalni pojem alpinista pa izhajajo iz dejstva, da je vedno večja večina aktivnih alpinistov prepričanih, da PZS, ki bi morala podpirati naš razvoj, deluje v diametralni nasprotni smeri in da Franček Knez npr., nima prav nobenega razloga, da bi s ponosom poudarjal pripadnost organizaciji, ki se spomni »naših fantov« samo takrat, kadar ji to pride prav. Tisti še živeči, ki so gradili zgodovino našega alpinizma, pa bi si namesto s poudarjanjem svoje pomembnosti z malce večjim razumevanjem zahtev časa, pridobili veliko večje spoštovanje mlade generacije. Žal je svetlih izjem zelo malo.

Proti koncu intervjuja tov. Ekar omenja odprave in tudi tu so bile njegove trditve zgrešene. Šolo plezanja ni bila še nikoli vstopnica za odprave, v nobenem razpisu ni obstajalo kot kriterij, velikokrat pa se je tudi na odpravah pokazalo, da je solo plezalec lažje preživel ekstremno situacijo, kot tisti, ki to ni bil. V trditvah, da nam Slovencem še ni uspelo spraviti na pot ekspedicije, ki bi imela urejeno vse potrebno

glede opreme, denarja in formalnosti, je sicer zrno resnice, res pa je tudi, če bi čakali, da bi se vse uredilo kot bi bilo treba, niti ena naša odprava ne bi videla Himalaje.

Če torej poskusimo potegniti bistvo iz intervjuja, izstopata dve stvari in sicer:

— brezpogojno prepovedati solo plezanje,

— izločiti plezalce izven okvira alpinizma.

Ali sta se sogovornika vprašala, kdo bi potem sploh še ostal v alpinizmu? Samo še častni člani, ki jih je v obstoječi planinski organizaciji že več kot dovolj. In kaj tov. Ekar ponuja kot alternativo:

— delo v alpinističnih organizacijah, ki bi tako prečiščene postale popolnoma jalove, ker ne bi bilo več nikogar, ki bi plezal,

— perspektive cenjenih družbenih delavcev, kar pa je še slabše. Mislim, da nas je krizna gospodarska situacija, v kateri smo se nič krivi znašli tudi mi, ki nimamo prav nobene zveze z milijardami dolga, pripeljala vsaj do spoznanja, da bi prav lahko oz. še lažje živeli brez velike večine tako imenovanih cenjenih družbenih delavcev. Pojma ustvarjalnost in birokracija pač nikoli nista šla skupaj.

Za konec bi si privoščil še pripombo o PV. Ni mi jasno, zakaj urednik ni povabil na pogovor katerega izmed znanih aktivnih solo plezalcev, če je hotel predstaviti to zvrst alpinizma. Tako malo je tistih, ki se s tem ukvarjajo, da res ne bi smeli imeti problemov. Deset let nazaj, ko sem sam začel s prvimi koraki v alpinizmu, smo bili vsi alpinisti naročeni na Planinski vestnik. Danes smo samo še tisti, ki ne moremo premagati svoje čustvene navezanosti na to revijo, od mladih pa se nanjo ne naroča nihče več. Nad tem dejstvom bi se moralo uredništvo temeljito zamisliti. Nobena reklama, nobeno poročanje o vsebini PV v Alpinističnih novicah, ki je vedno brez najmanjšega kritičnega pristopa, ne bo ustavilo umiranja revije zaradi bolezn, ki se ji pravi staranje. Več alpinistov že pozna tuje revije kot pa PV, saj v njih najdejo vse, česar nam PV ni več sposoben ponuditi, ker ga je povozil čas. Naša revija pa še vedno tišči glavo v pesek in verjetno misli, da današnja mladina nima prav nobenega smisla za prave vrednote.

Februarja meseca 1983 sta Nejc Zaplotnik in Janez Bizjak s svojimi prispevki v Nedeljskem dnevniku povedala in dokazala, da so bili alpinisti vedno začetniki, gonilna sila in vlečni konji naše planinske kočije. Vsa dejstva, ki sta jih takrat naštel, veljajo še vedno. Dodal bi še to, da je prosto plezanje v tem kratkem času doseglo magično mejo X. stopnje, festivali alpinističnega filma pa so pokazali, da tudi na kulturnem področju naša ustvarjalnost prav nič ne šepa. Intervju objavljen v PV je poleg zavajanja in neresničnega predstavljanja našega današnjega alpinizma jasno pokazal tudi to, da smo PZS nepotrebni. Zato bi zaključil z Nejcevo mislijo, ki je danes še bolj aktualna kot tistega februarja, ko sem jo prebral: »Če planinci v kočiji mislijo, da konji dirjajo prehitro, jih izvolite, izprezite! Dirjali bodo le še hitreje in bolj lahko, kočija pa bo obstala.«

Prosto plezanje:

PRVO MEDNARODNO PLEZALSKO TEKMOVANJE V BARDONECCHII

Medtem ko se v nekaterih sosednjih državah — na primer v Franciji — že dalj časa zelo resno ukvarjajo s plezalskimi tekmovanji, je bilo o tem v Švici slišati le malo razprav in zaostrenih stališč na obeh straneh. Kljub temu je mogoče ugotoviti, da je prav Bardonecchia vso zadevo potisnila v središče javne pozornosti. Odzivi na to tekmovanje so namreč v Švici segali od pričakujoče zadržanosti vse do odločnega in načelnega odklanjanja.

Toda karkoli si o tem pač mislimo, plezalska tekmovanja so tu. V času od 5. do 9. julija 1985 se je udeležilo prvega mednarodnega plezalskega tekmovanja v Bardonecchii skoraj 120 plezalcev iz osmih držav. Po izločilnih nastopih se je lahko udeležilo glavne tekme, ki je bila v soboto in nedeljo, le 60 plezalcev. Prod številnim občinstvom je moral vsak tekmovalec preplezati štiri smeri, ki jih dotlej ni poznal. Najlažja smer šeste težavnostne stopnje, je bila zavarovana od zgoraj, tri preostale smeri z zavarovanjem od spodaj pa so segale od gornje sedme do gornje osme težavnostne stopnje. Zaradi velike izenačenosti tekmovalcev so organizatorji odstopili od predvidenega tekmovanja in se odločili za merjenje in seštevanje časov, ki so ga potrebovali za vse smeri skupaj. Najboljši in s tem tudi najhitrejši je bil Stefan Glowacz iz Nemčije.

Plezalk je bilo le osem; zmagala pa je Francozinja Catherine Destivelle pred Švicarko Luiso Jovane. Obe sta zmogli tudi zanju najtežavnejšo nalogo, in sicer drugo smer v moški konkurenci v območju 8 do 8+. Na koncu je bilo, poleg precejšnjih vsot v denarju, neskončno veliko nagrad še zlasti v plezalski opreml. Kljub vse očitnejši profesionalizaciji prostega plezanja, pa ostajajo denarne nagrade dokaj skromne, tako da ni niti misliti na to, da bi bilo mogoče živeti zgolj od tega športa.

(Povzetek po poročilih v švicarski reviji *Die Alpen*, 9/1985.)

M. A.

VREME IN SNEŽNI PLAZOVI*

dipl. ing. met. TOMAŽ VRHOVEC

Zima 1983—1984 je bila v visokogorju ena najbolj sneženih v zadnjih letih. Snega je bilo obilo, snežna odeja pa je ležala še dolgo v pomlad; na Kredarici je sneg skopnel šele sredi julija. V pričujočem prispevku obravnavamo vreme z intenzivnimi snežnimi padavinami v zadnjem tednu februarja 1984. V naših gorah je tedaj zapadlo do meter in pol snega, novina se je obilno plazila, več plazov je pridrla do dolin in ogrozilo ceste in druge komunikacije.

Namen tega prispevka je v ugotavljanju sovpadanja vremenskih faktorjev (temperature, vetra, višine snega) s pojavom snežnih plazov.

Med 10. in 20. februarjem se je nad pretežnim delom srednje in vzhodne Evrope ter nad Balkanom ustalilo obsežno področje visokega zračnega pritiska. Prevladujoči severovzhodni vetrovi so nad naše kraje dovajali hladen zrak, tako da je bilo pri nas mrzlo, po vtisu lepo vreme. V višjih legah je bilo večinoma jasno, po kotlinah in nižinah pa se je zadrževala megla. V tem obdobju se je snežna odeja ustalila, na površini se je zaradi taljenja in vetra izoblikovala skorja, ki je v višjih predelih — nad 2000 m — držala težo človeka, nižje pa se je predirala in lomila.

Proti koncu druge dekade v februarju se je vremenska situacija začela spreminjati. Področje visokega zračnega pritiska se je umaknilo proti vzhodu. Nad skoraj vso Evropo se je začela ugrezati višinska dolina, nad zahodnim Balkanom in Alpami so prevladovali zahodni, jugozahodni vetrovi; z njimi je začel dotekati toplejši zrak. Prvi frontalni val je dosegel naše kraje 22. februarja. Središče ciklonskega sistema, na katerega je bil vezan ta val, je bilo še nad Britanijo, v naslednjih dneh pa se je središče aktivnosti preneslo v Sredozemlje. Ciklon nad Tirenskim in Jadranskim morjem se je trikrat regeneriral, frontalna cona pa je pet dni valovila prek naših krajev. 24. februarja se je višinska dolina nad Sredozemljem odcepila, ciklon nad Alpami in severnim Sredozemljem je bil opazen do višine 300 mb, to je do približno 9000 m. Ciklonski proces je bil aktiven štiri dni, najizrazitejši je bil v noči od 25. na 26. februar, nad postajo Videm (Udine) so med višinama 1500 in 5500 m namerili jugo-jugozahodnik s hitrostjo čez 100 km/h. Zaradi močnega vetra, ki je v debelem sloju atmosfere usmerjal gmoto vlažnega zraka skoraj pravokotno na smer grebenov naših Alp. Tako so se na frontalni površini povzročene padavine še okrepile. V spodnjih plasteh atmosfere se je zrak moral zaradi »ugodne« smeri vetra prisilno dvigniti, tako se je ohladil in izločile so se oblačne kapljice, snežinke, ki so padale iz višjih oblakov, na svoji poti skozi nižje ležeče oblake, ki so nastali zaradi orografije, na račun drobnih oblačnih kapljic odebil in tako povzročile, da je predvsem na prvi gorski pregradi — gledano iz smeri vetra, torej od JZ — zelo obilne snežne padavine. Prvo pregrado predstavljajo grebeni Kaninske skupine, Bohinjskih gora, deloma še Triglav, drugo pregrado, vzdolž katere je proces orografske okrepitve padavin dosti manj izražen, pa sestavljajo Karavanke in Kamniške Alpe.

Temperatura zraka je bila malodane ves čas padavin stalna. Na višini 2500 m — Kredarica — okoli 10⁰ C, 2000 m — Kanin okoli — 7⁰ C, 1500 m — Krvavec, Komna okoli — 5⁰ C, na višini okoli 1000 m pa — 2⁰ C. 26. februarja se je zrak ogrel za dve do tri stopinje, že čez dan pa se je temperatura spustila na začetne vrednosti. Najmočnejši prizemni vetrovi so bili v noči od 25. na 26. februar, smeri pa so bile neenotne, odvisne predvsem od vplivov terena. Snežilo je na skoraj vseh postajah malodane štiri dni neprestano, z intenzitetami — od zmerno do močno, 27. februarja čez dan pa je povsod prenehalo snežiti. Večina postaj je poročala, da je snežna odeja rahla in nesprjeta. S spreminjanjem višine snežne odeje pa je bilo takole: Prvi dan sneženja (meritve snežne odeje so vsak dan ob 7.00, meri se višina novega snega in skupna višina snežne odeje) torej 23. februarja do 7.00, je na vseh postajah zapadlo od tri do 10 cm snega. Drugi, tretji in četrti dan je na postajah prve pregrade (Kredarica, Kanin, Predel, Komna) padlo po 30 do 60 cm novine; največ — 80 cm je v 24 urah zapadlo snega na Kaninu, 26. februarja. Na postajah druge pregrade (Krvavec, Jezersko, Ljubelj) je nametlo vsak dan po 15 do 25 cm novega snega. Višine novega snega so zapisane v tabeli.

Tabela 1: Višina snežne odeje 22. in 28. februarja 1984 ter vsota višin novega snega med tema datumoma za deset postaj, kjer merijo debelino snežne odeje (vse višine v cm)

Postaja	H 22	H 28	H 28—H 22	Hnov
Kredarica	250	410	160	197
Rudno polje	172	262	90	X
Komna	180	317	137	158
Vršič	181	320	139	161
Rateče	64	173	111	114
Kanin	230	410	180	235
Predel	142	280	138	153
Ljubelj	51	105	54	55
Jezersko	48	94	46	72
Krvavec	110	190	80	80

Tabela lepo kaže različnost dveh padavinskih režimov — prva in druga pregrada, saj znašajo razlike v skupnih višinah novine za postaje s približno enako nadmorsko višino: Komna — Krvavec 78 cm, Predel — Ljubelj 97 cm. Razlike med vsoto višin novega snega in skupno višino snežne odeje po koncu obdobja padavin, so največje pri najvišje ležečih postajah (Kredarica 37 cm, Kanin 55 cm), pri teh je vzrok »primanjkljaja« veter, ki je odnesel del snežne odeje; pri postajah, ki so v zavetrnih legah primanjkljaja skoraj ni.

Na postaji Jezersko je velika razlika zaradi visokih temperatur 27. in 28. februarja, tako da se je tam snežna odeja že začela sesedati. Natančnejši pregled spreminjanja višine snežne odeje na postajah Kredarica, Komna, Predel in Krvavec prikazuje skica: Zanimivo je tudi spreminjanje globine prediranja snega v obravnavanem obdobju. Zaradi izpostavljenosti lege na postaji na Kredarici, kljub obilnim snežnim padavinam po 30 do 50 cm na dan, globina prediranja ni bila nikoli večja od 30 cm; za ostale bolj zavetrne postaje se je globina prediranja 27. februarja ustalila na približno 50 cm, le na Kaninu 80 cm.

Prve snežne plazove so v obravnavanem obdobju opazili na Kaninu že 24. februarja, potem ko je zapadlo okoli 60 cm novega snega, 25. februarja so o plazovih poročali s Predela, 26. februarja pa malodane z vseh postaj. Poleg naštetih plazov v visokogorju nad mejo naselitve velja posebej omeniti nekaj plazov, ki so ogrozili ljudi in komunikacije:

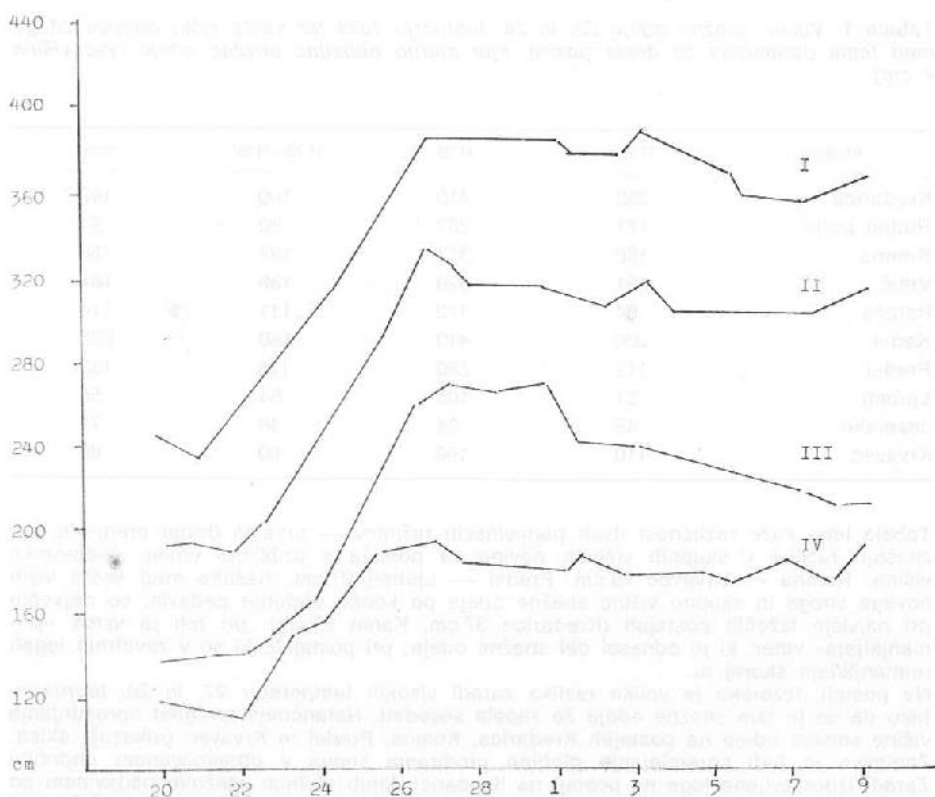
- plaz na C postaji Kaninske žičnice,
- plaz pod Stolom,
- plaz na cesti E 94 pod Ljubeljem (Šegula, PV 1984, str. 550, 551),
- plaz na smučarski progi skozi Žagarjev graben: plaz se je sprožil na pobočju Mirnjaka in je v dolžini čez 100 m do tri metre na debelo zasul novi del smučarske proge nad Ukancem, kakih tristo metrov od spodnje postaje žičnice na Vogel,
- plazovi pri vasi Soča v Trentli: cesto Bovec—Trenta je zasulo več plazov izpod Bavškega Grintavca; obseg plazov je bil manjši kot v katastrofalni zimi v začetku sedemdesetih let,
- plazovi med Strmcem in prelazom Predel: izpod Mangarta je po grapah pridrlo nekaj manjših plazov in zatrpalo cesto; na italijanski strani je bila cesta močnejše zatrpana.

Nekaj teh plazov (pod Ljubeljem, na smučarsko progo Žagarjev graben) je bilo po obsegu in po količini snega velikanskih in le srečnemu naključju se je treba zahvaliti, da niso terjali žrtev.

Plazovi so se prožili več ali manj na območjih, kjer je veter — jugozahodnik — odlagal sneg, plazovi sprva kložastega snega, pa so v nižjih legah s seboj potegnili še velike količine svežega snega. Zaradi velikih višinskih razlik — in zato tudi velikih hitrosti plazovine in množine snega — je plazovina s seboj nosila mnogo trdnih predmetov, predvsem les, manj kamenje, saj je bila stara snežna odeja večinoma tako trdna, da plazovi niso prišli do tal.

Za odstranjevanje večine plazov s cest so zadoščala rutinska sredstva, (plugi, freze) za odstranjevanje plazov na Cesti E 94 in v Žagarjevem grabnu pa so morali uporabiti tudi težko mehanizacijo.

O povezavi med meteorološkimi faktorji in pojavom snežnih plazov lahko na podlagi študije padavinske situacije za konec februarja 1984 zapišemo:

Spreminjanje višine snežne odeje na postajah: I — Kredarica, II — Komna, III — Predel, IV — Krvavec med 20. 2. in 10. 3. 1984

- na gladkih pobočjih, poprej na debelo zasneženih, je 30 do 60 cm snega dovolj za katastrofalne plazove,
- pri 100 cm novine se plazovi vsesplošno trgajo, ne glede na podlago, naklon in na poraščenost,
- močni vetrovi krepijo snežne padavine, hkrati prenašajo sneg, tako nastale kloče največkrat prožijo plazove večjih razsežnosti,
- z vsesplošnim proženjem plazov je sovpadala tudi otoplitev zraka za dve do tri stopinje, četudi so temperature ostale pod lediščem. Če bi padavinskemu obdobju po 28. februarju sledila izrazitejša odjuga, bi bili plazovi gotovo obsežnejši,
- med sneženjem in takoj po njem moramo uporabiti razliko med skupno višino snežne odeje in vsoto akumulacij novine kot merilo za zakloženost snežne odeje na nekem področju in s tem za merilo nevarnosti snežnih plazov svežega snega. Ta povezava velja, dokler se snežna odeja ne začne sesedati,
- če torej želimo dobro predvideti snežne plazove, moramo poznati veter, množino padavin in temperaturo.

SNEG NA KILIMANDŽARU

DEN CEDILNIK

Nekoč davno je drhtela vsa prostrana pokrajina.

Stresali so jo potresi, ki so voilo bobneli v globini zemlje. Razpirali in zapirali so dolge razpoke brez dna. Beli, rumeni in rdeči ognji so žareli na vseh straneh, presvetljevali so mračno pokrajino. Nebo je bilo težko od prahu in par, razsekano z ostrimi belimi bliski in grmenjem. Nad opustošeno deželo so se vlekli strupeni plini. Vroč pepel se je vsipal skozi strele in na debelo prekrival tla. Temno rdeče reke lave so se počasi in lenobno razlivala v ravnino — kako gosta in voljna, neustavljiva in zavratna je lava, ko se plazi po pobočju.

V ognjemetu žarečih skal so nekje iz notranjosti zemlje bobneče rasle gore. Prodirale so na površje in se razlivalo, njihove korenine so segale globoko v žarečo zmes. Eden od ognjenikov je rasel najhitreje. Drhtloče se je širil in dvigal v nebo, da je lava iz razbojenega kraterja kipelala ter se zažirala vedno dlje v ravnino. Prerasel je vse gore na veliki celini. Visoko ga je izbruhala zemlja.

Nekoč, mnogo pozneje so se tla umirila. Beli, rumeni in rdeči ognji so se počasi sesedali sami vase, v svoja peklena žrela. Nebo se je vedrilo, nekega dne je skozi meglo in prah posijalo medlo sonce. Le steber črnega dima se je še dolgo dvigal iz gore; veler ga je razpotegnil, da je lebdel čez prostrane stepe prav tja do obzorja. V hladnih dnevih jo namesto pepela začel naletavati bel sneg. Prekril je mrzel, tih krater in pobelil črna pobočja vulkana. Čez stene so se obesili debeli ledeni odlomi. Gladke, steklene stene so razpokale, oblikovali so se skalni stebri in globoke grape. Tihi seraki so včasih hrupno, kot lava zdrveli v dolino.

Gora se je obdala z oblaki in z vencem džungle, polne temnih senc in nežnih glasov. Kadar se oblaki razmaknejo, se nad čredami v vroči savani zablošči vrh velikanske piramide.

Nkega vročega zimskega dne sta prišla pod južno steno plazalca. Dolgo pot sta prehodila do gore. Prvi dan sta globoko brodila po požrešnem džungelskem blatu in mimo zadnjih dreves, ogrinjenih z do tal padajočimi zelenimi mahovi, prišla do pustih rjavo sivih pobočij. Kot bi odstrla zavese in stopila na mesec.

Ure in ure sta hodila po rjavo sivem pesku in prečkala neštete neslišne sledi nežnih živali. Vseskozi sta iskala tanko modro črto, vrisano na zemljevidu. Vendar, vode ni bilo nikjer. Njune gumijaste sledi so se pomešale z živalskimi, palice so mehko probadale tla. Žejna sta bila. Ledeniki pa so bili še daleč, nekje visoko za peščonimi robovi. Včasih je leden odlom zdrvel čez steno; ustavila sta se in poslušala zapoznelo grmenje. Koliko ton vode. Težki krošnji sta se vzpenjali preko glave. S počasnimi, drsečimi koraki sta stopala po pokrajini. Astronavta na mesecu. Stena pa kot da je rasla in se oddaljevala. Povsod je bil prah in štiriprstni sledovi. Sivo rjava barva se jima je zažrla v razpoke na ustnicah, v izsušeno grlo in nekam globoko v misli.

Pogosto sta se ustavljala in molče gledala teskelajočo goro.

Tako sta prehodila vso dolgo pot do bele piramide. Na večer drugega dne, je bila pred njima samo še stena.

In tik pred nočjo sta pod previsnim skalnim odlomom vendarle našla tanko plast novega snega. Z žlico sta sneg previdno nasirgala v posodo, skuhalo juho in jo skupaj s peskom hlastno popila. Prižgala sta svečo. Po previsni steni sta se v rahlem vetru spačeni pozibavali njuni senci. Butara dračja, ki sta jo nalomila spodaj ob izsušeni strugi, je glasno zaprasketala. Prijetno jima je bilo. Strgala sta pijačo po tleh, pila sta sneg s temnim vulkanskim peskom in strmela v čudno jasno nebo z Južnim križem na jugu in Velikem vozom na severu. Vesolje polno belih meglic in črnih lukenj.

Visoko na pobočju je zopet žarel ogenj. In ploščate skale, s katerimi sta ga obložila, so od vročine glasno pokale. Kot nekoč davno.

Potem sta v spalnih vrečah sanjala o vsemogočem. O veliki lobanji katerskega bivola spodaj na začetku poti, pa o štiriprstnih lisastih psih, ki lovijo v krdelih: napadajo tudi največje živali, so ju svarili; zelo so nevarni, žrtev zasledujejo toliko časa, da omaga, menda pridejo čisto pod vrh gore, ko iščejo plen, celo v sam krater, velike gobce imajo in dolega okrogla ušesa... Sanjala sta o težki nošnji čez lunino pokrajino, prepredeno s tihimi sledovi, Hemingway s puško v roki se je za hip ustavil ob dogorevačem ognju; zaradi psov, jima je pojasnil in pomignil na puško, ogenj pa je zamiral, skale so se ohlajale in utihnilo, sveča je trepetajoče potonila sama vase. Vulkan je ugašal.

Lisasti hijenski psi pa so ju neslišno obkolili. Polno žarečih oči v temi. Morda so bile to te zvezde na čistem nebu, ali luči mesta Moshi skoraj štiri tisoč metrov nižje med oblaki.

In širokorogi kaferski bivol je strmel z neba s temnimi, votlimi očmi, s črnimi luknjami.

* * *

Še pred jutrom sta v pozni mesečini odšla naprej po mesecu. Našla sta prehod čez skalno steno, spustila sta se v široko krnico, premlela srmo melišča in po nekaj urah zaplezala v sneg in led. Orjaške ledene sveče so visele z gornjih robov stene. Vedno pogosteje sta jih zaskrbnjeno pogledovala. Kakih šesto metrov nad njima so bile, uperjene naravnost nanju — ostru masajska kopja, lasketajoča v soncu. Derce so se zapicile v ognjenik, v trd ekvatorijalen sneg. Ta je prav tako bel in bleščeč kot sneg nekje na dolgem grebenu Grintavca, prav tako hladni in brezbarveni v senci, kot oster napihan rob v pobočju himalajskega vrha, pa vendar se zdi drugačen — kot bi ga nekdo naribal in posul po stenah.

Vedno manj sta se pogovarjala, ko sta se srečevala na stojiščih. Kot dva tujca sta prihajala vsak s svojega planeta, se bežno spogledala in komaj kaj spregovorila. Omamna strast ju je prevzela, hlasna želja, da bi preplezala to steno in stopila na vrh. Uresničevale so se jima neke davne deške sanje — leta sta nosila svojo goro v sebi, bolj ko sta se ji bližala, višje ko sta bila, bolj sta jo spoznavala: tako nepremično in visoko in svetlo. Pa se deške sanje sploh kdaj uresničijo? Plezala sta kot mesečnika, nekje med sanjami in resničnostjo, zagledana v zgornji rob stene, sunkovito sta dihala hladen redek zrak, cepin je kristalno odmeval od ostrih motnih kopij in dolga, tanka rdeča mamba se je tiho plazila preko ledenih robov.

Morda sta bili njuni gori različni; morda bosta po vzponu spoznala, da to le ni bila tista prava gora, gora iz sanj.

Morda sta plezala vsak svojo smer?

Že spodaj v savani sta osupla obstala, ko se je razrezan s plastmi oblakov dvigal v nebo lesketajoč stožec. Začaral ju je, da sta pozabila na svet iz katerega sta prihajala. V vedno nove raztežaje so se zagreble dereze. Zagreb, od koder sta v začetku pustolovščine odletela proti tej gori, je postal daljni, skoraj pozabljen spomin. Pa je minilo od takrat le nekaj dni.

Na spodnjem delu pahljače, kamor se steka podirajoča se stena, so ju zdramila pojoča masajska kopja, ki so brnela po skalah in lediščih. Na robu kopja naenkrat utihnejo in neslišno izginejo čez zaledenelo skoko globokega ozebniaka ter spodaj na mesecu brez sledu izhlapijo. Potem sta zaplezala v varnejšo kopno steno. Skale so tu čudno hrapave in zaobljene, nekako mehke v svoji kamniti trdoti.

Pozno popoldne sta stala na vrhu skalnega stebra. Nad njima so bila dolga strma snežišča, temne pregrade skal in čisto na koncu umetnega snega sonce, hladno sonce, ki razžira rumeno rjave ustnice, ki slepeč ustavlja pogled in s svojimi fotoni odriva oba mesečnika. Proti zahodu pada hitro in strmo, pa je še vedno žareče, da je glava vsa omotična in koža na obrazu opečena, rdeča in zabuhla. Pod istim kotom padajo žarki, kot raste strmina. Neskončna strmina.

Noč in mraz sta ju ustavila. Dolgo sta plezala, zelo sta utrujena. Na skalni polici sredi snežišč ležita v spalnih vrečah, zavila v najlonski šotor. Žejna sta, pa veter odnaša modri plamen kuhalnika izpod posode, da se sneg le počasi seseda. Kako malo vode odda ta posuti sneg. Nekaj požirkov mlačne, obarvane snežnice. Pojesti ne moreta ničesar.

Mraz je ustavil gibanje, pustolovščina se je spremenila v dolgo čakanje jutra na višini 5500 metrov, misli so se zgostile, da sta vedno jasneje čutila noč in hlad, ure brez spanja v rodkem zraku. Kako prebiti dolgo mrzlo noč na Ekvatorju? Trd najlon je ropotal v vetru, njuno hlasno toplu dihanje je zmrzovalo v dolge kristalne igle, ki so se vsipale nanju in tajale.

Hijenski psi so posedli okrog. Ledišča so se komaj vidno lesketala, ko so požirala njihove oči.

In ko po mnogih nočeh še ni bilo jutra, je nazadnje vzšla luna — v mesečini pa je gora še bolj samotna in mrzla, jutro še bolj oddaljeno.

Globoko spodaj nad džunglami in stepami počasi plavajo beli oblaki.

Noč se je podaljšala v stotine kilometrov dolgo svetlobo na vzhodu, ki se je s svojo ozko rdečo črto zažrla v utrujene oči. Temna kaferska lobanja požira svit, da je jutro dolgo kot noč, da Južni križ le počasi blede. Kam je potonil Veliki voz?

Spodaj na mesecu so se v prvih žarkih, kot dolgi srpi zalesketali peščeni grebeni.

Umakni se Mawenzi, zakrivaš mi sonce!

Psi so se raztepli.

* * *

Potem je prišlo jutro. Pred njima je bila le še stotina korakov dolga bela strmina in nedoločljiva meja med snegom in nebom nekje visoko na vrhu gore. Dvignila sta noge in suvala z derezami v pobočje. Včasih, ko sta slonela v snegu in lovila sapo, sta s temnimi očmi pogledala navzgor, včasih sta se ozrla. Modro beli rob zgoraj in belorjavni rob pod njima. Roka je zasadila cepin in počasi dvignila fotoaparat. Zadržati je ireba sunkovito dihanje, umiriti drhtenje gore. Ničesar ne bo na sliki: ne dihanja, ne ledenega mraza v prstih, ne otopenih misli, ne napetosti živcev — le temna postava na beli ploskvi, pod njo pa nenaden rob in globoko, globoko spodaj oblaki. In pod oblaki dolge valovite stepe in črede antilop z zavitimi rogovi, Masajec s kopjem v roki in levi v visoki travi in rožnati plamenci v plitvini jezera.

Tako sta tega dne osvajačca priplezala do konca dolge poti. Čez greben jima je zapihal v obraz topel severni veter. Strmina se je nenadoma prevesila in strmoglavila v globok, mrtev krajer.

Pred njima je bilo samo še nebo.

Ko so vetrovi zaigrali na svoje strune,
 ko je mesec stkal svoje srebrne poti,
 ko so mi oblaki ponudili svoja krila,
 ko je zardelo listje zašumelo svojo pesem,
 ko so deževne kaplje ohladile vročično čelo,
 ko so nepremagljivo nežni macesni v gorah zastokali,
 ko so se zvezde dotaknile zemlje,
 ko so snegovi zaprli steze,
 ko so se gorski prepadi odeli v črne plašče,
 ko so potoki umili kamnite struge,
 ko so slapovi dolbli ležišča za počitek svojim vodam,
 ko so korenine prepletle prste mogočnih dlani,
 ko so vrhovi zardeli v jutranjem poljubu,
 ko so morja rodila in prožila bele valove,
 ko je ptica priletela v neslišnem šumu,
 ko je trava razgrnila svoje vabeče preproge,
 ko so jezera porodila svoja bleščeča ogledala,
 ko je blisk ostro zasekal v pobočja,
 ko je umiral dan
 in ko se je jutro rodilo,
 ko se je svetloba dneva široko razpela
 in ko so duhovi dočakali uro vstajenja,
 ko so petelini zapeli
 in ko je dan z dolgimi koraki hitel podajati roko nočem,
 takrat si me objela.
 In takrat je sonce zastalo
 in ni hotelo utoniti za slepečimi obzorji.
 Ob pogledu na tolikšno sročje tudi sonce ni hotelo zaspati!

NEJC

DANAŠNJA MLADINA IN GORE

Na naslovni strani zgornjeavstrijskih Novic, je bil 21. junija 1980, objavljen naslednji sesiatek: »Dva mrtva je zahtevala neodpustljiva lahkomišelnost na Feuerkoglu. Ker se 21-letni vzgojitelj iz Leverkusna v Zvezni republiki Nemčiji in 8 njemu zaupanih učencev, starih 13 do 15 let, niso mogli zediniti glede sestopa, je del mož odločitev na glasovanje. Učenci so se izrekli za bližnjico in zapustili označeno smer. Kmalu zatem so prišli do žičnične trase, kjer je eden izmed njih strmoglavil čez 250 m visoko steno. Vzgojitelj mu je hotel pomagati in se je pri tem prav tako smrtno ponesrečil. Preostalih sedem fantov se je v grozi in strahu prebilo nazaj do gorske postaje žičnice.«

Demokratično ali ukazovalno?

Mar v gorah torej ne velja demokratičen način vodenja? Bi bil moral vzgojitelj urediti zadevo z ukazom? Tako je namreč ravnal neki učitelj iz Heilbronna (Zgornja Avstrija) z mladinsko skupino. Da bi mladincem privzgojil »ostrino«, se je z njimi na veliko noč 1954 v mrazu in lahkem sneženju odpravil na Dachsteinsko planoto. Vendar je zgrešil pot. Nihče ni preživel. Kljub mrzličnemu iskanju, skupine ni bilo mogoče pravočasno najti. Vsi so zmrznili v viharju.

Torej demokratično ali ukazovalno? V tako izključujoči si obliki je vprašanje napačno zastavljeno. Mlade ljudi je treba vzgajati za samostojno ukrepanje. To pa ne more uspeli, če ne smejo soodločati. Toda demokracije je konec takrat, ko se začneja nevarnost, takrat lahko prevzame odgovornost le strokovnjak. Mladinski vodnik mora torej vsekakor dovoliti, da vsi udeleženci sodelujejo pri načrtovanju in pri izvedbi ture. Toda, če grozi nevarnost, mora sam prevzeti vso odgovornost.

Kako bi bili moral torej ukrepati dobro izšolan mladinski vodnik v obeh primerih? V prvem primeru bi bilo morda pomagalo že to, če bi bil mladince opozoril na staro resnico, da najkrajša pot ni vedno tudi najhitrejša. V obeh primerih ni šlo toliko za način vodenja, vzrok za obe nesreči je treba iskati predvsem v pomanjkanju ustrež-

nega znanja in sposobnosti za vodenje. Zato bi se nasvet mladinskemu vodniku lahko glasil: demokratično voditi le toliko, kot je to mogoče in še odgovorno. V nevarnosti pa se je treba vselej odločiti jasno in določno, vendar je treba tako odločitev tudi pojasniti in utemeljiti.

Nadaljevati pot ali se umakniti?

Popolne varnosti ni niti v gorah niti kjerkoli v človeškem življenju. Zlasti v gorah se določeni stopnji tveganja ni mogoče izogniti. Vendar bi moral še zlasti mladinski vodnik takšno tveganje omejiti na najmanjšo možno mero. Kajti v človeku je veliko razlogov, ki povečujejo pripravljenost za tveganje. Gre za častihlepnost, da bi premagali določeno smer, za čas in denar (tako daleč smo potovali do Chamonixa, zdaj pa to slabo vreme!). Člani skupine se pač smejo zaradi svoje mladosti širokoustiti, njihov vodja pa mora vselej in povsod ravnati premišljeno in predvsem odgovorno.

Kljub vsej previdnosti se lahko primeri, da je vodnik napačno ocenil kondicijo katorega-koli mladega človeka, še posebej, če je prišlo med turo do nepredvidljivih težav. Kako bi torej lahko pripravili mladega človeka, ki se je zaradi muke vrgel na tla in stoka, da ne more napraviti niti koraka več, do tega, da bi nadaljeval pot? Kako spodbuditi nekoga, da bi preskočil ledeniško razpoko, če ga je tako strah, da ga kar stresa?

V nekdanjih časih so v takšnih primerih priporočali nasilje, češ da je v nevarnih položajih vse dovoljeno, če smo s tem ogroženemu pomagali: torej tudi zmerjanje in pest. Ni mogoče zanikati, da so utegnile biti takšne metode kdaj pa kdaj tudi uspešne. Menim pa, da je bistveno bolje, če izčrpanemu ali prestrašenemu zlepa prigovarjamo in mu skušamo vzbuditi zaupanje v samega sebe.

Ne bi hoteli zamolčati, da bi lahko v številnih primerih pripisali vodniku določeno krivdo, če do česa takega sploh pride. Že najbolj splošna navodila za ravnanje v gorah, nas bodo zanesljivo obvarovala pred takšnimi neprijetnimi izkušnjami: zato nikoli ne jemljimo s seboj v gore nikogar, če nima dovolj kondicije, če premore premajhno tehnično znanje ali če nima ustrezne opreme.

(Po knjigi Rudolfa Weissa »Mladinski vodnik«.)

M. A.

PO HALOŠKI TRANSVERZALI – II. DEL

IVANKA KOROŠEC

Spet smo šli iskat sami sebe. Pozaprlj smo vsakdanje skrbi, tegobe, strese in lhto v predal, ga zaklenili s ključem in tako prosti odšli na pot.

V Haloza smo prišli že v petek, zato da smo lahko zgođaj zjutraj, ko se je komaj daniło, že odšli s Podlehnika. Hodili smo po poti in ko smo se toliko dvignili, da smo videli meglo, ki je puhtela s Podlehniškega jezera, smo vedeli, da smo zašli. Saj gre vendar pot ob jezeru! Spustili smo se po rosnem pobočju proti jezeru. Bela, kot smetana gosta megla, je ležala nad jezercem in Borut je med spustom pripovedoval basen, ki sem mu jo pripovedovala, ko je bil še majčken in sem jo sama že pozabila; njemu pa se je tako vtisnila v spomin, da jo nosi s seboj vse do zdaj, ko ima že skoraj štirinajst let. Lev, kralj živali, pogumen kot le kaj, je šel po svetlo. Na bregu pa se je nečesa prestrašil, prisopihal je preplašen v gozd in tam pripovedoval medvedu: »Videl sem nekaj strašnega, velikega, belega, razkuštranega...« Medved se je bil prestrašil z levom vred, pridružila se jima je lisica, potem volk, jazbec, zajec, ververica. Drug se je bolj bal od drugega. Nazadnje so srečali še miško, pa je šla pogledat tudi ona. Na bregu je legla na hrbet in od smeha pomolila vse štiri od sebe. Nekaj belega, strašnega in skuštranega je bila namreč — megla.

Medtem smo se spustili do kočje ribiškega društva in po nasipu šli mimo jezera, ki je pod izpuhtevajočo meglo kazalo svojo mirno, čisto gladino. Daleč na drugem bregu je sedel osamljeni ribič, mi pa smo zavili čez brv v gozd. Bukovo listje nam je zašumelo pod nogami, pred nami pa je bil pravi gobarski raj. Dežnikarice, prav take barve kot odpadlo listje, so bile posejane tako na gosto, da bi jih nabrali, kar bi jih hoteli, če bi jih le imeli kam dati.

Iz gozda smo prišli med vinograde; nekateri so bili že obrani, lo josenki vetrič se je lovil med njimi, nekaj pa jih še čaka na trgatv. Že od daleč smo videli znano gostišče na Gorci, ki pa je, žal, že celo večnost zaprto. Zato smo se ob njem ustavili le toliko, da smo občudovali s prvim jutranjim soncem in meglicami oblite griče in vinograde.

Od gostišča smo šli naprej po lepi cesti, ki se je vila med terasastimi vinogradi. Kdaj pa kdaj nas je prehitel kakšen motorist ali traktor z naloženimi gajbicami. Gledali smo za njim in ugibali ali bo šla naša pot res tako daleč naokoli. Cesta se je spuščala in se spet dvigala, spodaj v grapah pa je še ležalo nekaj ostankov tistega »belega in skuštranega«... V daljavi se je nedoločno risala Donačka gora, cilj današnje poti.

Na hribu, ki leži nad dolino Dolena, smo se spustili tik ob gozdu navzdol. Pot se je izgubila med koreninami dreves in listjem, a na bukvah nas je ves čas spremljala dobro vidna markacija. Tako smo po precej strmem pobočju prišli na travnik. Obilna rosa nam je škropila čevlje in veselji smo bili, da smo poslušali pamet in obuli visoke planske čevlje. Jutranja rosa je v gozdnatih Halozah zelo pogosta in obilna in je pomembna za rast.

Čez lesen mostič smo prečkali potok Peklačo in se potem čez pašnik približali naselju, vendar smo že pri prvem gospodarskem poslopiju zavili levo navzgor, še vedno čez pašnik, nato pa smo stopili v gozd. Tu je bilo obilo kostanja. Debele ježice so ležale na tleh in nismo se mogli upirati, da bi ne pobrali nekaterih najdebelejših primerkov. Pot je bila naravnost zasuta z listjem; do gležnjev se je udiralo vanj, zato smo hodili po robu, kjer je zelenel nizek, gladek mah in imeli smo občutek, kot da hodimo po mehki preprogi. Na listju smo opazili velikega močerada. Ker ga še nikdar nismo videli živega, smo se sklonili nadenj in si ga natančno ogledali. Na zadnjih nogah ima pet prstov, rep pa je okrogel. Rad ima vlago in je morda iz svojega domovanja med listjem, kamenjem in koreninami prišel, da bi dočakal — dež. Nekaj metrov višje smo videli še enega, večjega, prav tako lepo črno-rumeno progastega.

Prispeli smo na vrh in si ogledali okolico. Med bukvami je bilo pomešano rumenkasto listje kostanjev, bogato obloženo s še polnimi jožicami. Prave slane še ni bilo, zato se kostanj tako trdovratno drži in tudi barvo so za ta letni čas še nenavadno zelene.

Že od daleč smo zagledali cerkev Janeza Krstnika na Janškem vrhu. Ves čas smo pogledovali tudi na Donačko goro, ki se nam je približevala in se spet oddaljevala. Zdaj je bila že bolj jasna. Mimo vinogradov, vanje so se pravkar odpravljali trgači, smo zavili navzgor proti cerkvi, kjer stoji tudi hiša Leopolda Rodoška. Mož je bil doma sam, ležal je v zakurjeni kuhinji, ko nam je povedal, da je žena šla pomagat sosedom pri trgatvi. Žig številka 7 smo dobili na mizici pod radiom. Cerkev Janeza Krstnika, 461 m, je bila zgrajena v 15. stoletju. Blizu cerkvice smo sedli na posekano deblo in se spravili k malici, saj je bila ura že pol desetih. Čudovito so nam tekline dobrote iz nahrbtnika, zraven pa smo imeli prelep razgled naravnost na sever proti Ptujski gori, kjer je ena najlepših gotskih cerkva v Sloveniji.

Potem smo šli naprej po grebenih in postalo nam je topleje, zato smo si zavihali rokave, puloverji in debelejšje nogavice pa so romali v nahrbtnik.

Prišli smo do kužnega znamenja in se ob njem ustavili. Vsako znamenje nas na nekaj opozarja, nas spominja na to, kar ostaja dlje časa in se tako razlikuje od kratkotrajnega, bežečega, manj pomembnega, hitreje minljivega. Znamenje ima letnico 1687 in predstavlja čredo ter pastirja, ki prisega z dvignjenima dvema prstoma. Poslikali smo zanimivost in šli levo navzdol po bregu.

Tu ni več vinogradov, tu so prave gozdnate Haloze. Ob potočku Jesenice smo se bližali vasi Naraplje in se ob tem dosti nasmejali Borutu, ki mu to zamljepisno ime nikakor ni hotelo v glavo. Preimenoval ga je v Nepalje, Rapalje, Neparje itd. . . .

Prišli smo do šole. Na pročelju je vzdana spominska plošča kurirju Miranu Sagadinu, ki je 12. 4. 1945 zgorel v bolniškem bunkerju v Srecah.

Zavili smo v hrib ob gozdu. Sonce se je skrilo za koprano in ko smo se po strmem bregu vzpenjali navzgor ter gledali dol na Naraplje, so se nam le-te zdele mrke in čemerne.

Pot se je vzpenjala, dokler nismo prišli do podobnega znamenja, predstavljalo je isto podobo, ko pastir s čredo prisega; napis pa je bil drugačen.

Ob razpadajočem gospodarskem poslopiju je prislonjen zanimiv kamnit mlin za mletje sadja, ki smo ga seveda fotografirali. Dve veliki mlinski kolesi sta vpeti na leseno stojalo, mednji so vsipavali sadje, vrteli z ročajem kolesi, spodaj pa je pritekal sok. Prišli smo na cesto, ki drži na Jelovce. Ob neki hiši smo videli majhnega dečka in še manjšega kužka. Igrala sta se drug z drugim, ko pa smo prišli mimo, sta nas nezaupljivo in radovedno opazovala izpod čela. Ponudili smo fantku nekaj bonbonov in okleval je le toliko časa, da se je psiček postavil na vse štiri in pomigal z repkom, nato sta oba pritekla na pot. Dečko je pograbil bonbone, se zahvalil in urno zdiral nazaj na varno domače dvorišče, kužek pa ga je komaj dohajal.

Ustavili smo se ob cerkvi sv. Bolfenk iz leta 1644. Bolfenk je zaščitnik gozdarjev. Okrog cerkvice je pokopališče. Na zahodni strani smo se spustili mimo kapelice, ki je s pročeljem obrnjena proti drugi poti. Na križišču smo krenili po srednji poti naravnost navzdol do lepo urejene nove hiše Milana Novine, kjer je kontrolna točka 8. Zunaj na klopici smo si odpočili, gospodar nam je prodal liter novine; oba njegova otroka sta se nam pridružila in nam prinesla žig, blazinico in vpisno knjigo. Starejši je povedal, da hodi v četrti, mlajši pa v prvi razred v Majšperk. Mlajši je imel pod očesom veliko prasko; pripovedoval nam je, da se je ranil s koruznim stebлом. Dečko, še sreča, da se nisi v okol Joka pa ni nič, je še pogumno dodal.

Sonce se je spet prikazalo. Izza obronkov gozdnatih hribov se je spet prismejalo sonce in odšel smo naprej do spomenika, kjer je 1. bataljon Kozjanskega odreda 17. 1. 1945 napadel in uničil nemške policiste, ko so hoteli aretirati partizanske aktiviste.

Za ovinkom smo opazili veliko bogomoljko in zaradi nje bi skoraj zgrešili markacijo, ki je kazala na desno, strmo v hrib. Prečili smo gozdnato pobočje, nato pa prišli v mlad borov nasad, da smo s polnimi pljuči zajeli dišeč zrak. Hodili smo v senci in prišli do razpadle hišice in nato na vrh Jelovic (623 m). Srečevali smo pobiralce kostanja, le-tega je letos veliko, še več pa ga bo, ko pridejo siane. Za kratek predah smo posejili v suho listje med gladke bukve. Donačka gora je bila naravnost pred nami, zdaj že čisto blizu. Bukve okrog nas so bile čudovite; belo siva, skoraj srebrnkasta debela imajo. Otroka sta odlomastila po bližnjici, po strmini navzdol, midva pa sva šla po poti naokrog. Verjetno so markacije narisane na obeh straneh zaradi vode, ki ob neurju onesposobi eno od poti.

Prišli smo spet na cesto; po njej smo hodili do vasi Grdina. Tu smo srečali trop otrok, ki so prihajali z vodnikom na čelu z nasprotne strani. Povedali so, da gredo v Majšperk, potem pa domov v Cirkovce. Blagor vam, otroci, ki imate take učitelje, da vas vodijo po teh poteh. Ko boste po dolgem in povprek, ne le enkrat preromali te kraje in imeli odprte oči in še bolj odprta srca, boste nemara le zaslutili, čemu pravimo tej deželi domovina.

Spet smo zavili v hrib in upali smo, da imajo na naslednji kontrolni točki kaj tekočega, saj nas je začela pestiti huda žejja. Če je žejja huda in hodiš mimo repnih njiv, je menda prav, da se skloniš, izpuliš rdeče belo repo in jo poješ. Naša hči pa je od ogorčenosti kar cepetala. Če bi to naredil vsak, kdor gre mimo, kaj bi ostalo? Čeprav sem ji dokazovala, da tu ne hodi veliko ljudi in da ne je vsak repo, je vztrajala pri svojem in tako sem ob prvo naslednjo njivo, kjer je nekaj žensk in otrok pulilo repo, obšla. Prosil sem jih, če lahko vzamem repo. Gledali so me z začudenimi, okroglimi očmi. Seveda. Ne eno. Celo deset, če hočem. No, meni je bila dovolj samo ena, hčeri pa je bilo tako zadoščeno.

Prišli smo na Kupčinski vrh 37, pred lepo novo hišo z rožami na oknih. Vse je bilo zaprto in zaklenjeno, soseda pa nas je z njive obvestila, da so šli vsi po kostanj. Fotografirali smo se, kar bo za dokaz dovolj. S suhimi grli smo odšli naprej. Nadaleč od hiše na robu gozda smo zagledali žensko, ki si je pravkar oprtala cel koš kostanja. Z njo sta bila tudi stari oče in vnuk. To so bili Bedenikovi in vrnili smo se z njimi do njihovega doma. Prilovečevala sta, da s kostanjem krmijo prašiče, to je zelo nasitna in cenena krma. Stari oče je od jutra do poldneva nabral poln koš kostanja in stresli ga bodo svinjam, ki bodo hlatale po njem, da bo kar veselje.

Dobili smo torej žig, vodo in jabolčnico. Odžejali smo se res, vendar se je jabolčnik zalezal v kri in nas tako dotolkel, da so se naši koraki precej skrajšali in upočasnili. Ob robu gozda smo šli do zaselka, ki še spada pod Kupčinski vrh, domačini pa ga imenujejo Završe. Tu smo lahko videli dolge pečljate buče, ki so se sušile ob steni in jih rabijo za vehe na sodu. Nekatere stvari se tu niso spremenile že stoletja.

Pri zadnji hiši smo čez travnik zavili v gozd in po položni stezi prišli na gozdno cesto. To je bilo že pobočje Donačke gore. Šele iz vodnika smo se poučili, da je Donačka gora najvzhodnejši del Karavank. Na strmem severnem pobočju je 28 ha velik pragozd, zaščiten že od leta 1965 kot naravna znamenitost. Bukve so stare, visoke in zelo čistih debel. V pragozdu je strogo prepovedano sekanje, trganje cvetic in drugih zelišč, nabiranje gob in gozdnih sadežev.

Po gozdni cesti smo šli desno do konca, nato pa po stezi skozi gozd. Na travniku, ki se je odprl pred nami, smo videli mlado kačo. Ugibali smo, ali je gad ali ne. Bila je temna, sivkasto rjava, na hrbtu je imela temno vijugasto proggo. Navsezadnje bi lahko bil tudi gad, saj ima ta mladiče v avgustu ali septembru. Kako topel je letošnji oktober, pa kaže prav ta kača, ki ji je prijalo jesensko sonce.

Po senčni poti po gozdu smo prišli do planinskega doma na Donački gori. Šli smo v dom, saj je zunaj pihalo, mi pa smo bili razgreti. Naročili smo si pijačo in ocvrta jajca. Kupili smo si še kozarček, poslikan z domom na Donački gori, za spomin. Tega je vso pot premalo: spominkov in iznajdljivosti domačinov, ki bi lahko prodali domače pridele — pijačo ali celo kakšno domačo jed. Transverzalec je veliko (po vpisnih knjigah sodeč kakih 500) in jih bo vedno več in mogoče bi oskrbnike oziroma domačine na kontrolnih točkah kazalo na to spomniti.

Kmalu smo morali oditi, saj je oktober že močno skrajšal dneve. Ta del poti ni bil tako zanimiv, saj smo ves čas hodili po novi, asfaltirani cesti.

Počasi se je začelo mračiti; srečevali smo vozove, visoko naložene s koruzo ali repo. Na polju so se ljudje še sklanjali nad repišči. V Rogatec smo prišli nekaj po peti uri. Rogatec stoji v stranski dolinici, kjer prihaja cesta iz Pluja. Razvil se je pod gradom, ki je z griča nad dolino odbijal napade Ogrov in Turkov. Svetu mnogo bolj znana je Rogaška Slatina zaradi svojih mineralnih vrelcev.

Pri gostilni Grad smo imeli naročenega prevoznika. Stric Tonček nas je prišel iskat in ko je noč pokrila zemljo s svojim plaščem, smo že hiteli po cesti Zagreb—Maribor in nato zavili prek Podlehnik in Leskovca v Slatino k teti Ani.

PLANINSKA POT DALMACIJA*

LIVIJO OBLAK

Za del letošnjega dopusta sem se odločil, da z družino preživimo v gorah srednje Dalmacije. Namenili smo se prehoditi »Planinsko pot Dalmacija«. Ta je speljana po gorah: Labištica, Opor, Kozjak, Mosor, Omiška, Dinara in Blokovo. Te gore so zanimive po kontinentalni klimi, kljub izredni bližini Jadranskega morja, s hitrimi in pogostimi atmosferskimi spremembami. Vzponi so z višinsko razliko do 1700 metrov, teren na teh vrhah pa je trd, kamnit, poln vrtač; tudi kač ne manjka, kljub temu pa so te gore v planinskem pogledu zelo privlačne.

Po dolgi in naporni vožnji v soboto od 29. na 30. junij, smo se v jutranjih urah pripeljali v Split. Izhodišče za turo smo si izbrali Kaštel Stari, odkoder smo se povzpeli na Kozjak do planinske kočice Malačka — KT 3 (kontrolna točka); hoje do tja je za uro in pol. Dom je bil zaprt, ker so ga obnavljali, zato smo se povzpeli do začasnega bivališča nekaj metrov višje. V zavetišču nas je »sprejel« podpredsednik planinskega kluba »Split« z nekaj planinci. Dom na Malački in zavetišče sta last tega kluba, vendar je zavetišče odprto samo ob sobotah in nedeljah. Podpredsednik PK nam je svetoval, kako bomo najlažje prehodili načrtovano pot.

Naslednja KT na naši poti je Opor z vrhom Crni Krug — KT 2. Pot gre mimo zapuščenih utrd, ki so jih postavili Italijani takoj po prvi svetovni vojni. Po dveh urah in pol smo prišli na vrh in se potem vrnili v zavetišče. Bila je nedelja, zato so nameravali zavetišče zvečer zapreti. Preostalo nam ni drugega, kot da smo se od prijaznih splitskih planincev pristrčno poslovlili in pot nadaljevali do naslednje KT 4, na Birani. To razdaljo smo prehodili v slabi uri. Bližal se je večer, zato smo se odločili, da bomo tu prenočili. Poiskali smo primeren prostor, postavili šotor, povečerjali in si pri cerkvi Sv. Ivana ogledovali mesto Split z okolico, ter bližnje otoke. Razgled je bil čudovit! Ko sva se s sinom prebudila, sva morala poslušati pripoved o nočnih »strahovih«. Ženo Ivanka oziroma mamo, so tako prestrašili, da vso noč ni zatislila očesa. Ponočl je res divjal veter in tako je bilo nič koliko glasov, primernih za strah. S sinom Miranom sva se temu pripovedovanju le smejala, saj sva oba trdo spala. Tako se je končala naša prva noč na prostem pod blagim dalmatinskim nebom. Jutranje nebo je kazalo, da bo hoja, zaradi vročine, naporna. Pospravili smo šotor in nahrbtnike in šli do kočice Putalj — KT 6. Po uri hoje smo tega jutra videli le enega modrasa in nekaj gošev. Pri hoji smo bili previdni in tako smo pot do kočice prehodili v treh urah in pol. Prijazna oskrbnica nas je veselo sprejela, saj smo bili ta dan njeni edini gostje. Za silo smo se odžejali in šli brez nahrbtnikov do cerkvice sv. Luke — KT 5. Vrnili smo se v dom in si privoščili nekoliko več počitka. Ob kavi je hitro stekel pogovor in bilo je prav prijetno, kajti oskrbnica doma je bila razgledana planinka. Dobre volje je bilo prav hitro konec, ko je Miran odprl fotografski aparat in nam uničil skoraj vse posnetke. Tu, na tej poti, namreč na KT ni žigov in se moraš fotografirati, fotografije pa nalepiti v Dnevnik poti. Po vseh teh peripetijah smo se poslovlili od prijazne oskrbnice in sestopili v Kaštel Sućurac. Ta dan smo se že zapeljali preko Labina na Labištico — KT 1 in se pod večer utaborili v avtokampu v Trogiru.

V torek zjutraj smo že brzeli proti trdnjavi Klis — KT 8. Od tu smo se zapeljali po opuščeni cesti skozi prav tako zapuščen predor nekaj kilometrov višje na sedlo, kjer se odcepi steza na vrh sv. Juraja — KT 7. Po uri in pol hoje smo se vrnili in se odpeljali spet preko Klisa, Dugopolja in Kotlenice do vasi Punde. Tu je naslednja KT 12, jama Vranjača. Vhod v jamo je bil odprt. Vodnik nas je seznanil z zgodovino jame in nam jo razkazal. Jama ni velika, vendar je polna vsakovrstnih figur. Po ogledu smo se pred jamo še fotografirali in se odpeljali naprej. Kozjak je torej za nami.

Preko Splita smo se zapeljali še do vasi Gornje Sitno. Od tu drži strma, a lepa pot na Mosor. Kar hitro smo se pripravili. Oprtali smo nahrbtnike in se zagrizli v strmino. Po markirani skalnati poti smo v tričetrt ure prišli v Ljuvač, prostrano zeleno dolino, podobno oazi z velikim naravnim ribnikom, polnim vode. Na travniku se je pasla čreda goved, med njimi tudi dva lepa konja. Začudeno so nas opazovali in ovohavali. Na drugi strani doline, nad prelepim borovim gozdičkom, stoji planinski dom (KT) imenovan po znamenitem in zaslužnem hrvatskem planincu prof. Umberto Girometti. Dolga leta je bil predsednik PD »Mosor« iz Splita. Pod njegovim vodstvom je planinsko društvo leta 1929 začelo dom graditi. Prav tako so tudi borov gozdiček zasadile marljive planinske roke, saj so samo v letu 1927 zasadili več kot 40 000 sadik bora. Nad domom, odprte je le ob sobotah in nedeljah, je izvir vode. Tu, v tem domu, je gorska reševalna

*Livijo Oblak je bil pred nekaj leti podpredsednik obalnega društva, zdaj pa je že pet let nepogrešljiv planinski vodnik, ki je prehodil že mnogo slovenskih gor, v zadnjem času pa ga privlačijo vedno bolj tudi hrvatske gore, kot je Velebit, Gorski kotar in soveda gorovja, o katerem piše v poslanem prispevku.

postaja, zato jo čudno, da je dom odprt le ob koncu tedna. Ogledali smo si ga le od zunaj. Kaj hitro smo prenehali raziskovati, ker je Miran za prvim vogalom skoraj pohodil modrasa, ki se je sončil. Na travnati terasi nad domom smo si postavili šotor. Noč je bila prijetnejša kot na Biranju, saj nismo bili sami. Čreda, ki se je prej pasla na travniku pod domom, se je pod večer preselila višje in prespala v bližini našega šotora. Ob prvem svitu smo že hiteli proti Vickovemu stolpu — KT 11. Pot je šla še naprej preko pašnikov, nato pa strmo navzgor. Po dobri uri in pol smo zadihani prišli na vrh. Pihal je močan in hladen veter, zato smo se hitro stlačili v stolp, ki ima obliko deseterokotnika in je podoben Aljaževemu stolpu; vanj se lahko spravi deset planincev. Od tu je zanimiv pogled najprej na kamniti svet okoli Jabukovca in preko njega na Sinjsko polje, na drugi strani pa na Split z morjem in otoki. V daljavi smo videli vrhove Kozjaka, na katerem smo bili že pred dvema dnevoma. Po grebenu smo pot nadaljevali na Ljubljano — KT 10 ter od tu sestopili do Mladinske koče — KT 9 (Lugarnica). Pod iz Ljubljana do Lugarnice je slabo markirana, zato smo jo morali večkrat iskati. Na pašnikih pod nami se je pasla živina. Z več strani se je slišalo zvonkljanje, ki je prihajalo vse bližje. Nenadoma smo na poti pred kočo zagledali štiri krave; hitro so se nam približevale. Čeprav smo jih podili, so se vztrajno vračale. Pospravili smo nahrbtnike in šli naprej, krave pa za nami. Če smo hodili hitro, so hodile hitro tudi one, če smo se ustavili, so se ustavile tudi one. Prišli smo do opuščenih Vickovih staj, kjer je bila velika mlaka vode; krave so se zagnale naravnost v vodo in jo željno pile. Zdaj smo šele ugotovili, zakaj so nam krave tako vztrajno sledile.

Točno opoldne smo že v vasi Gornje Sitno; tu nas je čakal naš avto. Bili smo dokaj utrujeni, razen tega pa se že dva dni nismo počteno umili. Odločili smo se, da se zapeljemo v Omiš. V kampu smo postavili šotor, se okopali in si skuhalo kosilo. Ogledali smo si mesto in nakupili hrane za naslednje dni, zvečer pa zgodaj legli k počitku. Po nasvetu prijaznega domačina, člana lovske družine iz vasi Gata, smo zgodaj odšli proti vrhu Kozika — KT 14. To je zadnja kontrolna točka naše poti po Mosorju. Pot so na novo nadelali lovci lovske družine v Gati; strmo se vije navkreber in po dobrih dveh urah hoje smo bili na vrhu. Na vrhu so ruševine prastare cerkvice — kapelice, posvečene sv. Juriju, zato domačini pravijo vrhu sv. Jure. Po počitku smo se po isti poti vrnili v Gato. Tu smo se spet srečali s prijaznim lovcem; povabil nas je domov, nas pogostil s sokom iz gozdnih jagod in nam povedal marsikaj zanimivega, med drugim tudi, da so prebivalci mosorskih vasi revni, vendar zelo ponosni na svojo preteklost. Že v srednjem veku so njihovi predniki osnovali državico, imenovano Poljička knežija. Ime je nastalo po številnih malih poljih, ki dajejo kraju tipičen videz. Obsegala je dvanajst vaških občin. Vsaka občina je imela svojega kneza. Osnovana je bila verjetno v 11. stoletju in je imela svoje zakone (Poljički statut), veliki svet in velikega kneza, ki so ga volili enkrat na leto. Uradni jezik je bil hrvatski, a za pismeni jezik so uporabljali »bosanščico«. Zahvaljujoč borbenosti, hrabrosti in spretni diplomaciji je le-ta ohranila svojo avtonomnost do leta 1807, ko je njihov odpor v bitki pri Stožancu zlomila Napoleonova vojska. Znano in opevano je junaštvo lepoticke Mile Gojkosaliča, ki je leta 1530 razstrelila turško smodnišnico in pri tem žrtvovala svoje življenje. Domačini so ji na skalah nad reko Cetino postavili lep spomenik. Današnji Poljčani, čeprav siromašni, radi pomagajo pri vsaki planinski akciji na svojem področju.

Ura je štiri zjutraj, mi pa se peljemo proti vasi Borak. Od tu se bomo povzpeli na Omiško dinaro, na vrh Boraka (864 m) — KT 16. Na začetku imamo zaradi teme težave. Končno smo z napolki domačina iz te vasi le prišli na pravo pot. Na koncu vasi smo se ustavili. Od tu, mimo kapelice sv. Stipana Boračkega, drži markirana steza navkreber. Nad vasjo se na levi strani pod stenami razteza pas borovega gozda, ki so ga zasadili leta 1934. V podnožju skal je mnogo obzidenih votlin, ki so v davnih časih rabile ljudem in živini za pribežališče pred napadalci.

Kamnita steza gre naprej do čistine z izvirom: »Voda na Raščeljki«, kjer z velikimi črkami piše »Nije za piće«. Tu zavijemo preko skalnatega pobočja, kjer se markacije in steza zgubijo. Po desetih minutah hoje s kamna na kamen se povzpemo na vrh. Zaradi geodetskega objekta na vrhu ga domačini imenujejo Kula. Od tu je lep pogled na morje, dolino Cetine, Mosor in Poljičko polje, a posebno lep pogled je na otok Brač. Z vrha Boraka smo sestopili po grebenu preko kamnitih glav Stražine, Imbera, Gavranovega gnezda, itd., vse do poslednjega vrha, na katerem oblastno štrle razvaline starega mesta, ki mu domačini pravijo Fortica — KT 15. S Fortice smo se spustili po poti, vklesani v živo skalo in kmalu prišli do našega avta.

Ob dveh popoldne smo se pripeljali do vznožja Blokova, najvišji in najdaljši masiv v Dalmaciji. Spada v vrsto najlepših in najprivlačnejših dalmatinskih vzpetin, z vrhom sv. Jure (1762 m), sv. Ilija (1640 m), Vošac (1421 m) in drugimi.

Naša naslednja točka je vrh sv. Ilije — KT 18. To je naš zadnji »težji« vzpon, kajti na vrh sv. Jure se bomo zapeljali z avtomobilom, do koder drži dobra asfaltirana cesta. Iz Omiša smo se zapeljali do podnožja sv. Ilije, v vas Bast. Tudi tu so nam prijazni domačini pomagali z naveti. Prav posebno nam je ostala v spominu 72-letna ženica, ko nam je pripovedovala, kako so, ko je bila še mlada, na Blokovu pasli živino, kosili

Stolp na Vickovem štuču

Vhod v jamo Vranjača

Foto L. Oblak

ter s srpi želi travo. Na Biokovu je bila še pred nekaj dnevi, ko je šla iskat osla, ki ji je zbežal. Vrnila se je sama, ker se je osel, kot je ona sama rekla, »pohajdučio«. Na vrh sv. Ilije smo šli po poti, ki drži od cerkve skozi vas Bast do izvira Korita. Nad izviro je lična kapelica sv. Ilije. Voda je bila mrzla, zato smo si znova napolnili čutare. Po desetih minutah je na veliki skali označeno križišče poti. Desno gre pot na Motiko in naprej na sv. Juro, naša pot pa krene levo po melišču in po zapuščenih pastirskih poti proti cilju. Pot je sprva še dobro markirana, pozneje pa se povsem izgubi. Tu pa tam so postavljeni kamniti močički; ti nas usmerjajo proti vrhu. Pot je spočetka skalnata in ves čas na soncu. Po štirih urah hoje smo prišli na Osičino, tu je tudi lovsko zavetišče. Bilo je skrbno zaprto in dobro zaklenjeno. Ko smo iskali prostor za šotor, smo naleteli na več opuščenih pastirskih stanov. Odločili smo se, da bomo prespali kar na ravni strehi lovske kočice. Čeprav je bila mrzla noč, smo utrujeni kar hitro zaspali.

Zgodaj jutraj smo šli na vrh sv. Ilije. Od te kočice dalje naprej ni markacij, zato smo šli na vrh kar po grebenu; v slabi uri smo bili na cilju. Tudi tu smo našli razvaline in sicer kapelice sv. Ilije. Vračali smo se malo po grebenu, malo pa mimo opuščenih planinskih staj ter mimo vrtače, kjer sta se pasla dva konja, sedem mul in osel. Konja sta se pasla skupaj, tudi mule so bile druga ob drugi, le osel, ubožec, je moral biti sam. Spomnili smo se ženice, ki ga je vabila v dolino. Oslu je bilo očitno hajduško življenje bolj všeč, pa čeprav ga konja in mule niso sprejeli. »Raje v svobodi zadnji, kot v suženjstvu prvi,« si je verjetno mislil osliček. In tako smo spet prišli v Bast. Po ovinkasti asfaltirani cesti smo se zapeljali na vrh sv. Jure — KT 19. Na vrhu je relejna postaja, to je zgradba z najvišjo nadmorsko višino v SR Hrvatski. Do leta 1964 je na vrhu stala kapelica sv. Jure, po kateri se tudi vrh imenuje. Na vrhu Biokova so razvaline prastarega mesta, morda še iz predkrščanske dobe. Prvi podatki o kapelici so iz leta 1646, odtlej je vsako leto na tem vrhu ljudski shod. Po sporazumu s cerkvenimi oblastmi, so bili kapelico, ob gradnji relejne postaje, prestavili z vrha nekoliko nižje. Od tu je izreden pogled na biokovsko pogorje in njegove številne vrtače, podobne mesečevim kraterjem. Ob lepem vremenu se vidi imotsko polje in celo preko morja Apeninsko pogorje v Italiji; tako so nam zatrjevali domačini. Z vrha sv. Jure smo se zapeljali do planinske kočice pod Voščem. Od kočice do vrha Vošča — KT 20, je samo dvajset minut hoje. Takoj smo šli na vrh (1411 m), ki se dviga neposredno nad Makarsko. Zaradi tega edinstvenega položaja prištevajo ta vrh med najlepše razgledne točke na Jadranu. Vrnili smo se v kočico. Lepo so nam postregli, pa tudi prijazni so bili, le pri računu smo bili malce razočarani, saj so nam za preprosto kosilo (3 osebe), zaračunali okroglih 5000 din. Kljub vsemu smo se drugo jutro zgodaj priručno poslovili

in se zapeljali v Makarsko; tu smo morali obiskati še malokološki muzej — KT 17. Bila je nedelja, zato je bil le-ta zaprt. Tako se je končala naša »Planinska pot Dalmacija«. Hoja po poti je bila zaradi vročine naporna. Hodili smo večinoma zjutraj in pozno popoldne, kajti sonce je čez dan neusmiljeno pripekalo. Najhujšo vročino smo občutili, ko smo hodili po Kozjaku. Svet tu ni obraščen in si tako izpostavljen močnemu soncu. Tu smo videli tudi največ kač. Vsaka pot je lepo speljana, tudi markacije so v glavnem vidne, tako da ni mogoče zaiti.

Poseben svet je na Mosorju. Posebej všeč nam je bila pot Ljuvač—Vickov stolp—Ljubljana. Koče so lepe, so pa le občasno odprte. Planinec je prepuščen samemu sebi in prenočevati mora pod milim nebom.

Za opisano »Planinsko pot Dalmacija« smo potrebovali sedem dni. Pot so bili odprli pred sedmimi leti in jo je doslej prehodilo vsega 119 planincev, kar kaže, da je pot malo obiskana. Zato je razumljivo, da vseh sedem dni nismo srečali niti enega planinca, ki bi imel iste namene kot mi.

GORA JE

FRANČEK VOGELNIK

SKALA, ki je privrela iz razbeljenih globin in otrpnila ali pa se počasi, drobno za drobno, porajala na mračnem oceanskem dnu, dokler se le-to ni vzdignilo k luči, se postavilo v nebotično stavbo, ki jo noč in dan, toplota in mraz, veter in voda brez oddiha dolbejo, cizilirajo ter ji dajejo oblike, nedosežne našemu dletu —

RASTLINA, ki si je na skopih tleh poiskala drobno špranjo, se v njej ugnezdila in odtlej vdano prenaša in kljubuje mrazovom in viharjem, se mesec in meseca duši pod debelo snežno odejo in v trdem ledenem oklepu in potrpežljivo snujoč čaka, da se bodo čudodelni žarki prebili skozi težko gmoto, segreli tla, ji pognali sokove in pričarali rast ter ji omogočili, da ustvari neslutene žive in vabljive, tako krhke in minljive mojestrovine, najbolj barvite in dovršene tam, kjer ni prostora za stopinjo in kjer še pogled komaj obstane —

ŽIVAL, ki si je poiskala dom v svetu strmin in prepadov: bodisi gamsi, ki se v tropu pasejo po zelenih polcah in nato počivajo, medtem ko se neugnana mladež podi po vesinah in drsa po snežiščih, ter se ob prvem znamenju nevarnosti zatekajo v nedostopno pečevje, bodisi kavke, ki se predajajo zračnim tokovom in vrtincem, da jih nosijo in prevračajo —

DAN, ki se ga veseli in ga nestrpno pričakuje ves živi svet, pa najsi višavja zagrinja nepredirna megla, ki negibno leži ali pa jo veter sunkoma poganja čez sedla, škrbine in grebene, ali pa se v ozračju nemoteno na vse strani širi svetloba, v kateri se razgublja čemerna jutranja sivina in spolzi s skal modrikasti hlad, dokler sonce s svojimi prvimi prameni ne šine od obzorja in ne oblije z zlatom vseh oblakov in meglic, robov in obronkov, krošenj, bilk in cvetlic in rosnih kapelj —

PLANINEC, ki te je mladega, nerodnega in boječega vzel s seboj na gorska pota, s katerim si se leto za leto odpravil vedno dalje, v čedalje bolj oddaljene hribe, ki ti je vnel kopnenje po daljavah in vrhovih, ki je s teboj brezskrbno in v smehu preživljal sončne, oblačne, meglene, deževne, ledene, vroče soparne in nevihtne ure, s katerim si okusil srečo, ko se je nisi nadejal, in se naučil gorskega opoja, porojenega iz hoje, vzpenjanja, plezanja, počitkov, krepčanja, iz preobila razgledov, ki so se v neprestani menjavi ponujali tvojim očem, kakor da bi se čarovni rek začel uresničevati in so gore okrog tebe dobivale nadih pravilčnosti, namonjene tebi, da te uroči, predrami, presune, pretrese in prerodi —

S POGLEDI, ki jih odtlej odkrivaš vsepovsod in ki bi si jih rad za zmerom vtisnil v spomin, jih prestregel s kamero, ki ti binglja za pasom; toda kako bi mogel biti v svoji očaranosti tako trezen, preudaren, da bi izbral najboljši motiv in nameril stekleno oko ravno tja, kjer se ponuja nekaj posebnega, neodkritega, in se tega polastil; vendar, dan za opozovalca v gorah prehitro mine, dodati bi mu moral vsaj še včerajšnjega in jutrišnjega, kar vse leden, obiskati goro v vsakem letnem času in ob vsakem vremenu, da bi spoznal vse poteze njenega obličja —

Z BESEDO, tisto prvo, navdušeno, s katero te je prijatelj spodbudil, da si se odpravil z njim v hribe, s tistim pretiranim pomenkom na poti in prekipevanjem vtisov na vrhu in v tistih letih, in pozneje, ko si zorel in odkrival pisano besedo gornikov, ki pripoveduje o doživetjih na strmih poteh in brezpotjih in stenah poleti in pozimi, tem srhljivem prepletanju možate igre in skrajnega tveganja, v katero se vedno znova spuščajo in potem morajo zastaviti vse svoje moči, vso preudarnost, vso izkušnost, da kljubujejo kontrapunktu muhastih naravnih okoliščin, ki jih utegnejo vsak čas pogubiti, dokler vzpona zmagovito ne končajo pri izstopu ali na vrhu.

Mogoče si oden izmed tistih, ki so vneti za gorniško besedo, ki jo požirajo, zlasti, če gre za obsežna in tehtna pričevanja, jedrnate zapise o pomembnih uspehih v gorah, ki se veselijo vsake vesti o zadnji doseženi zmagi v domači steni ali nekje daleč na tujem. V trenutku, ko se zatopiš v gorniško besedilo, ko te prevzame, se čutiš prostega, srečnega kakor plezalec visoko na grebenu po premaganih težavnostih, v bližini vrha. Ob branju se čedalje bolj širi tvoje obzorje, živiš z gorniki, z njimi načrtuješ turo, pretehtavaš možnosti, okoliščine, izbiraš soplezalca, kljubuješ razbesnelim elementom in se ne ukloniš, če te primorajo k umiku. Tiskana beseda ti oživilja tudi minule čase, ko so prvi rodovi planincev šele odkrivali gore, iskali pristope, nadelavali prva pota, okušali radost prvih pristopnikov, se strahoma lotevali prvih sten.

Gorniška beseda je nekaj posebnega: na zunaj je jedrnata, zgoščena, v njej se zrcali skalnato površje; ne mara za domišljijo, resničnost je neredkokdaj med vzponom dramatična in ji ni treba ničesar dodajati. Resnica, okleščena resnica priklene pozornost. V naravi ni nič umetnega, ne pozna okraskov, vse, kar vidimo in doživljamo, je v njej nastajalo in nastaja pred našimi očmi kot posledek neizogibnih naravnih sil. Za moža je posebno doživetje, če se ume vključiti v njihovo igro, se z njimi poigravati in jih preigrati. Noben šport jim ni tako blizu, tako sredi njih, kakor gornišтво, nobeden ne terja toliko razumevanja narave in njenih nevarnosti, ki ga lahko vsak hip pogubijo, toliko jasnega, nezmotljivega čuta in presoje zmožnosti, prisebnosti, ki ne sme odpovedati niti tedaj, kadar se okoliščine v trenutku preteče zaostrijo. Ni športa, ki bi ga človek dandanes bolj potreboval za skladno krepitev telesa in duha, kot je gornišтво. Pravijo, da je tudi drevo, ki rase na robu, željno viharjev, da jih potrebuje, sicer ga po dolgem zatišju stre, lzruje prvi nenaden sunek vetra.

Kdor se ne odzove klicu po mogočni sprostitvi vseh sil, kar jih premore naše krhko bitje, kdor se v pravem trenutku, ko stoji na razpotju, ne more odločiti, nikoli ne spozna prave radosti življenja in jo zaman išče v blodnjaku civilizacije. Kdor se ne odzove klicu gora, gorniški besedi, kogar ni zabila v Zlatorogov svet, ni mogel nikoli v prazkkušnji svojih sil izmeriti, dozreti meja svojega bitja, daleč od hrupa prisluhniti svojim globinam, ni nikoli okusil prave sreče, ni nikoli resnično živel.

Največji dialog, ki ga človek lahko doživi, je tiho, zbrano pomenkovanje z gorami, ki pod kamnitim, ledenim oklepom skrivajo svojo tenkočutno bit. Včasih prisilijo človeka k boju, a marsikdaj so razpoložene za dolgo, vedro kramljanje. Za pogovor, ki nikoli ne izzveni.

PO SPOMINIH V SEDANJOST

ERNA MEŠKO

*Ni tako strašno, ker zahaja sonce,
strašno je, ker nastaja mrak. (F. M.
Dostojevski)*

Tako sem nekoč zapisala: »Če so Ti gore zavdale, se iz te opojnosti ne strezniš nikoli več. Skopniš lahko od hrepenenja, pozabiti jih ne moreš. V oblakih jih vidiš, v vetru jih siliš, v sanjah jih uživaš, v samoti kramljaš z njimi in Tvoje srce jih v mislih boža in občuduje, se z njimi bori in jih osvaja. Ne naveličaš se o njih govoriti, o njih poslušati. Kakor se pretaka kri po naših žilah, tako vzporedno teče ta ljubezen...« In tudi danes pravim, kogar so zasnujile planine, ostane njihov za vselej!

Spomin se vrača v najlepša mladostna doživetja, in vedno znova in znova potujem skozi prelesten planinski svet, se v njem ustavljam, srkam vase njegovo lepoto, pa tudi tišino, samoto in strah. Spominjam se, kako sem zablodila. V tej stiski sem splezala na drevo in v svoje veliko zadovoljstvo zagledala dobro znani mi svet. Ugotovila sem smer, kje naj iščem markirano stezo. Z velikim upanjem sem se spustila z drevesa in začela iskati rdeče-belo prijateljico (markacijo). Našla sem jo. Obenem zaslišim bobnenje slapa, ki pada silno se peneč v globočino. Dela ga Lobnica, ki se spušča preko razrite pokončne stene in ustvarja 24 m visoki VELIKI ŠUMIK. Šumenje vode je tako mogočno, da se ob njem ni mogoče pogovarjati. Zato tudi tako ime slapu. To je bil kratek obisk na Pohorju. Misli mi hite preko Karavank in Savinjskih Alp v Julijce. Srečam se z dr. Kugyem, ki je povec tega veličastnega gorstva, o katerem pravi, da ne zaležejo niti podobe, niti besede, da bi ga lahko spoštljivo predstavile. Vse napisano in izgovorjeno samo sebi: »Pridite vsi semkaj in gicjte Juljsko Alpe! Spoznajte jih in jih vzljubite!« Rada se spominjam tudi, kako sva se s prijateljem nekoč ustavila v Ovcji vasi. Tu je Kugy v počitnicah delal in počival obenem pa z ganljivo prisrčnostjo gledal na svetle stene, ki jih je nekoč tolikokrat preplezal, zdaj pa

mu zaradi starosti niso bile več dosegljive. Oglasila sva se še na tamošnjem pokopališču. Bila sva presenečena, koliko nagrobnikov je s slovenskimi napisi. Med njimi tudi grob gorskega vodnika Ojcingerja.

Ko sva se vračala, sva v Mojstrani zavila v Radovno. Lep sončen dan je bil in spokojen mir je dihal v tej dolini pod Triglavom. Tisoče in tisoče velikega enciana je kukalo iz nizko travo. Nekaj neverjetnega! Dan poprej sem bila na Golici. Tam so me očarale narcise, razveseljevale pogačnice, tukaj pa živomodri svišč... Koliko bogastvo! Rada se ustavljam na pokopališčih. Tako sem tudi na Planini pod Golico poiskala grob Joža Čopa. Za nagrobnik mu je zajetna skala, ki so jo planinci spravili tja prav s Triglava. Navdušena pomurska planinka Marija je princsla seboj grmičke pomladanskega cvetja in ga zasadila med planinsko floro, ki je krasila Čopovo gomilo. Tako je simbolično položila na grob neventljivo ljubezen do vsega, kar je združeno z gorami, ki jim velja naša zvestoba...

Zdaj pa se vračam v naš Panonski svet. Ta je dosegljiv tudi nam, ki so se nam leta nabrala in se je dan nagnil globoko proti zatonu. Tu teče življenje kot je teklo nekdanj. Res da v silovitejšem tempu in brez viničarjev, toda na isti zemlji, med istimi griči, ki jih označujejo bele cerkvice, zidanice in skromne ključaje. Po slemenu kipe v višino vitke palme in v njihovih vejah vasujejo in klepetajo ptički, kot da bi sestankovali pernatí tozdi. Postojmo in prislunimo govorci srca, ki budi solze v očeh. Ne solze žalosti, pač pa solze veselja in zadovoljstva, ko imamo srečo, da živimo na tem skromnem, vendar prísrdno lepem koščku slovenske zemlje. In kakor je vabil Kugy v Julijca, vam kličem tudi jaz: Pridite semkaj vsi, ki spoštujete in ljubite naravo in naj se vam oči napojé iskrive lepote te čudovite pokrajine — SLOVENSkih GORIC. Skozi vse leto so zanimive, a ko jeseni zapoje klopotci, takrat vedite, da vas z veseljem in v gostoljubju čakajo marljivi, dobri ljudje! In ko boste zrlí na skrbno obdelano zemljo, se bo v vaše prsi naselilo zadovoljstvo in hvaležnost do človeka, ki je z žulji svojih rok, z voljo in ljubeznijo do rodne grude, ohranil ta čudoviti, vinorodni slovenski svet.

KO S PLANINE SEM HODIL PROTI VASI...

NADA KOSTANJEVIC

Tistega večera v Cankarjevem domu, ko smo praznovali 90-letnico Planinskega vestnika, sredi mrzle zime v topli dvorani, bi prav rada z vsakim od udoločencev proslave spregovorila nekaj besed. Nekaj sedežev pred mano, je sedela Erna Meškova, mati, kmetica, planinka, pisateljica, žena, ki bi ji vsakdo rad stisnil roko. Še in še bi lahko naštevala ljudi, ki jih spoštujem, cenim in bi rada z njimi spregovorila, vendar nas je vse neusmiljeno preganjal čas in slabe prometne zveze; kot bi bili na kakšni prav napati planinski turi. Pa sem se vendar prerinila tudi do vas, profesor Ore! Naglo sva si segla v roko in si v skopih besedah povedala, kod nas premetuje življenje. Opazili ste, da za menoj stoji moja neločljiva spremljevalka, pastorka, invalidka Marija. In takoj ste našli pravo besedo, da me bi potolažili, ko sem med drugim potožila, da niti v hribe ne morem več. Kar malo zarotniško ste mi pomežiknili in dejali: »Pa lepo, tako lepo je doli pri vas na Vipavskem.« »Pridita kdaj s soprogo.« Kakor odmev je tudi Marija ponovila: »Pridita kdaj...«

Prvikrat ste bili na obisku, ko sem odpravljala moža v službo, sina v šolo, pastorko na delo, pošagala živini in sploh... No, ves ta narod, krščen in nekrščen, rogač in pernat, se je z našim nenapovedanim gostom in njegovo psičko Istro kar dobro znašel. Večkrat sva se na to srečala tudi na raznih planinskih proslavah. Tedaj sem mu tudi v »živo« pokazala osebnosti našega vipavskega planinstva.

No, in potem pa je vse hudo prišlo tudi nadme.

Ne morem reči, da so me stari prijatelji zapustili, morda sem jih zapustila jaz, ko na pisma nisem odgovarjala, ko pač nisem mogla. Tudi z Blago je bilo tako. Blaga? Na neki dopis v PV se mi je oglasila tovarišica iz Maribora. Doma da je iz Hrušice pri Podkrajju in poročena da je v Mariboru in sploh... Dolga leta sva si dopisovali, potem pa sem nehala na pisma odgovarjati. No, nato sem ji zopet pisala, in me je povabila, naj bi jo z obema rejencema, ki sem ju vzela v hišo po smrti mojih dragih, in s pastorko Marijo obiskala. Stanuje pa v Radizlu, prav pod Pohorjem... Ko sem na zemljevidu videla, kje je to, me je začelo tja kar vleči...

Za prvomajske praznike naj pridem, z rejencema in pastorko Marijo. Pa je mlajši, rejencek, dobil rdečke — in sicer ravno, ko ni bilo treba krave molzti, ker je pričakovala telička.

Tako smo te pomladi omejili svojo aktivnost na potovanja do »Tarzanske veje«. Kje pa naj bi bilo to? No, v Airiki prav gotovo ne. Če vam to kaj pove, v Borovni. Tu se

z enega drevesa spušča prav do tal srobot, ki ga Vipavci prav posebno spoštujemo in mu pripisujemo razne pomene. Otroci tega seveda ne vedo. Ko smo pozimi in spomladi hodili nabirat borove storže, da bi z njimi kurili kopalnice, so jo odkrili. Na njej so uprizorjali prave telovadne akademije, obežali se s huronskim vpitjem nanjo, viseli visoko nad tlemi, skakali z nje na razne načine in na največje moje začudenje in veselje, se nikomur ni nič zgodilo. Prav vsako sobotno in nedeljsko popoldne, pa tudi med tednom, če je čas dopuščal, sem odhajala z rejencema in s celo procesijo njihovih prijateljev do te veje. Najprej pa so se mulci in mule pošteno stopli za vrstni red telovadnega nastopa, nato se je začelo guganje in vrtenje. Potem smo se vsi skupaj usedli pod vejo in vselej na novo sem jim morala pripovedovati tisto zgodbo o razbojniku: Pred dvesto leti so ga ulovile neke na Ravbarkomandi, in ga pripeljali v zapor v Vipavo. Možakar pa je bil povezan s samim peklenščkom, saj so ga slišali, kako se je z njim pogovarjal. Prav vsako vorigo, v katero so ga vklenili, je raztrgal. Pa jim je neki menih svetoval, naj bi ga zvezali s srobotom, ki ga ni usvaril človek, temveč bog in peklenšček nima moči. Tako so končno uklenili razbojnika. Ječar je ponoči slišal, kako je peklenšček govoril svojemu varovancu: »Dostoj sem ti lahko pomagal, zdaj pa ne morem več...«

Ko so se otroci nagugali in naposlušali starih vipavskih pravljic, smo jo mahnilo po zgornji ali spodnji poti do Počkarjeve jase nad Vrhpoljem. Tam ima dobri čevljar Počkar tri češnjeva drevesa. Dovolil mi je, naj jih z mularijo oberem tam, kamor on ne doseže. Ko so češnje zrele, so zrele tudi smukvice. Oh, nitkar si ne belite glave, tako pač Vipavci pravimo jagodam. In ko naberemo češnje, smukvice in storže, se mularija zakotali po Počkarjevi jasi, če je že pokošena, kotali pred seboj tudi nahrbtniko. Na polovici jase je samotni bor, pod njim se malo ustavijo, pogledajo po naši lepi dolini, nad katero se pno skromni kraški vrhovi. Le tam v daljavi je videti včasih celo Dolomite. Stari ljudje pravijo: Tirole so tam.

Maj se je začel nevarno nagibati h koncu in moja krava je bila že tik pred tem, da dobi telička. K Tarzanski veji nisem več hodila, mulci pa so venomer tekali v hlev in pričakovali, kdaj bo na svet pokukal telček. Tudi stave so skleпали. »Mama, daj kravo na ultrazvok,« mi je svetoval praktični Samo, »tako je široka, da bo najbrž imela dvojčke.« Kovač Nace, kravji ginekolog, je trdil, da za dvojčke ni prava luna.

Seveda se je Liska odločila za telitev ob najbolj neprimerni uri, ob šestih zjutraj. Oba rejenca sta morala v šolo, pastorek jo je ravno odkuril na delo, pastorko Marijo pa je bilo treba odpraviti v njen DPP. Vsi uporabni ljudje so bili že v službi ali na poti tja, Franceta, ki se je ravnokar vrnil z nočne izmene, pa sem le našla. Spraviti pokonci »ginekologa«, na smrt utrujenega od napornega kovaškega dela, je svoje vrste umetnost. Rjavela sem huje kot tromba sodnega dne, in kmalu se je zbrala za silo uporabna porodničarska ekipa, okrepljena s kupom šolarjev jutranje izmene. Kovač Nace je navajen uporabljati pri telitvah pač tistega, ki ga dobi. Takoj je razporedil: »Teta, primite gobec! Samo varuj bika, da ne brčne kravo! Robert, drži rep!« Oba rejenca, ponosna na svoje funkcije, sta stopila na svoja mesta. Samo sicer nekoliko v strahu, saj je bil bik že zelo velik. Prišel je na svet pred letom, prav tako podnevi in ob pomoči samih šolarjev. Poimenovali so ga Lorber, ker ima pač mater Liso. »Ali je to pravilno?« jih je skrbelo. Potolažila sem jih; če bi mu rekli pravilno Lovorikovec, se nam bi še krave smejale. No, Lorber je bil hudo razburjen od vsega tega, kar se je dogajalo v hlevu in Samo ga je komaj krotil. France je končno prišel, dvojčka sta mu, s torbicama na rami, zvesto sledila, Pavle tudi. Nace je namočil porodno vrvico v mrzlo vodo, segel z roko v kravo, z vajeno kretljivo zadrgrnil tele okrog prednjih nog, ter konca vrvice pomolil Francetu in Pavlu. Za njima sta stali Zinka in Slavka ter vlekli, saj v sili hudič z gnojnimi vilami celo kislo mleko sreblje, in tako tudi ženske pomagajo pri tem povsem moškem ginekološkem opravilu.

Nace je uravnaval naše gibe in glasno ukazoval: »Teta, držite trdno! Pavle, France, povlecita! Zlagoma, zlagoma!« Robert je krčevito držal rep, s katerim je Liska poskušala opetati. Ljudje pa so povikali in tele je pokukalo na svet. Nace ga je naglo dvignil za zadnje noge, mu očistil jezik sluzi in si ga strokovno ogledal. »Nekam revna je ta telička, za tako široko kravo.« Rejenčka pa sta soglasno zakričala: »Poglejte še malo kravo, lahko ima še kakšnega notri!« Nacetu se ni zdelo zamalo poslušati obeh rejencev, posebej, ker sta oba trmastlo vztrajala na »bojnih položajih«. Segel je še enkrat z roko v kravo in voselo vzkliknil: »Mulci, prav imate! Še eden je!« Vrvico je zopet zadrgrnil za noge. No, pa je bil tudi drugi telček zunaj. Šolarji so ju takoj polmenovali: Lipa in Lero. Sedaj so si otroci za silo umili roke v hlevu in pograbilili torbice, ter šli v šolo.

Zinka je dobro razumela, da sem ostala sama pri hiši; tako je ona porodniško ekipo počastila s kavo, kot se spodobi, jaz pa sem se lotila molže ter krmiljenja obeh telet. Tistikrat sem se spomnila tudi vas, profesor Orel. Poznali ste nekoč vse moje krave, ki so se menjavale v hlevu: Derno in njeni hčerki Drino in Donavo, prvo Lisko ter Liska in Lipo in Lozo, ter Luno, ki je prišla na svet ob luninem svitu.

No, ko pridete spet k nam, vem bom pokazala tudi ta »pridelek«, a ne?

»Šveta violina in nebeške citre!« sem zaklela. »Kaj ti je mati?« Dečkoma sem pomolila »Delo« pod nos. Kratek opis, kako so profesorja Orla našli mrtvega.

Tokrat je mali Robert bil bolj praktičen: »In kje ga bodo pokopali?« »Najbrž v Ljubljani.« »Mama, popelji me v Ljubljano na pogreb.« Vedela sem. Rad bi videl svojce, a le za kratek hip. »Pa nič ne piše, kdaj bo pogreb.« Ob treh je prišla soseda k telefonu. Prvega otroka je pričakovala, in čas je imela. Zato je večkrat prišla k meni kam kaj poklicat in poklepetat. »Slavči, ti imaš čas, pokliči malo Planinsko zvezo in vprašaj kdaj bo pogreb profesorja Orla.« Slavka je sedla k telefonu, na starinsko skrinjo, ki jo imamo v veži namesto klopi, in začela vrteti telefon, medtem ko sem se jaz ukvarjala z rejencema, ko smo »klamfali« zadnje naloge tega šolskega leta. »Teta, ena tovarišica mi je rekla, da je tista, ki ve kdaj bo pogreb, šla nekam ven. Čez pol ure naj pokličemo. Bržkone ga ravno sedaj pokopavajo,« je dodala svojo misel. In ko je Slavkica čez pol ure spet poklicala, so ji rekli: »Ravnokar so ga pokopali.« Tako vam, profesor Orel, nisem mogla pripovedovati, kako smo, bolj ali manj uspešno z rejencema, zaključili šolsko leto. Telička sta za silo že odrasla in končno sem ju lahko prepustila sosedu ter z rejencema in pastorko Marijo šla na Pohorje k Blagi. Potovanje z dvema mulcema in invalidko je po svoje zelo živahno in zanimivo. Potrebno je pač imeti živce.

Blagina hči nas je v Mariboru pričakala na postaji z avtom. Poznala nas ni, spoznala pa takoj, ko je zagledala dva žaklja nesreče in dva žaklja živih bolh, je takoj razumela za koga gre.

Bilo je že temno, ko smo prispeli v Radizel. To ni vas, ni mesto, ni predmestje. To so hiše, razmetane ob vznožju Pohorja, hiše delavcev z velikimi in skrbno obdelanimi vrtovi, hiše kmetov, direktorjev in ... sploh zmešnjava hiš, vrtov, sadovnjakov in proge za moto-cross.

Blaga je ženska mojih let, delovna, družinska mati, upokojenka. Priselili so se v Radizel z drugega konca Maribora. Poleg hiše ima lep vrt in sadovnjak v terasah; ima tudi koze, zajčke, pse, mačke, prašičke in sploh ... No, malo smo se odpočili in si šli ogledat na izteku proge za motokros gasilsko veselico. Nič posebnega. Otroci so se nasmejali »lepotnem tekmovalcu«, na katerem je zmagala najbolj stara in najbolj nepriklupna ženska. Z Blago bi se rade kaj pogovorile, pa so moji trije »angelčki«, razburjeni od poti in vtišov, kar naprej nagajali. Zmenili sva se hitro: jutri se bodo otroci lovili okoli hiše za kozama, Marija pa bo šla z domačo hčerko po nakupih v Maribor. Medve z Blago pa si bova privoščili pohod na Pohorje.

Zjutraj sem se prebudila zgodaj. Poskusila sem, kako se molze koze. Kdor hoče kleti, naj si kupi kozo. Vajena sem trdih vlpavskih krav in divjih telic, vendar sta me Blagini kozi najprej obrcali, potem pa sta mi razlili mleko. Nato sva mulca poslali na potep. To sploh ni bilo težko, saj je tudi Blaga pred časom imela rejenčka, ki je potem šel k sosedu, ki ima same sinove. No, in ta nekdanji rejenček se rad ustavi pri bivši rejnici, in trije sirotki s podobnimi usodami so se odločili, da združijo svoje potepanje, saj je mali Smiljan dobro poznal vso okolico. Blaga in jaz pa sva odšli po pohorskih poteh, brez skrbi za svoj naraščaj. Šli sva skozi visoke in ravne gozdove, ki ne poznajo burje. Šli sva mimo gorskih kmetij, ob katerih gojijo maline, ki zore hkrati s češnjami. Čeprav je bilo že 5. julija, smo našli celo še nedozorela češnje. Na visokogorskih kmetijah gojijo različne kulture, celo koruzo. Krompir so ravno osipali. Traktor ima seveda domovinsko pravico tudi na Pohorju, vendar moramo koruzo in krompir, kjer ga ne obdelujejo s herbicidi, še vedno osipati s kravami. Krave tako na Pohorju vprežejo za tista dela, ki jih traktor ne more opraviti. Kljub temu pa so lepo rejene in imajo dovolj mleka, saj jim gibanje na svežem zraku in ne prehuda obremenitev, le koristi. Gosti gozdovi se menjavajo z lepimi zelenimi travniki. Od daleč vidimo skupino izredno velikih hrastov. Kraj se imenuje Šestdobje, mi razlega Blaga, ker je tam šest dobov-hrastov. Tudi počitniške hišice rastejo na Pohorju. Njihovi lastniki pa niso ne zgovorni ne prijazni. Le pri enem so naju povabili na sladke češnje, ki so se nama prijazno smešljale z dreves. Ob poti najdeva sem in tja tudi nekaj cvetov arnike. Kaj malo jih je. Borovnice pa so že temeljito obrane; najdeva jih le za majho posodico, tako za zdravilo. Na približno 700 m nadmorske višine najdeva še kmetijo in koruzo. Nekam revna je. Pa pravijo dekleta, ki jo okopavajo, da je sicer tukaj kar lepa. Letos pa, da je bila izredno mrzla in dolga zima, saj je še sedaj kar mrzlo. Flžol so sadili med koruzo, sicer bi jo kar s herbicidi pleli. Pri bolnišnici prvič prečkava asfaltirano pohorsko cesto. Tam tudi srečava nekega zdravnika, ki je opoldanski premor izkoristil za nabiranje gob. Bolnišnica za pljučne bolezni je tu, sredi zelenja in miru.

Zdaj večkrat prečkava cesto, srečava se s prvimi penzioni in gostišči. Večina jih je zaprtih. Pozimi je živahneje, ko tu smučajo. Poleti so polni le domovi bolj pri vrhu. Tega pa res ne razumem. Nagnetejo se tako ljudje ob morski obali, pražijo na soncu, gledajo drug drugemu v lonec in v posteljo po neštetihi šotoriščih ob obali, v gneči komajda krotijo majhne otroke. Tu, sredi velikih in tihih gozdov, kjer ni ne prepadov, ne skalovja, ne divjih zveri, bi se družine z otroki in starimi ljudmi dosti boljše odpočile. Še nekaikrat prečkava asfaltirano cesto in se znajdeva pri kar luksuznem Poštarskem

domu. Nekakšni zagrebški poslovneži so si tam omislili kongres, simpozij ali nekaj takega. Naju z Blago so kar lepo sprejeli, čeprav sva bili kar precej zdelani. Tudi najino naročilo je bilo bolj skromno, a so naju bili kljub temu veseli. V Domu seveda posluje tudi pošta, saj je poštni. Napišiva nekaj kartic. Blagi in receptorju zaupam, da sem ravno danes dopolnila 57 let. Prijazno mi voščita, pa še poštarstva uslužbenka zraven. V dolino grede opazujeva počitniške hiše, ki se menjavajo s prijaznimi kmetijami, gozdovi in višinskimi polji. Črta je nekoliko večje naselje na majhnem gorskem hribu. Sestopiva v Reko, odkoder sva se na »stop« odpeljali v Hoče. Tu sva obtičali, ker naju noben avtobus ni hotel sprejeti. Končno se naju je eden usmilit in naju je odpeljal do Orehove vasi. Prišli sva domov še za dne. Pomolzi sva kozi in večerjali, potem sva z Blago odšli na drugi konec Radizla obiskat kmeta, ki je doma z vipavskega Slapa. Kar dobro si zapomnite ta vipavski Slap, še prav vam bo prišel. Marija se nam je pridružila, čeprav sva jo svarili, da pot ne bo prijetna. Najprej po cesti, nato čez travnik, ob katerem je domačija. Pred njo pa zakonca sedita na travi in pečeta meso zase in za svoje otročiče. Kmetje so, mladi in sodobni ljudje in si tako po naporu delu pričarajo počitnice. Na vrh griča je mogočna stavba. Pred hišo stoji več avtomobilov, ljudje hodijo sem po mleko, krompir, zelenjavo. Nekje za kmetijo se pot spušča. V dolini je kmetija, mogočna stavba, ob njej pa velika hleva. Gospodar, kmet, Pavle Vovk, se je že štirileten priselil s starši iz vipavskega Slapa. To je bilo tistokrat, ko so Primorci bežali pred fašisti v Jugoslavijo. Še sedaj včasih pravijo, pri nas na Primorskem, da smo šli v Jugoslavijo, če gremo v kraje, ki so bili pod »staro Jugoslavijo«. Našli smo kmeta kar pred hlevom. Še v hišo nam ni velel, saj smo videli, da se je obiska srčno razveselil, a ni utegnil drugače, kot da kramlja z nami kar med večernim krmiljenjem. Z delom si je uredil kmetijo, enako njegovi bratje, ki so vsi na Štajerskem. Poročil se je z marljivo Štajerko, imel z njo dva sinova. Mlajši se je pred štirimi leti smrtno poneresočil, ko je bil na obisku na Primorskem. Starejši se je poročil tudi s Štajerko, ki pa edina v družini dela v neki tovarni. Na delo pa se vozi s kolesom. »Avtomobil in telefon nam manjkata v tej grapi. Jaz si ga ne želim voziti, sin tudi ne, ženski pa priganjava, naj se naučita,« je zaključil Pavle.

In tistikrat nisem vedela, da se je v Vipavi prav tedaj soseda ukvarjala z druge sorte Slapom, ko je treba zaradi vremenske postaje, krave, dveh teličkov, zajcev in psa, oskrbovati tudi moj nesrečni telefon, ki ga pač uporabljajo sosodje. In tako je soseda želela poklicati nekoga Ježa Cirila na Slapu. Povsem je pozabila, da Slap nima svoje pošte; poškilila je v imenik, dobila na Slapu Ježa Cirila in ga poklicala. »Ciril, jutri mi pridite opraviti to in to delo.« »Nič ne bom hodil k vam, ste se napili, da govorite po idrsko!« »Saj vedno tako govorim.« »Vas prvič slišim.« »Seveda, ko nisem prvi. Vi kličete Vipavski Slap, kjer živi še en Jež Ciril, jaz pa sem v Slapu ob Idrijci. Za tistega presnetega imenjaka, priimenjaka iz Slapenca sem že prejel celo kazenske listine, račune in vsega hudiča. Pojdite se soliti!« No, tudi ta dan se je bolj ali manj sročno zaključil. Drugi dan sem vse tri rejenčke in Marijo popeljala z avtobusom do Maribora. Tam smo si ogledali akvarij, pa še pohorsko žičnico. Potem pa smo se z obljubami o izmenjavi obiskov poslovili od Blage in njenih.

Mojih prispevkov, nametanih, neurejenih, profesor Orel, ste bili vajeni. Saj ste vedeli, da sem jih pisala ob večerih, ko so moji terjali od mene to ali ono. Tudi sedaj se rejenčka zaganjata včasih vame, drugič spat v pisalni stroj. Na prispevkih so madeži njihovih mastnih prstkov... Imeli ste potrpljenje tudi z menoj.

To je to profesor Orel. Čas mineva, in klopica pred našo hišo se je že sesula. Uničila sta jo deževje in sonce. Na njej ne boste nikdar več sedeli...

V PROSTRANSTVIH TJAN-ŠANA

VID PRELOŽNIK

Po dveh dneh slabega vremena se je zvečer zjasnilo in odločili smo se, da gremo v steno Svobodne Koreje. Dovolj je bilo čakanja, dovolj spanja in poležavanja po šotorih. Res pa je, da mi je kar prav prišlo malo slabega vremena in bi skoraj pozabil, po kaj smo prišli v te daljne kraje.

Tako smo se že sredi noči štirje odpravili proti veličastni steni, katere strmi obrisi so se že kazali nad ledenikom. Pri veliki razpoki sredi snežišča smo se navezali in Ivan je začel plezati po navpični ledeni steni razpoke. Po nekaj metrih je priplezal do položnejšega sveta in tam izgubil za robom. Vrv je hitro izginjala in pričakovali smo, da si bo uredil stojišče. Pa zaslišimo klic, ki je prihajal iz daljave, vrv se je začela vračati in se nabirati pred nami, že naslednji trenutek pa prileti čez razpoko mimo nas temna senca. Vedel sem, da je to Ivan. S strahom sem se pritisnil k snegu in se močno okie-

nil cepina, čeprav nisem bil navezan na isti vrvi. A Edo ga je zadržal. Morečo tišino je pretrgal Ivč, ko se je zadr: »Ivan, Ivan!«

Čez nekaj dolgih sekund zaslišimo brundanje, ki je prihajalo od nekod spodaj pod nami. Odleglo nam je. Ivč je šel pogledat, kaj je z Ivanom in nama kmalu sporočil, da ni hujšega. Poškodoval si je zapetste, iz nosa pa mu je tekla kri. Pa tako si je želel splezati to smer! Imel je veliko sreče v svoji nesreči; taki padci z derezami in s cepinoma se navadno huje končajo.

Bili smo protreseni. Čeprav si vedno pripravljen na najhujše, te vseeno zazebe, ko spoznaš, kako malo je treba, da ugasne človeško življenje. Trenutek nepazljivosti — in konec. Ivan je lahko sam odšel v tabor, zato se je Edo odločil, da gre z nama. Navezal sem se na njegovo vrv in potem smo pohiteli. Seveda smo se dobro varovali, ker smo imeli še živo pred očmi Ivanov padec. Edo je bil prvi, ker je bil že pripravljen — Ivč je pa kot tretji žemaril. Hitro smo napredovali po široki, strmi grapi in kmalu se nam je odprl lep pogled na dolino, na mesto Frunze, ki je še trepetalo v lučkah.

Kako prijeten je pogled iz tega divjega sveta na civilizacijo, na udobje in na varnost, na vse, kar sicer dobro poznamo. Šele v teh strmih ledenih pobočjih znam ceniti vse tisto, kar je tam dolj v dolini.

Ne obojavljamo se, ker je še daleč do vrha. Dan se prebuja, mi pa ne utegnemo, da bi uživali v lepota, ki nam jih ponuja rojstvo jutra. Ko so nas obsijali prvi sončni žarki, smo bili že precej visoko. Nad nami so se bočile opasti. Dolgo se je še vlekel, predon smo prišli do ledenega žloba, ki nam je pokazal pot do roba stene. Edo je grabil naprej in kar dobro mu je šlo od rok. Ivča je bolelo koleno, zato je plezal vso smer kot prvi v navezi. Predlagal sem, da bi šol naprej še teh nekaj raztežajev, pa je bil Ivč mnenja, da je bolje, če ne zapletamo z vrvmi. Led je bil trd in krhek in za plezanje še kar ugoden. Nerodno je bilo le to, ker se je razbijal in moral sem se umikati kosom, ki so brneli na vse strani in to pri skoraj vsakem Edovem udarcu. Drugače si nisem mogel pomagati, kot da sem zatulil, če me je zadel kak večji kos.

Z olajšanjem sem se potegnil čez rob in se znebil nahrbtnika. Bil sem na cilju. To so bili najlepši trenutki vzpona, ko smo si segli v roke in svečano popili pivo. Potem smo sestopili. Kako sovražim take sestope! Malo po snegu, potem pa samo kamenje in spet kamenje. Vlekel sem se za tovarišema in si dopovedoval, da bom drugič več treniral.

Sestopamo z morene na moreno, nobenc poti — le vsake toliko časa najdemo kakega možica. Ko se končno preblijemo še čez ledeniško reko, nas čaka še lepa pot po dolini. Zadnji sončni žarki so obsijali razbite vrhove za nami. Edo, ki je hodil pred mano, se je obrnil in rekel: »Kako je vse krušljivo!« Ko sem se zadržal v to skladnost barv — v rjavo rdoče divje vršace, v modro nebo in v temnozeleno vitke smreke, niti pomislil nisem na krušljivost. Nisem videl sten kot plezalec, ampak kot človek, ki mu narava redkokdaj odpre oči in pokaže svoja skrita bogastva, saj so na svetu še lepše stvari od plezanja. Lovila nas je že noč in hiteli smo v tabor. Od nenehnega sestopanja v teh težkih, dvojnih usnjenih čevljih, so me boleli prsti, a sem stisnil zobe in hitel za Ivčem. Ko smo prišli v tabor, sem se počutil kot doma. Vrgel sem s sebo vso kramo. Valerijan, naš ruski spremljevalec, nam je pripravil božansko večerjo, potem smo se še osvežili in v hipu, ko sem zlezal pod odejo, sem že spal.

Opomba: Smer Barber (Svobodna Koreja — 4750 m, Tjan-San) 5 B (V—VI), naklon 80°/60°—70°, višina 600 m, plezali Edo Kozorog, Ivč Kotnik in Vid Preložnik (julij 1985).

ZAVETIŠČE GS NA JELENCIH

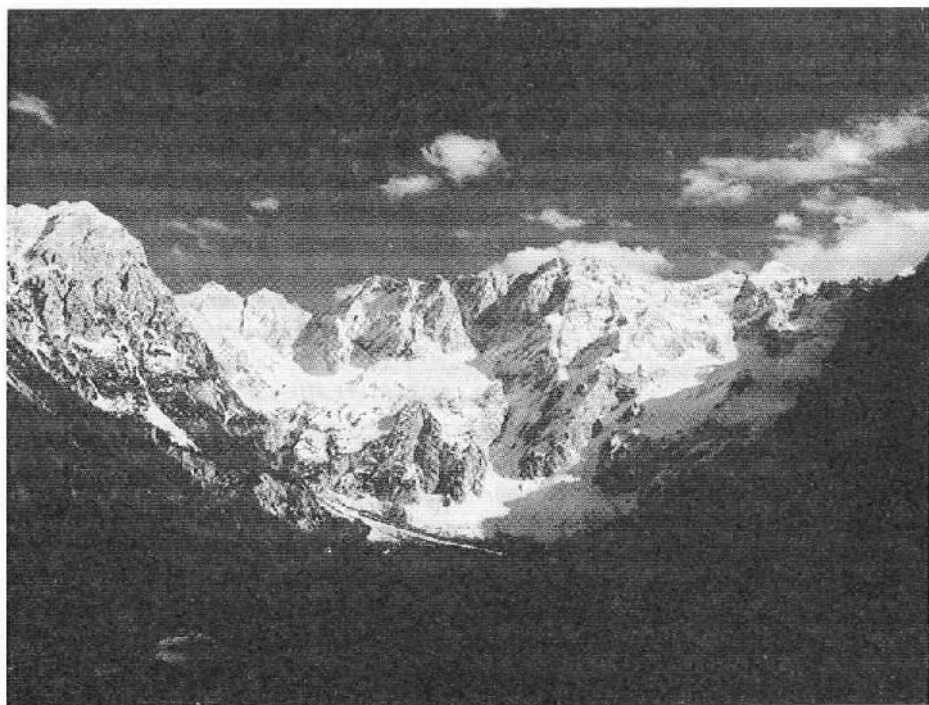
Zavetišče GS stoji na Jelencih na Blegošu, 1185 m. Odprto in oskrbovano je vsako soboto in nedeljo od 30. septembra do 1. junija. Preostali del leta sprejemajo skupino po dogovoru. Zavetišče bo torej odprto tedaj, ko bo kočja na Blegošu zaprta.

Jelenci so izhodišče za turo na Blegoš, na Črni vrh, Koprivnik, Stari vrh, Porezen, na Goro nad Malenskim vrhom itd. Na skupnem ležišču je prostora za 15 do 20 oseb. Zavetišče ima vočo in plinsko razsvetljavo.

Do zavetišča drže markirane poti iz Leskovice (1.15 ure), iz Volake (1.5 ure), od parkirišča na Muravah (15 min).

Zavetišče upravlja PD Gorenja vas.

Podatke o zavetišču daje Marko Miklavčič, Gorenja vas 23, tel. (064) 68 271, ali Slavko Kovač, tel. LTH (064) 60 091, int. 314.

Severna ostenja Grintovcev

Foto F. Ekar

društvene novice

† PODVERŠAN MILAN

V prelepem jesenskem popoldnevu so se bili na griškem pokopališču zadnjikrat poslovili od Milana Podveršana. Rodil se je 22. 5. 1931 v Zabukovici, se izučil za trgovca in je trgovstvu ostal vse življenje zvest. Bil je planinec, društveni delavec, se razdajal planinstvu in to vse od leta 1950 (od ustanovitve društva) pa do svoje prezgodnje smrti.

Že leta 1951 ga srečamo med markacisti, ko je hkrati s tem, da je postal vodnik, postal tudi eden glavnih usmerjevalcev planinstva v društvu. Od leta 1966 je bil član upravnega odbora, leta 1967 je postal podpredsednik društva, leta 1969 je postal član gospodarskega odseka in od leta 1971 načelnik gospodarskega odseka.

Prejel je red dela s srebrnim vencem, pisano priznanje PZS, srebrni častni znak PZS, častni znak MDO Savinjska »prijatelj planin«, priznanje občinske zveze za telesno kulturo, priznanje Telesnokulturne skupnosti Žalec, ob svoji 50-letnici pa je prejel bronasti znak OF in posebno priznanje Telesnokulturne skupnosti Žalec. Mnogo pohval je prejel tudi v društvu.

Planinski tovariši so se od njega poslovili z besedami: »Poslavljamo se od človeka, planinca, ki se je razdajal za dobro društva, za razvoj, ki je s svojim delom postavil krepke temelje, na katerih stoji sedaj postojanka Hom, ki ji je žrtvoval mnogo ur. Bil je komunist in član partije od leta 1948 in mu ni bilo žal dela, ki ga je opravil in nikoli ni zahteval plačila za svoje delo. Prepričan je bil, da mora delati med ljudmi, za boljši jutri.

Planinci in sodelavci Savinjskega magazina so se poslovili od človeka, ki ga bodo hudo pogrešali, saj je bil za vzgled, kako je treba delati.«

Franc Ježovnik

JALUNG KANG

(Alpinistična odprava — IX. JAHO, od 26. 2. do 27. 5. 1985, predavanje v Cankarjevem domu)

V ponedeljek, dne 21. oktobra, so se člani devete alpinistične odprave v Himalajo še enkrat predstavili slovenskemu občinstvu, ko so s predavanjem, glasbo in besedo ponovili pred polno dvorano potek in zaključek tega velikega alpinistično-ekspedicijskega dejanja, ko so osvojili vrh Jalung Kanga s severne strani.

Srečanje s člani te odprave je prvi pozdravil predsednik PZS Tomaž Banovec, ko je v kratkem in priložnostnem nagovoru skušal opredeliti različnost pogledov v pojmovanju alpinizma, ekspedicionizma, solo plezalstva, gorolazenja, ki se je začelo razločneje oglašati tudi v našem alpinistično-planinskem prostoru. Predavanje samo pa je s predstavitvijo članov te odprave (na predstavitvi ni bilo Frančka Kneza in Marjana Gregarja) odprl vodja Tone Škarja. Slikovno barvno gradivo je slikovito ilustriralo sam potek odprave, deželo Nepal in Himalajo, besedilo, ki ga je bil prispeval Tone Škarja pa je s sočno stvarnim prikazom in predvsem nevsiljivo in razumljivo, razložilo prav vse bistvene podrobnosti z odprave same. Posnetki, ki so nastali v baznem taboru in predstavljajo dokument odprave pa so natančno razložili tudi tragični potek vračanja z vrha, ko sta Tomo Česen in Borut Bergant svoje delo opravila in je slednji, kot je znano, zdrsnil v himalajsko neznanost. Sam način prikazovanja barvnega filmskega materiala (multivision s 6. projektorji), je za predavateljske dvorane razmeroma nov in predstavlja v nekem smislu eksperiment, ki ga bo treba najbrž še dodelati, kljub temu pa je svojo nalogo AV studio iz Titovega Velenja dobro opravil. Ta eksperiment pa je v tem, da se besedilo in pa slika sicer dopolnjujeta, nimata pa v vseh podrobnostih in odtinkih tesne povezave. Opredeležujejo le kraj dogajanja, cilj odprave, dopolnjujejo video vtis in so podpora avdio sprejemanju, informacija, ki jo slika ponuja, pa je v več primerih deloma ali povsem zabrisana in predstavlja le panoramsko in vizualno dopolnjevanje sprejetega, brez potrebnih podrobnosti, ki bi utegnile

biti tudi zanimive in morda celo za popolno informacijo potrebne. S tem pa ne nameravam reči, da eksperiment ni ustrezen za take zamisli, le dognati bi ga bilo treba za take potrebe. Besedilo sta brala dva napovedovalca, moški in ženska (žal njihovih imen prireditelj ni predstavil), subtilno, jasno, čeprav sem in tja z napačnimi naglasi.

Takih večerov bi si še želeli in hvala vsem, ki so sodelovali, da smo lahko spremljali tako skladno vizualizacijo velikega minulega alpinističnega dogodka.

M. K.

POTEP PO JULIJSKIH ALPAH

PD Železničar Celje je 12. in 13. 10. organiziral izlet v Julijske Alpe. Izleta se je, poleg 12 članov društva, udeležilo tudi 10 učencev OŠ Franja Vrnčiča iz Celja. Pionirji — planinci smo vključeni v PDŽ — Celje.

Tale naš izlet bi skoraj res lahko imenovali potep, saj smo obiskali kar precej vrhov in koč. Z vlakom smo se iz Celja peljali do Jesenic, od tam pa z avtobusom do Ratač. Prijazni šofer avtobusa bi nas odpeljal do Planice, a je na avtobusu počila guma in smo morali peš.

V Planici smo se ustavili in občudovali velikanske skakalnice. Le počasi smo se odtrgali od njih in nadaljevali pot proti Tamarju. Ozka cesta nas je držala skozi Jesenski gozd. Ko smo prišli do koč, so je sonce že postavljal in še zadnjič ta dan pobožalo vrhove gora. Med potjo smo planinci — pionirji z našimi vodniki nabirali gobe. Ob prihodu v Tamar so starejši člani »odprave« (tri tovarišice) pripravili odlično gobovo juho. Upravniku doma v Tamarju se za uporabo kuhinje, dodatke k juhi in res dobremu vzdušju, ki je vladalo v planinskem domu, iskreno zahvaljujemo. Dobili smo ležišča in se najprej malo odpočili, kaj kmalu pa se je začela razlegati vesela posem planincev ob spremljavi kitare. Otroci smo se hitro spoprijateljili z graničarji, potem pa smo se tudi pridružili veseli družbi v koči. Pesem in pogovor sta utihnila šele v poznih večernih urah.

Sonce je že napovedovalo nov dan in nam razkazovalo lepoto prebujajočega se jutra. V prvem soncu se je zableščal Jalorec, najlepša slovenska gora.

Lepota gora nas je prevzela in kmalu bi pozabili, čemu smo prišli. Toda ne, že se je razlegel vodnikov klic, ki je oznanjal začetek drugega dela poti. Poslovlili smo se od planincev v koči in zakoračili v prekrasno jutro.

Najprej smo se ustavili ob kamnu, v katerem je vklesana plošča, ki govori, da so tam gore spet zahtevala svoje žrtve. Z minuto molka smo počastili spomin na

mladi planinki, ki sta tam pustili svoje življenje. Toda treba je bilo naprej. Na melišču, blizu Slomena, smo videli dva gamsa. Še malo in bili smo na Slomenovi špici. Od tam se je razprostiral prekrasen pogled po slovenskih in avstrijskih gorah. Do Vrščica se je vila vijugasta pot, ki pa je bila lahko prehodna. Ustavili smo se v Tičarjevi in Erjavčevi koči, potem pa smo jo mahnilli proti Kranjski gori. Ker je naša skupina malo zaostala, smo hoteli presenetiti vodnike in smo sekali ovinke kar po gozdu. Potem pa so oni presenetili nas, saj jih nikjer ni bilo.

Čakali smo jih pri gostišču Jasna, oni pa nas pri hotelu Erika. Pri gostišču je majhno jezerce, ki je očitno nekakšno pristanišče za rabe, saj jih je bilo veliko. Na postaji v Kranjski gori smo se zopet sestali s prvo skupino, ki nas je tam že čakala.

V Celje smo prispeli nekaj pred 23. uro zvečer. Izlet je bil čudovit. K temu pa je veliko pripomogla dobra organizacija in lepo vreme.

Pozabila sem omeniti, kako so trem pionirkam v Ljubljani »ukradli« nahrbtnike. V Ljubljani smo čakali na vlak in da ne bi nahrbtnikov nosile na ramah, smo jih odložile poleg drugih na postaji. Malo smo šle po mestu, ko pa smo se vrnile, nahrbtnikov ni bilo več. Začele smo jih iskati in pri tem se nam je pridružil tudi tovariš. Sklenili smo oditi na postajo milice. Naša sreča je bila, da smo srečali tovarišico, ki nam je povedala, da so nahrbtniki skriti v stari lokomotivi. To je bila kar posrečena šala, ki pa nam je bila tudi v poduk, da drugič nahrbtnikov ne bomo več puščali kjerkoli.

Breda Kovačič, planinski krožek
Osnovna šola Franja Vrunča
Celje — Hudinja

JUBILEJ POBRATENJA PLANINCEV IZ RADOVLJICE IN IZ VARAŽDINA

Ob slovesnosti, ki je bila posvečena 90-letnici radovljiškega PD, dne 18. oktobra, so predstavniki PD Ravna gora prejeli iz rok predsednika Planinske zveze Slovenije POHVALO za razvijanje planinstva in planinskega prijateljstva. Hkrati je bila to tudi prigodna slovesnost ob 10-letnici pobratenja DP Radovljica in PD Ravna gora iz Varaždina. Varaždinskim planincem so radovljiški planinci ob tej priložnosti poklonili sliko Jožeta Smoleta.

V Varaždinu poznajo Radovljico, le-tam pa je Varaždin s pobratenjem mnogo bližji. Začelo se je leta 1966 v Mostarju, ob jugoslovanskem posvetovanju na temo »kultura in turizem«, ko sta se spoznala Jože Bohinc, tistikrat ravnatelj OŠ na Bledu in Tomislav Jagačić, tistikrat referent za kul-

turo v občini Varaždin. Dogovorila sta se, da bosta predlagala, da bi se prijateljili dve kulturno umetniški društvi, Jagačić je predlagal RKUD »Sloboda«, najstarejše društvo iz Varaždina, Jože Bohinc pa kulturno umetniška društva s področja občine Radovljica. Leta 1986 bodo praznovali 20-letnico te kulturne vezi, saj so bila v teh letih številna medsebojna srečanja in ni bilo leta, da ne bi RKUD »Sloboda« gostoval na Bledu, Radovljici ali v Kropi. Pa tudi narobe. Te povezave so se polagoma razširile še na Rdeči križ, povezali sta se osnovni šoli »Božena Slukan« iz Varaždina in OŠ iz Radovljice. Prijateljske vezi sta vzpostavili tudi KS Center iz Varaždina in Radovljice, planinci pa se povezujejo že deset let.

tj

SVET, KI GA GRADITE VI, BOMO PODEDOVALI MI

Časopisov, ki jih v glavnem berejo odrasli, ne prebiram pogosto. Včasih pa le prelistam katerega od njih, če se mi ravno znajde pri roki.

V nekem od teh dnevnikov je pritegnil mojo pozornost naslov o zeleni kugi, ki mori tudi po naših gozdovih. Vem, kaj je kuga, vem, kaj so gozdovi; to vendar ne gre skupaj. Začnem brati, postaja mi nekam čudno pri srcu. Saj to je vendar bolezen, ki bo uničila tudi naše zelene gozdove. Bolezen so odkrili že pred več kot dvajsetimi leti v ZRN, Franciji, Švici in na avstrijskem Koroškem. Prebral sem, da so to bolezen opazili že na Osojščici, hribu nad Osojskim jezerom. To pa je čisto blizu naše meje, tako rekoč pred vrati zelenih gozdov okoli moje Kranjske gore. Berem dalje. Zaslédim podatek, da so prve znake bolezni opazili tudi že na Jelovici in na Pokljuki. Pred očmi se mi pokaže slika lepe zelene Jelovice, ki jo vidim, če sedim pred babičino hišo na Bledu. Kako lepo se njeno sočno zelenje zrcali v jezeru, ki smo ga končno le uspeli »pozdraviti«. Tudi to je že odmiralo. Bilo je onesnaženo, kakor so onesnažene tudi mnoge naše reke in celo morje ob obali. Ne morem si misliti, da so vsi ti znanstveniki, vsi ti strokovnjaki tako kratkovidni, da ne vidijo, oziroma nočejo videti, kako strašne posledice imajo lahko nekateri njihovi izumi. Zakaj ne upoštevajo izsledkov tistih, ki dajejo predloge, kako očistiti naše okolje? Saj berem v časopisih, da se lahko že z majhnimi naložbami da vgraditi v tovarne naprave, ki prečiščujejo škodljive odpadke.

Ali nič ne mislijo na nas otroke? Ali se ne zavedajo, da bi tudi mi radi dolgo živeli in uživali v lepotah narave? Radi bi bili zdravi, ne pa onemogli, kot tista drevesa, ki jih je napadla bolezen — kuga. Ne bi bili radi kakor ribe, ki komaj še plavajo

po onesnaženih rekah in potokih. Vem, da je industrija potrebna za naš obstoj. Želim pa si, da bi bili odrasli pri načrtovanju le-te bolj kritični do sebe. Vsaj toliko kritični, kakor so do nas mladih, kadar zahtevajo, da nosimo vso odgovornost za svoja dejanja sami.

Marko Dasovič, 6. b razred
OŠ Kranjska gora

MESEC PLANINSTVA V PD ZABUKOVICA

Že nekaj let ob zaključku planinske sezone organizirajo planinci PD Zabukovica »Mesec planinstva«. Letošnje prireditve so se začele že v septembru, ko je bilo orientacijsko tekmovanje, potem je bil množični izlet na Roglo (ob Dnevu planincev), sledil pa je zbor planincev na Homu in sicer ob 35-letnici društvenega delovanja. Tedaj je bilo, v kratkem sprehodu po zgodovini društva, ugotovljeno, da se je društvo hitro razvijalo, saj je bilo prvo leto le 217 planincev, zdaj pa jih imajo že 1500. Društvo pa pozna tudi zanj zanimive obletnice, na primer 1970, ko so sprejemali pionirje v društvo, potem v letu 1963 in 1964, ko so načrtovali kočo na Gozdniku, ko so leta 1968 že začeli graditi kočo na Homu; 1972 so odprli Savinjsko planinsko pot. Ni za odmet podatke, da so dotlej opravili, po nepopolnih podatkih, kar 27 675 prostovoljnih delovnih ur.

Veliko je dejavnosti, ki jih je treba ob taki priložnosti omeniti, toda toliko jih je, da vseh preprosto ni mogoče obnoviti.

Srečanje je pozdravil tudi Lojze Motore, predstavnik Planinske zveze Slovenije,

potem predstavniki PD Žalec, Braslovče, Šentjur. Ob tej priložnosti so tudi ugotovili, da je lani začela delati planinska skupina v Juteksu v Žalcu in šteje letos že 13 planincev. Savinjsko pot je doslej prehodilo že 1109 planincev, članom PD Zabukovica so podelili kar 325 značk. Pot XIV. divizije pa je doslej prehodilo 34 planincev, od tega 9 iz PD Zabukovica. Zbralo se je tudi 40 pionirjev, ki so živahno spremljali to planinsko slavlje. Letošnji pohod ob spomenikih NOB je organizirala PS v Keramični industriji Liboje.

Franc Ježovnik

ZDRUŽILA STA JIH TARA IN DURMITOR

Če se na večdnevnem potovanju sreča več kot štirideset izletnikov iz različnih mest naše domovine in ima poleg tega še vsak svoj fotografski aparat z barvnim filmom, potem je prav gotovo veliko vprašanje, kje pregledati toliko število prelepih barvnih diapozitivov.

Tako so organizatorji »Durmitor-Tara 84 in 85« sklenili, da se bodo srečali v Varaždinu, da bi vse to slikovno-filmsko bogastvo pregledali. To se je zgodilo 18. oktobra letos, ko so se vse skupaj začelo v varaždinski podružnici turistične agencije General turist, ko so si potem udeleženci ogledali zanimivo zbirko hroščev prof. Franja Koščca. Seveda pa so vsi imeli tudi priložnost pokazati ali pa si ogledati barvne diapozitive s teh dveh potovanj. To srečanje je lepo uspelo, saj so se dogovorili, da bodo to prakso nadaljevali tudi v prihodnjem letu.

tj

varstvo narave

Varstvo gorskega sveta:

MEHANIČNE TRANSPORTNE NAPRAVE V VISOKIH GORAH

Neprestano povečevanje števila mehaničnih transportnih naprav v Alpah je že velikokrat spodbudilo ogorčene proteste ljubiteljev narave, vse to pa je le redkokdaj zavrlo zagnanost načrtovalcev in podjetnikov. Njihovi argumenti, češ da vse to počnejo v prid turističnega razvoja, ki so ga predvsem deležni sicer zapostavljeni kraji v gorah, so vsega upoštevanja vredni. Kljub temu je švicarski alpski klub mnenja, da popolnoma zadostuje sedanjih 11 naprav, ki že delujejo v višinah nad 3000 m. Nadaljnjih 16 žičnic je v vsej Švici na voljo za prevoz v višine od 2800 do 3000 m. Klub si zato šteje za poglavito nalogo zaščititi nadaljnje alpske vr-

hove pred prehudo komercializacijo in ohraniti vsaj nekaj alpskega visokogorskega sveta nedotaknjene.

Posebno odločno se s temi problemi ubada klub v Neuchâtelu, ki nasprotuje vsakršni gradnji novih žičnic v višinah nad 3000 m. V teh prizadevanjih so člani kluba dosegli soglasje tudi z vsemi pristojnimi oblastmi, ki bodo v prihodnje ravnale veliko strožje, ko bo šlo za izdajo novih gradbenih dovoljenj. Člani kluba pa bodo posebej posebno pozorno pazili na to, da bodo na tem področju v prihodnje spoštovane vse veljavne zakonske določbe. Alpskim klubom so se v tej akciji pridružila tudi številna društva prijateljev in varstvenikov narave.

(»Die Alpen«, 9/1985.)

M. A.

GRENLANDIJA NAJ BI OSTALA ČISTA

Južnotirolski gornik in strokovnjak za odprave Robert Peroni se zavzema, da bi vsaj vzhodni del Grenlandije zavarovali pred nenadzorovano poplavo ekstremnih turistov. Onesnaženja in razdejanja, do kakršnih je prišlo v različnih predelih Himalaje in Južne Amerike, naj bi ostala Grenlandiji prihranjena.

Peroni namreč že v najbližji prihodnosti napoveduje tisoče in tisoče pustolovščin železnih turistov, ki se že zdaj, ko jih je le peščica, na moč nemarno obnašajo na poleđenelih in ledeniških prostranstvih Grenlandije. Za slehernega ljubitelja narave bi bila to gotovo grozljiva podoba, saj dobro ve, da domala v vsa visokogorska področja po vsem svetu hodi že vse preveč odprav. Peroni zato upravičeno predvideva, da bodo zlasti ledeniški zanesenjaki začeli že v kratkem iskati nova in še neraziskana področja. Da bi tak razvoj preprečil, je Robert Peroni ustanovil poseben sklad za ohranitev vzhodne Grenlandije. Tod je namreč še 10 000 neosvojenih ledeniških vrhov, zato se tudi boji, da se »otok samote« ne bo mogel več dolgo časa ponašati s tem vzdevkom.

Napovedani razvoj bi imel vsekakor nepredvidljive posledice tako za maloštevilne domačine kot tudi za tamkajšnjo naravo, kajti po Peronijevem mnenju zapusti na Grenlandiji vsak korak dolgo časa svojo sled. Vse to velja tudi za njene ljudi, ki imajo eno samo možnost za preživetje — namreč lov. Če se bo razpasel ekspedicijski turizem, bodo lovci seveda ponižani v nosače in pomožno osebje.

Da bi obvaroval deželo in ljudi pred uničevalci narave, je Peronijev sklad sestavil seznam ukrepov, ki naj bi preprečili prihodnje razdejanje. Med predvidenimi ukre-

pi bi kazalo omeniti vsaj prepoved, da bi ne smeli postavljati baznih taborišč v bližini naselij, domačinom pa naj bi pomagali ustanovljati sodobne lovske skupnosti. Peronijev sklad pa naj bi vse to financiral.

(ALPIN, 10/1985.)

M. A.

ŠKODLJIVI OZON

Visoke koncentracije ozona v visokih gorstvih škodujejo tako ljudem kot tudi rastlinstvu! Kadar jeseni ali spomladi prevladuje visok zračni pritisk, pride v gorah z višino nad 2000 m tudi do večdnevnih koncentracij ozona, ki presegajo 200 miligramov v kubičnem metru zraka. Ozon nastaja iz dušikovih spojin in ogljikovih vodikov predvsem pod vplivom sončne svetlobe, vse omenjene spojine pa štejemo med škodljive snovi za naravo in človeka. Medtem ko so v mestih izmerili najvišje vrednosti ozona v količinah od 20 do 30 miligramov in na podeželju največ do 70 miligramov, znašajo običajne vrednosti v višinah nad 2000 m do 80 miligramov ozona na kubični meter. Ozon postane škodljiv za človeka in rastlinstvo, kadar doseže njegova koncentracija v času nekaj ur 100 do 120 miligramov. Tudi zato postaja vse bolj upravičena zahteva po odločnejši zaščiti naravnega okolja, v tem primeru gre predvsem za zmanjšanje strupenih plinov, ki jih v ozračje v vse večjih količinah bruhajo avtomobili in industrija. Varstveniki narave se v tej zvezi zavzemajo za zdaj predvsem za omejitev hitrosti v cestnem prometu na najbolj ogroženih področjih.

(ALPIN, 10/1985.)

M. A.

iz planinske literature

PLANINSKI ZAPISI

Drago Šefer

Ko povzemamo vsebino zapisa o tej knjigi, ki ga je uredništvu poslal Slobodan Žalica, ne moremo mimo ugotovitve, da je to prva knjiga v BiH, ki se ponaša enako kot Slovenija in Hrvaška z izredno lepimi gorami, planinsko in alpinistično tradicijo. Kljub temu pa je ta ugotovitev še za nekaj značilna, namreč, 50 let je moralo miniti, da so planinci v BiH dobili res temeljit oris planinstva v tej republiki, prav toliko let je namreč prešlo, odkar je izšel Popovičev vodič »Po gorah BiH«.

Za to, da na videz ni bilo potrebe po taki literaturi, je treba iskati razloge v pomanjkanju posluha pri tistih, ki naj bi bogatili kulturni fond v BiH tudi s tem, da bi izdajali planinske in plezalske vodnike, monografije o gorah in drugo planinsko čtivo. Vse to skupaj pa je nasledek pojmovne zmede, ki je bila prisotna prav pri tistih planincih, ki so se »čutili, da spadajo na čelo planinske organizacije«. To nerazumevanje pojmov tudi ni utegnilo potegniti jasne pomenske meje med izletništvom, planinstvom kot pojavom najširšega pomena, planinstva v visokogorju, turnega smučanja, alpinizma in sploh izrazu — specialna aktivnost. Dejstvo, da

v tej republiki še niso ovrednotili potrebe po odpravarstvu (ekspedicionizmu), ko njihovi alpinisti nimajo še trdnejših programov, potrjuje trditve o specifičnem razumevanju planinstva v BiH. Drago Šefer je po svojem razumevanju te dejavnosti alpinist moderne dobe, ko je kot pionir moral doživeti vso tragedijo nerazumevanja med svojimi sodobniki.

S svojim delovanjem v gorah, stenah, na kulturnem področju (literatura, fotografija), je skupaj s svojimi sodobniki začrtal pot v popolno afirmacijo najbolj kakovostnega bosansko-hercegoveškega planinstva. Ko beremo knjigo, se pogosto srečamo tudi s posebnim, blago arhaičnim jezikom, v opisu pa se duhovno zlahka preselimo na prostranstva Prenja, Durmitorja. Na trenutke je besedilo koherentna in dognana mojstrovina, duhovni doživljaj, ki je prelit v zapisane misli. Poleg besedila je treba omeniti tudi fotografije. Motivi so s Prenja, Bjelašnice, Treskavice in so umetniško zasnovani. Tekst je napisan z občutkom, fotografije pa so stvarne in prikazujejo odprto dušo, kakor jo je avtor imel odprto, ko je opazoval gorsko pokrajino.

Naslednja vrednost te knjige je v tem, da predstavlja obilje podatkov, imen, datumov in je v vsakem primeru bogata zasnova zgodovinskega gradiva za preučevanje razvoja predvojne planinstva v BiH. Treba je namreč dodati, da je Drago Šefer osnoval planinski odsek pri Prijateljih narode in to leta 1935, tretjega alpinističnega kolektiva na tleh današnje Jugoslavije (prej Slovenci, Hrvati).

Knjiga nam torej pomaga razumeti začetke planinskega delovanja v BiH in današnja prizadevanja, ko se tudi tu planinstvo vključuje v skupni družbeni razvoj v okviru »pozitivnega, humanega, svetovnega kulturnega procesa«.

Pripis: Knjigo Draga Šeferja »Planinski zapisi« lahko kupite po povzetju in stane 300 dinarjev. Naslov je: PD Biokovo, Dalmatinska ulica, 58300 Makarska.

M. K.

(Po zapisu Slobodana Žalice)

PREDSTAVITEV KNJIGE ZLATA NAVEZA V TRSTU

Desetega oktobra so planinci SPD Trst pripravili res prijeten kulturni večer, ko so svojemu planinskemu občinstvu predstavili knjigo Marijana Krišlja Zlata naveza. Pri polni dvorani je srečanje, na katerega so tržaški planinci povabili avtorja te knjige in protagonista dr. Miha Potočnika, odprla Marinka Pertot, ki je v društvu odgovorna za kulturno dejavnost. Uvodno besedo je povzel Marijan Krišelj, ko je poudaril predvsem pomen te uresničene zamisli za slovensko planinsko zgodovino. Na kratko pa

je tudi opisal nastajanje vsebine knjige, ki je sprva rabila za osnovo radijskim oddajam Odmevi z gora na II. programu radia Ljubljana. Niz teh oddaj je želel najti izvirno možnost, kako bi se sporočilo, ki je prihajalo spontano iz spominjanja dr. Miha Potočnika, pretočilo v slovenski planinski kulturni prostor. Z občuteno zastavljeno intonacijo pa je iz knjige prebral odlomek član društva, alpinist Suhadolc, ko je avditoriju predstavil poglavje, v katerem je opisan odnos dr. Miha Potočnika do pojma in razumevanja »osebne sreče«.

V daljšem, povsem sproščnem prispevku in živem obnavljanju prenekanih osebnih trenutkov in tudi tistih delov našega planinskega dogajanja, ki že sestavljajo del naše planinske zgodovine, pa je dr. Miha Potočnik razgibal ta prijeten večer v neformalno in sproščeno spremljanje njegove pripovedi, ko je moral odgovarjati tudi na mnoga vprašanja, ki so zanimala tržaške planince. Predvsem o osebnem odnosu do varstva narave in okolja, do problemov človekovega poseganja v prvobitno naravo, do vsega listega, kar sodi v njegovo vez s prijatelji, ki jih omenja tudi v knjigi.

Predstavitve te knjige pa je vzbudila še eno razmišljanje. Ali nismo planinci v matični domovini na to lepo navado, ko bi naši številni planinski javnosti predstavili vsako novo planinsko knjigo, kar malo pozabili? Nam morda ni nerodno pred tržaškimi prijatelji, ko spremljajo na taki predstavitvi planinska dogajanja, kulturo, zgodovinsko sporočilo, planinsko alpinistične uspehe?

Koliko priložnosti je bilo na primer ob drugi izdaji knjige N. Zaplotnika POT za recimo okroglo mizo? Pa zdaj morda že ob tretji izdaji? Koliko priložnosti se nam je ponujalo z imenitnimi izdajami knjig o naših velikih odpravah, Everest, Makalu, da ne naštevam prav vseh; koliko možnosti smo morda zamudili za planinsko javno srečanje ob ukinitvi znane oddaje Odmevi z gora na II. programu Ljubljanskega radia, ko vemo po drugi strani, da ostali dve sosednji deželi zvesto že vrsto let in povezano spremljata tudi v radiu to dejavnost?

In koliko navezadnje je še odprtega ob rednem izhajanju najrazličnejših vodnikov, ki so tako rekoč že napolnili knjižno planinsko polico pred našim nosom, mi pa se še obregnili nismo ob to? Pa zdaj, najnovejše, Vodnik po Triglavskem narodnem parku, izrazito vodniško, strokovnoznanstvena in uporabna literatura? Tržačani si bodo našli čas zanjo in jo bodo predstavili svojem občinstvu, mi pa smo se zadovoljili le s tiskovno konferenco, na kateri je bilo navzočih le peščica predstavnikov sedme sile. In tako naprej, da

ne govorimo o Planinskem vestniku, ki izhaja »zraven nas« in ob njem tarnamo in se tudi sprenevedamo ob tem, ko ugotavljamo, kako star da je, kako da je v agoniji, kako vseblna izgublja naročnike, v resnici pa ga niti ne preberemo. Ni literatura zgolj zato, da jo merimo z metri, ko bi zapolnili svojo pravkar novo knjižno polico. To je zamašek, ob katerem bi se morali zamisliti, kam tava naš planinski duh, v katero smer bo zavil in kje se bo napasel, da bo duhovno potešen in ne bo hlatal po vsakdanjostih in površnih in posplošenih ugotovitvah, ki opredeljujejo naše kulturno in splošno plansko dogajanje. Ne najdemo mu pravega prostora pod našo skupno streho našega snovanja pa smo nesrečni, če temu sicer logičnemu pojavu, ne moremo primešati priokusa nekakšne krize. Je v tem, kar je sprožilo tole razmišljanje, tudi kanček te »krize«?

M. K.

ZGODOVINA SPD TRST

To je pregledna knjiga, ki je izšla že pred letom dni (25. oktobra 1984) v založbi Slovenskega planinskega društva Trst, napisal pa jo je bil Dušan Jelinčič. Knjiga predstavlja obsežno zbirko zgodovinskih dejstev, ki jih je zbral avtor v enotni pregled in jih nanizal po vrstnem redu tako, kot je sicer potekala zgodovina tega delov-

nega planinskega društva v zamejstvu. Redka so namreč planinska društva, ki bi jim uspelo, da bi predstavila svoje delovanje, po vsebini in obsegu, tako temeljito, kot je to uspelo tržaškim planincem. Dušan Jelinčič je že 12 let odbornik SPDT in je poklicni novinar v Primorskem dnevniku in sicer v redakciji, kjer bedi nad planinstvom in vodi rubriko »Iz planinskega sveta«. Svoje doslej najboljše delo je začel pripravljati že kot študent, saj je s Pregledom delovanja SPD Trst do leta 1954 (petdeset let) diplomiral na tržaški filozofski fakulteti in delo je nadaljeval do trenutka, ko je nastala zanimiva publikacija, dostojna 80-letnice SPD Trst.

Zgodovina SPD Trst obsega 190 strani in ima približno 70 ČB ilustracij, omenja pa vse najpomembnejše podatke o delovanju društva skozi 80-letno zgodovino.

V Sloveniji so bili to knjigo slovesno predstavili v CD (Cankarjevem domu) ob 90-letnici Planinskega vestnika (predstavitelj je bil pokojni prof. Tine Orel, prav tako tudi na prvi predstavitvi ob osrednji slovesnosti 80-letnice SPD Trst v Trstu, opomba urednika), žal pa ni bilo mogoče, zaradi težav v poslovanju s tujino, te knjige tudi kupiti.

Zdaj je na voljo v ekonomatu PZS. Tam jo lahko naročite za ceno 900 dinarjev.

Franci Savenc

ZANIMIV POSKUS

(Oddaja na valu 202 s terena)

V nedeljo 29. septembra je II. program ljubljanske radijske postaje vključil v oddajo Na valu 202 »sporočilo s slovenskih gora ob zaključku letošnje planinske sezone«. V dogajanju so sodelovali vrhovi: Storžič oziroma Kališče in Dom Kokrskega odreda, Blegoš in pa Veliki Snežnik. Povezavo pa je oskrbela, to pa je tisto najbolj zanimivo, radioamaterska skupina kluba RTV Kričač, ki je z vseh teh točk sprejemala sporočila in jih s svojo aparaturo posredovala programu, ter radioamaterji iz Ilirske Bistrice, ki so znani tudi kot marljivi planinci. Ti so skrbeli, da je bila silšnost z vrha Velikega Snežnika brezhibna. V dogajanje so novinarji Radia Ljubljana vključevali tudi planince, ki so se med oddajo po naključju znašli v bližini improviziranih »studijev na terenu«. Govorili pa so predvsem o letošnji planinski sezoni. Ob izredno lepem vremenu je ta poskus, ki je v celoti uspel, potekal tudi v tesnem sodelovanju s poslušalci radia oziroma Vala 202.

M. K.

VARNOST IN SKUPINSKE TURE

Večina planincev se odpravlja v gore v skupinah bodisi iz varnostnih bodisi iz družabnih razlogov. Iz lastne izkušnje pa pozna skoraj vsakdo naslednji primer:

Večja skupina planincev, mladih in starih, mož, žena in otrok, se zbere pred začetkom ture na parkirnem prostoru. Nekateri se niso še niti obuli, ko so prvi že oddirjali naprej. Po kratkem času ni niti sledu več o enotni skupini. Ko zadnji sopihaje pridejo na vrh, se kondicijsko najmočnejši že odpravljajo v dolino. Seveda jim slabotnejši brez potrebnega počitka brž sledijo. Po koncu ture se del skupine zbere v najbližji gostilni, kjer se na moč hvalijo in navdušujejo nad uspehom. Hvalabogu ne povsem običajen, vendar kljub temu dovolj pogost nedeljski doživljaj.

Nehote prevzame eden v skupini — tudi če gre le za par — vodstvo na turi. Večinoma stori to najbolj izkušeni ali najstarejši, tisti, ki ima najboljšo kondicijo ali takšen, ki najbolje pozna pot. V dobri skupini pazi vsakdo na vsakogar in tako povečuje varnost, povezanost skupine in tovarištvo na gori. Izvoljeni ali samozvani vodja pa bi se moral zavedati, da s tem prevzema tudi določeno odgovornost, saj ni le moralno odgovoren za varnost vse skupine. Vendar pri številnih voditeljih skupin kar prevečkrat pogrešamo potrebno usposobljenost za takšno vlogo. Predvsem bi bilo treba paziti med vsakim takšnim podvigom na slabotnejše udeležence ter na primerno in enakomerno hojo. Najbolj negotovi in najslabotnejši bi morali praviloma hoditi takoj za voditeljem, saj je treba po njih določati tempo in primerne počitke, hkrati pa so tako bolj na očeh kot na repu skupine. Zadnji v skupini pa bi moral paziti predvsem na to, da se nihče ne izgubi.

Glede na težavnost terena naj bi skupine štele 5 do največ 10 udeležencev. Za vse večje skupine je treba vsekakor določiti več vodnikov. V nobenem primeru pa bi takšne skupine ne smele hoditi v gore kot pri vojaki. Na razpotjih in križiščih je treba obvezno počakati na vse udeležence, da ne bi kdo zašel. Počitek je treba razvrstiti na vsako uro po 10 minut in na varnih krajih, da prav vsi pridejo do sape. Na serpentinah, plazovih ali v žlebovih je treba hoditi bodisi tesno skupaj, da sproženi kamen ne more nikogar zadeti, ali pa je treba na primernih prostorih počakati, dokler ni vsak posamezno opravil z nevarnim pobočjem. Skupinsko doživetje in veselje vsakega posameznika, predvsem slabotnejših udeležencev, pa bo

največje, če bodo vsi hkrati prišli na vrh in se tudi skupaj vrnili na izhodišče.

(Obvestila avstrijskega alpskega združenja, 9/10 1985.)

M. A.

SPOMINSKA PLOŠČA TONIJU HIEBELERJU IN PIERU ROSSIJU

Sekcija italijanskega alpinističnega kluba v Agurdu je v letošnjem avgustu postavila spominsko ploščo Toniju Hiebelerju in Pieru Rossiju, in to na dolomitski višinski poti št. 1. Ploščo so namestili na Pian di Calleda, ki leži med Agordo in Passo Duran. Dolomitski planinci so s tem izrazili svojo zahvalo Hiebelerju in Rossiju, ki sta s svojimi publikacijami in številnimi drugimi prireditvami veliko prispevala k temu, da se je ta del Dolomitov zelo priljubil tudi alpinistom iz nemško govorečih dežel. Hkrati je občina La valle Agordina, ta leži le tri km od Agorda, pripravila razstavo knjig in fotografij Tonija Hiebelerja in njegovega prijatelja Piera Rossija.

(Obvestila nemškega alpskega združenja, avgust 1985.)

M. A.

Varnost v gorah:

ŽEJA POVEČUJE MOŽNOST NESREČE

Kdor med gorsko turo ne plje v zadostni meri, podvojuje možnost nesreče. V povzavi s slabo telesno pripravljenostjo se možnost, da pride do nezgode, še poveča. Do takšne ugotovitve so prišli med nedavno raziskavo, ki so jo bili opravili člani alpsko-medicinske postaje Rudolfs-hütte, ki jo je tamkaj ustanovilo avstrijsko alpsko združenje. V tem primeru so natančno preiskali 20 gostov iz salzburškega letovišča Uttendorf, merili pa so njihovo sposobnost koordinacije, koncentracije, reakcijske odzive, ravnotežje, skočno moč in sluh. Vse udeležence so testirali dvakrat: prvič pred turo in zatem še neposredno po turi, ki je trajala poltretjo uro. Med turo si je polovica skupine tešila žejo z elektrolitskimi pijačami, druga polovica skupine pa je morala trpeti žejo, kar se je očitno poznalo pri njeni zmogljivosti. Pri slabše telesno pripravljenih med njimi se je splošna zmogljivost zmanjšala celo za več kot polovico.

Ta raziskava je le del obsežnega raziskovalnega programa, ki ga izvaja omenjena postaja v sodelovanju z inštitutom za športne znanosti pri univerzi v Innsbrucku.

Ugotovitve naj bi omogočile znanstveno utemeljene nasvete za trening, prehrano in ravnanje planincev in plezalcev.

(ALPIN, 10/1985.)

M. A.

TRIINTRIDESETKRAT TRENTO

Kadar pride festival do svoje triintridesete obletnice in preseže četrtno stoletja in tudi tisto, dosti težje — tretjino stoletja, je logično, če se vprašamo, kaj je v tem času pokazal in kaj bo navdušenim gledalcem filmov o gorah lahko še ponudil. Pa pogledjmo v preteklost: v zlati knjigi festivala, je Francija zapisana kot štirinajstkratni dobitnik »velike nagrade mesta Trenta« (najvišje možno priznanje) od začetka festivala (1952) do danes, ko je Francija spet celo trikrat zapored dobila to veliko nagrado. To se je sicer že zgodilo, vendar leta 1955, v časih Rebuffata in Lionela Terraya. Letošnja novost je novo prizorišče festivala: Iz Teatra Sociale (iz devetnajstega stoletja) se je občinstvo preselilo v Avditorij centra S. Chiara. Nova dvorana omogoča kakovostno predstavo, saj je mogoče spremljati potek iz vsakega od 850 sedežev z enako kvaliteto.

Druga novost pa je v vedno večjem zanimanju za dolgometražne filme z motivi in temami, ko se avtorji takih filmov zgledujejo po filmih iz prejšnjih let, npr. »Pot in cilj — tragedija na Eigerju 1936« Gerharda Baura (Nemčija), »Gaspard de la Meije« Bernarda Choqueta (Francija) in dva letošnja »Le rapt« (Ugrabitev) Pierra Koralnika (Švica) in »La trace« (Sled) Bernarda Favrea (Francija).

Kvantiteta italijanskega sodelovanja je še vedno kar precejšnja, ko kakovost, v primerjavi iz prejšnjih let, zaostaja. Gre za kar 17 del, od katerih jih je 15 celo v tekmovalnem delu, če ne štejemo sem še komičnih kratkih filmov Bruna Bozzetta. V glavnem gre za dobre dokumentarce z ekološko ali socialno tematiko. Izjeme so: retrospektivna serija o odporniškem gibanju med vojno »Dnevi trave« Giorgia Tomassija (Nagrada Arge Alp), dokumentarec o preganjanju čred na druge pašnike in o življenju pastirjev in »Ledena samota«, preprosta kronika pohoda skozi Grenlandijo.

Messnerja so lahko oboževalci poslušali celih 45 minut in to predvsem njegov monolog (ki je bil pravzaprav intervju z Wernerjem Herzogom) v filmu »Gasherbrum — sijoča gora«. Messner je še vedno ena vodilnih oseb v sodobnem alpinizmu in hkrati tudi najbolj »izpostavljen« alpinist vseh časov. Ob tej priložnosti je o alpinizmu govoril zdaj romantično, zdaj v kontradikcijah ob neprestani rabi teatralnih prijemov, ko je poudarjal krizo v motiviranosti alpinistov, ki jo je bilo — resnici

na ljubo — čutiti tudi na festivalu, saj je bilo več kot očitno, s kakšno zagnanostjo avtorji iščejo nove forme, s katerimi bi v filmih povedali še kaj več, razen, da reproducirajo potek odprav, vzponov in raziskav. Taka prizadevanja, čeprav ne vedno uspešna, pomenijo vseeno znamenja vitalnosti v tej zvrsti filma, ki jih vključuje v svoj program ta festival.

Gerhard Baur, občutljiv in izobražen avtor, je na primer s svojo odločitvijo uspel gledalcu ponuditi dogajanje, da se je vanj vživel tako, da je še sam trpel tesnobno negotovost, ko je spremljal alpinista na smučeh, čeprav je dejanje režiser pokazal le s čudovitimi posnetki in glasbo. Tako je nastal mali draguljček, dolg 13 minut, ki si je zaslužil aplavz na odprti sceni in »srebrni encijan za najboljši film o alpinizmu«. Dobil je tudi nagrado »Mario Bello« kinematografske komisije C. A. I., ki je film tudi odkupila. Avtor filma »Sam«, Mike Hoover, nam je pokazal, kako je pristal na prostoru, ne večjem od pol kvadratnega metra na vrhu hriba, z zmajem, ko je prej še poletaval skupaj z orlom in izvajal drzne akrobacije.

Francoz Gilles Sourice je dobil za Les falaises de l'océan »srebrni encijan za najboljši film o alpinističnem dejanju«. Prikazal je vzpon po vrtoglavi steni, visoki 600 m, ki prihaja naravnost iz oceana in jo obletujejo le morske ptice, ki človeka še niso videle.

Laurent Chavallier v filmu »Corsicayak« opisuje težaven pohod, poln nevarnosti, skozi tesni in hudournike na Korziki. Jamil Dehlavi je za svoj film prejel »srebrni encijan za najboljši film o gorah«. S čudovito fotografijo in primerno glasbo je raziskal velikanski izbruh ognjenika in s tem ponudil shrljivo predstavo najglobljih naravnih sil.

Alain Rastoin je prikazal film »Coureurs de Bois« (najboljši film o raziskovanju, speleologija).

Velika nagrada, La trace, dolgometražni film, za katerega je Bernard Favre vzel snov iz življenja potujočega trgovca, ki se seli iz vasi v vas, dogaja pa se v pokrajini med Lombardijo in Savojo v letu 1859.

Video-del festivala je obsegal 18 del. Publikacija je nagradila »Sanje« Massima Nicolodija. Nedvomno zelo zanimivo delo, vendar je projekcija v novem Festivalnem ambientu pokazala tudi siromašnost video posnetkov, ki jih zlahka odkriva veliki ekran. To je sicer tehnično vprašanje, kaže pa, da bo video ostajal še naprej »sobni kino«.

I. M.

NOVE MOŽNOSTI ZA VZPONE V KARAKORUMU

Pristojne indijske oblasti so nedavno tega sprostile 16 visokih gora na mejnem področju med Indijo in Tibetom, na katere

vzpni vse doslej niso bili dovoljeni. Toda tudi posledaj veljajo za vzpone na te vrhove še vedno posebni pogoji. Eden takšnih bistvenih pogojev je, da morajo biti odprave na te vrhove sestavljene iz Indijcev in tujcev, vodstvo odprave pa mora biti v vsakem primeru indijsko.

Sprostitvev obsega naslednje gore: vse tri vrhove Saser Kangrija (7672, 7513 in 7495 m), Mamostong Kangri (7526 m), Rimo Peak (7385 m), za vse tri vrhove Apsarasasa (7245, 7239 in 7230 m), za vse tri vrhove Teram Kangrija (7465, 7406 in 7381 m), Singhi Kangri (7202 m), za oba vrhova Ghainta (7401 in 7343 m), Indira Col (7760 m) in Sia Kangri (7422 m).

(Obvestila nemškega alpskega združenja, avgust 1985.)

M. A.

ZMAJARSKI POLET Z VIŠINE 8000 m

Francoski vsestranski gornik Jean-Marc Boivin, ki je postavil že več zmajarskih rekordov, je pred odhodom v Pakistan izjavil, da so možnosti zmajarskega poleta z višine 8000 m le ena proti pet. Vendar je ponujeno priložnost zgrabil z obema rokama. Kot prvi človek je Boivin namreč poletel z višine 8000 m, in sicer z vrha 8035 m visokega Gašerbruma II v pakistanski Himalaji. Podvig mu je uspel 14. julija 1985, torej prav na dan največjega francoskega državnega praznika. Po 16-urnem vzponu in 4-urnih pripravah se je Boivin pognal s svojo letalno napravo v globino in že po 25 minutah pristal v višini 5000 m. Vrhunski zmajar je po uspešno opravljenem poletu dejal, da v takih višinah zaradi redkega zraka naprava veliko hitreje zdrsi v globino.

(ALPIN, 10/1985.)

M. A.

NOV ALPSKI MUZEJ

»Zgodovina alpinizma predstavlja pomemben prispevek k razvoju družbe v zahodnih deželah. V zadnjih 120 letih je dala dejavnost alpskih društev zelo pomembna spoznanja v znanosti in vedno nove izrazne možnosti v umetnosti.« je dejal dr. März na rednem zboru nemškega alpskega združenja v Memmingenu. Slikarstvo Hodlerja in Comptona pa predstavlja dva mejnika v razvoju krajinskega slikarstva. Nekaj podobnega bi bilo mogoče reči tudi o razvoju literature, ki je opisovala ljudi in dežele v Alpah.

Tudi današnja planinska društva se lahko ponašajo z veliko tradicijo. Pri tem ne gre samo za razvoj gorniških sposobnosti, ampak tudi za razvejanje društveno dejavnost, za svojsko arhitekturo planinskih postojank, za alpinistični literarni jezik, a tudi za posebne izrazne možnosti in slikarstvu, grafiki, fotografiji in filmu.

Kje si je mogoče danes ogledati vsa takšna in podobna pričevanja o alpski kulturi? Marsikje, vendar nikjer v celoti. Zadnja vojna je namreč zapustila prav na tem področju huda razdejanja. Zato se zdi prav zdaj zadnji trenutek, da bi rešili, kar se še rešiti da; da bi zbrali vso besedno in slikovno bogastvo na enem kraju. Tak muzej naj bi uredili v starodavnem nemškem mestu Kemptnu, ki šteje nekako 50 000 prebivalcev, a se ponaša z izredno bogato zgodovino. Nemško alpsko združenje in mesto Kempten sta se že dogovorila, da bo muzej urejen v eni stavbi nekdanjega dvorca, ki jo pravkar restavrirajo.

V prilličju tega poslopa bodo uredili alpsko galerijo kot podružnico bavarskega državnega muzeja, ki bo prikazovala umetnostne spomenike alpskega prostora iz zadnjih osem stoletij. V gornjem nadstropju pa bo nastal nov alpski muzej, ki naj bi prikazal alpski življenjski prostor nekako od leta 1500 do danes. Njegova osrednja pozornost bo veljala seveda alpskemu prostoru, čeprav bodo skušali s njim vsaj v obrisih prikazati tudi angleške in škotske gore, skandinavski gorski svet, Apenine ter saško in frankovsko Švico. Poseben oddelek tega muzeja bodo namenili razvoju smučanja.

(Obvestila nemškega alpskega združenja, 8/1985.)

M. A.

ČE MIŠICE STAVKAJO

Prelep sončni dan v gorah s čudovitim razgledom vabi na izdatno turo. Udoločenci so že več ur brez počitka na nogah, saj skušajo priti na vrh še pred najhujšo opoldansko vročino. Vzpon je strm in lahko trganje v mečih povzroča, da postaja hoja vedno počasnejša. Nenadoma krčevita bolečina, ki docela onemogoči napredovanje. Kaj se je zgodilo in kako si lahko pomagamo?

Kdor svoje mišice načrtno trenira, skrbi po eni strani za razmnoževanje mišičnih celic — mišica se krepi. Po drugi strani pa tako krepimo tudi krvno ožilje, kar ima za posledico boljšo prekrvavitvev. To pomeni boljšo oskrbo mišice s kisikom in hranilnimi snovmi. Za mišico v akciji je neoviran dotok krvi zelo pomemben. Takšna ovira so lahko preozka oblačila in tudi mraz, ki zožuje žile. V takem primeru lahko kaj hitro pride do preobremenitve, kar seveda še povečuje nevarnost krča. Zakaj torej mišični krč? Planinec ali plezalec se zaradi velikega napora začne močno potiti in tako izgublja veliko vode in soli. Pogosto se dogaja, da takšne izgube ne nadomestimo zadostno in pravočasno; v telesu pride do velikega pomanjkanja vode, ki lahko znaša v enem dnevu tudi pet litrov. Takšno stanje povzroča mišično slabost, omtičnost, zme-

denost in naposled mišične krče. Podobni simptomi se kažejo tudi pri veliki izgubi soli. Posledica so pogostne nesreče med sestopi po daljših in napornih turah.

Najbolj pomagata masaža in strosanje

In kako se lahko izognemo takšnim neprijetnostim? Predvsem z redno vadbo, ne redko pa je kriva tudi slaba obutev. Če nas pa mišica že začne boleti, si je treba dobro odpočiti in prizadeti del telesa dobro zmasirati in pretresti. Ne nosite nogavic, ki jih je treba pod kolenom prevezati, planinskih čevljev pa nikar pretrdo ne zavezujte. Ne odpravite se v gore s poškodovano mišico. Med vsako turo v gorah kar največ pijte, nadomeščajte pa tudi izgubo soli. Najbolj so se v zadnjih letih obnesle elektrolitske pijače. Pomaga pa seveda tudi katerikoli sadni sok, ki mu dodajte ščepec soli. Podoben učinek ima tudi krepka juha.

Če med turo kljub temu pride do mišičnega krča, si je treba znati pomagati. Predvsem je treba prizadeti ud tako namestiti, da se bo lahko prizadeta mišica širila. Pri krču v mečih pomaga naslednja vaja, vendar potrebujete za njeno izvedbo pomočnika. Prizadeti naj leže na trebuh in dvigne noge pravokotno navzgor, pomočnik pa položi plosko roko na konec stopala in prste na nogah previdno pritiska navzdol. Mišice v mečih se tako raztegnejo. Zatem prizadeto mišico previdno masiramo, in sicer v smeri proti srcu, in jo na koncu še dobro pretresemo. Če je le mogoče, si lahko pomagamo tudi z dodatnimi vlažno-toplimi obkladki.

Med vsako turo pogosto počivajte

Krče na zadnji strani stegna lajšamo tako, da prizadeti leže na hrbet. Prizadeto nogo drži pomočnik z eno roko za peto, z drugo pa pritiska na koleno, nato pa nogo previdno upogibamo proti kolkom. Zatem kot prej masaža in strosanje. Najpogosteje prihaja do krčev v stegnu med vzponi. Kajti prav mišice v stegnu, zlasti še, če je nahrbtnik težak, opravljajo med vzponom najtežavnejše delo. V takšnem primeru si pomagamo tako, da prizadeti sede na tla, se prime za meča in previdno upogiba kolena. Mišica se tako raztegne in krč se sprostí. Tudi zdaj zaključimo z masažo in strosanjem.

Na splošno priporočamo, da bi si na gorski turi med vsakim počitkom lahko zmasirali mišice v stegnih in mečih in jih sprostili. Počivajte nekaj minut z dvignjenimi nogami. Hoja bo tako veliko lažja. Hujša zadeva je, če pride do krča med plezanjem. V takšnem primeru si hitro poiščite dobro stojišče in se zavarujte tako, da bo prva pomoč sploh možna. Temeljiteje pa se boste posvetili prizadetemu udu zvečer v planinski koči. Zapomnite si, da nasilno nategovanje pri

krču še bolj boli. Brez pomena in celo škodljiva je tudi pretrda masaža. Olajšanje lahko prinesejo le načrtne vaje. Turo nadaljujte šele tedaj, ko je krč docela pustil.

(Povzetek sestavka z istim naslovom, ki ga je napisal dr. Hans Jacomet, objavljen pa je bil v reviji ALPIN, 10/1985.)

M. A.

MUMIJO

Čudežni gorski balzam

Iz davno minulih časov se je ohranila legenda o lovcu, ki je bil posebno izvrsten strelec. In vendar se je nekoč zgodilo, da neko živali ni uplenil, ampak jo je le nastrelil. Lovec je pozneje večkrat opazoval to ranjeno gazelo, kako se je z muko vzpenjala do neke votline visoko v gorah. Iz kakšnega razloga? Se je hotela rešiti pred zasledovalci? Toda nekega dne se je lovec le odpravil po sledovih gazele in z velikim trudom splezal prav do votline. Tu je videl, kako se je ranjena žival naslonila na skalno steno, kmalu zatem, ko si je nabrala novih moči, pa je odhitela spet v dolino. Ko se je lovec približal tisti skalni steni, je na njej opazil debele smolnate srage, ki so oddajale močan vonj. To je bil mumijo.

Beseda mumijo izvira iz grščine in pomeni toliko kot »zbiralec toplote«. Že pred več kot 2000 leti so to nenavadno snov uporabljali v orientalski medicini pri zdravljenju številnih bolezni in poškodb. Mumijo večkrat omenjajo tudi spisi raznih starih učenjakov. Že veliki umetnik zdravilstva v srednjem veku Ali Ibn Sina (Avicenna) iz Buhare, je raziskoval zdravilno moč mumija. V znamenitem spisu »Kanon zdravilske umetnosti« je zapisal, da ima mumijo resorbcijske sposobnosti ter da pri zunanji in notranji rabi lajša bolečine pri zvinih, zlomih in odrgrinah, pomaga pa tudi pri ohromitvah, glavobolih in omotici.

V našem stoletju v zdravilstvu mumija niso več uporabljali. Toda med ljudstvom so bile starodavne legende še vedno žive in so me tudi spodbudile za nove temeljite raziskave. Posebne zasluge veljajo v tej zvezi absolventu medicinske visoke šole v Taškentu Adilu Šakirovu, saj je prav on našel balzam in dokazal, da je mumijo, ki se pojavlja v gorah srednjeazijskih sovjetskih republik, med njimi tudi v Uzbekistanu, izvrstne kakovosti. V zadnjih letih so tod začeli mumijo najskrbneje raziskovati. Prirredili so že tri simpozije, na katerih so se strokovnjaki ukvarjali z učinki tega balzama na različne fiziološke sisteme v človeškem organizmu. Raziskave so pokazale, da srednjeazijski mumijo resnično pomaga pri zlomih kosti, ranah, poškodbah in boleznih perifernega živčevja in mišic.

Dognali so tudi kemično sestavo mumija. Pokazalo se je, da je gorski balzam prava zakladnica mikro elementov. Spektralna analiza je pokazala, da vsebuje v celoti 28 elementov, med njim kromniji in kalcij, barij in titan, baker in bor, srebro in fosfor. Vendar številna vprašanja v zvezi s tem še naprej ostajajo odprta. Tako še vedno ne vedo, kako mumijo sploh nastane in kako velika so v resnici njegova nahajališča.

Ministrstvo za geologijo ZSSR je že leta 1976 uvrstilo mumijo v kategorijo dragocenih rudnin. Leto zatem je uzbekistanska vlada ustanovila pri inštitutu za geologijo in geofiziko uzbeške akademije znanosti poseben laboratorij za mumijologijo. Nje-

govi člani naj bi raziskali ležišča mumija na goratih področjih republike, izdelali ustrezne zemljevide in ugotovili, v kakšnih pogojih nastaja ta gorski balzam.

Vse te raziskave vodi Sainutdin Hakimov, ki je dopisniku časnika Sovjetski Uzbekistan dejal: »Naša skupina išče nova področja, kjer se gorski balzam pojavlja. Odkrili smo že okoli 500 novih najdišč, ki vsa leže predvsem visoko v gorah. Zanimivo je, da smo povsod tam, kjer so znatnejša najdišča mumija, našli mumificirane in zato dobro ohranjene dele trupel gorskih živali.«

(Iz časnika Sovjetski Uzbekistan.)

M. A.

JEZIKOVNO RAZSODIŠČE:

ZLATOROG ALI GOLDHORN?

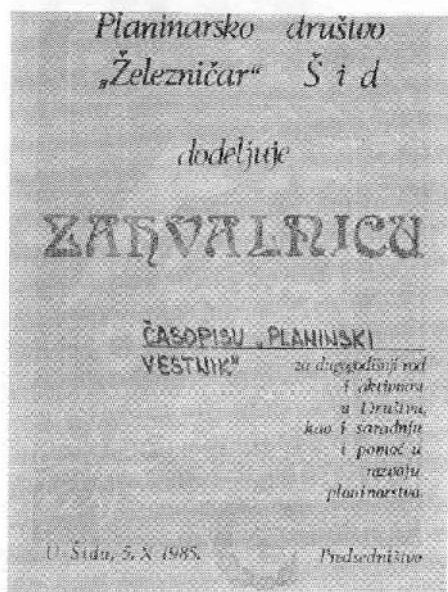
»V ljubljanskih trgovinah prodajajo Birra Laško, pivo v pločevinkah z imenom Goldhorn. Ne glede na zakon, ki ureja poimenovanje in registracijo gospodarskih tvrdk (ime mora biti obvezno v slovenščini in razumljivo), bi se v Pivovarni Laško brez veliko truda lahko zavedali in vodili, da je naš Zlatorog (Baumbachova bajka je zapisana v izvorniku v nemščini z imenom Zlatorog in šele potem prevedena v slovenščino — Aškerc, Funtek, Drolefnik) znan v nemško govorečem in piščočem svetu samo kot Zlatorog in ne kot nekakšen hlapčevski Goldhorn, ki naj bi po Inozemstvu za nas lovil marke, tranke in šilinge. — Ko sem pred dolgimi leti predaval v švicarskem Baslu o slovenskih gorah, so me iz občinstva naprosili, naj jim povem čudovito pravljico o Zlatorogu. Poleg tega: gamsov rogej v nemščini ni Horn, temveč Krücke!« Tako nam je napisal M. P. iz Ljubljane. Pa ni bil edini, ki se je spotaknil ob te sporne pločevinke. Dopisnica L. K. iz Ljubljane razmišlja o zadevi takole: »Mislila sem, da gre za pomotoma poslano pošiljko piva Goldhorna Birra Laško samo v naši trgovini, toda med počitnicama sem ga videla marsikje po Jadranu. Pozanimala sem se v Pivovarni Laško, kjer so mi pojasnili, da pločevinke s slovenskim imenom ni, ker bi bila predraga. Odgovor me ni zadovoljil, zato sprašujem Jezikovno raziščišče, mar res še ni urejeno, da bi bila taka tuja poimenovanja domačih izdelkov kratko in malo prepovedana?«

Kolikor nam je znano, podjetja registrirajo nove izdelke v Patentni pisarni v Ljubljani. Ta pa je samo posrednik Zveznega zavoda za patente iz Beograda. Urada menda nimata pravice zavrniti imena novega izdelka, razen če strokovno ne ustreza ali če je že registrirano za drug izdelek. Pivo Goldhorn v pločevinki je bilo prijavljeno za prodajo v tujini. Pojasnili so nam, da o imenu odloča proizvajalec.

Kaže, da lahko problematiko poimenovanj obravnavamo samo kot vprašanje poslovne morale. Proizvajalci se morajo zavedati, da slovenskemu in jugoslovanskemu kupcu ne smejo prodajati domačih izdelkov pod tujim imenom. Nobeno komercialno opravičilo ni sprejemljivo, sicer bomo priče jezikovnemu onesnaževanju tudi na način, ki ga silkovito opisuje Miha Potočnik, častni predsednik Planinske zveze Slovenije: »Pločevinke bodo zdaj v nahrbtnikih nosili s seboj številni žejni izletniki, turisti, lovci, gobarji in planinci in jih seveda odmetaval povsod, tako kot že dolgo odmetavajo plastične vrečke, mlečne škrniclje itd.« — Torej lahko pričakujemo, da nas bo v slovenskih gorah vsak čas začel izza skal namesto pravljničnega Zlatoroga pozdravljati Goldhorn.

Pivovarni Laško predlagamo, naj tiska pločevinke tako, da bo na eni strani besedilo v slovenščini, na drugi pa pojasnila za tuji trg. Imena Zlatorog pa ni treba prevajati, saj jo že sličica dovolj zgovorna.

(Ponatis — DELO, 11. okt. 1985)

STOLP NA GORI (TV oddaja)

V ljubljanskem televizijskem Tedniku smo lahko dne 15. avgusta gledali zanimiv zapis ob 90-letnici Aljaževega stolpa na Triglavu. Zamisel in režija: Staš Potočnik, sodelovali pa so Tomaž Banovec, Gregor Klančnik in Tone Strojín, pa seveda glavni aktor Aljažev stolp in pa planinci, med katerimi so izstopali — smetarji. Oddaja je posnel Janez Horvat. Zanimanje za planinske teme se je okrepiło tudi na televiziji, kar je seveda prav, narobe pa bi bilo, če bi jo zanimali zgolj »veliki dogodki«, kajti tudi v vsakdanjem množičnem planinstvu je mogoče najti dosti zanimivih lem tudi za »ekranizacijo«, in to brez velikih TV ekspedicij.

M. K.

SIGNALI 16/85

Zanimiva reportaža o 18. zboru planincev ptt Slovenije je nosilni članek na planinsko temo v tej številki. Zbor je bil na Boču, štajerskem Triglavu, sredi septembra letos. Avtor zapisa Lojze Terglav podrobno opisuje potek zbora, hkrati pa obvešča, da bodo organizacijo naslednjega takega srečanja v prihodnjem letu, v juniju, prevzeli Celjani.

M. K.

PLANINEC, Šid, okt. 85, št. 24

Med planinskimi društvi v Jugoslaviji, ki so izredno marljiva, bi našli tudi PD »Železničar« iz Šida. Ne samo, da so marljivi, tudi vzdržujejo stalno zvezo s slovenskimi planinci in izdajajo svoje glasilo Planinec (Planinar). In to že deveto leto. Preglejmo na kratko vsebino te številke in spoznali bomo njihovo dejavnost. Uvodnik prinaša zapis ob 30-letnici delovanja tega društva in govori tudi o razvoju planinstva v Jugoslaviji ter posebej v občini Šid. Med tradicionalne akcije, ki jih to društvo vsako leto izvaja, sodijo pohodi in izleti. Pomembno mesto v programu ima tudi orientacija pa planinska šola in pa delo po sekcijah (sekcija za orientacijo, markacisti imajo svojo sekcijo, prav tako alpinisti, deluje foto klub in športna sekcija). List je sicer ciklostiran, ima pa tudi nekaj fotografij in pregledov, ki nam marljivost planincev iz Šida še bolj približajo. To planinsko društvo se je ob svoji obletnici spomnilo tudi Planinskega vestnika, saj mu je dodelilo pohvalo za dolgoletno delo in aktivnost, kot tudi za sodelovanje in za pomoč pri razvijanju planinstva. Planincem iz Šida ob njihovem jubileju čestitamo in se jim za pozornost po tej poti zahvaljujemo.

Uredništvo

KRIČAČ 8/85

Priložnostno prihaja na urednikovo mizo tudi glasilo Kričáč, ki ga izdaja RTV Ljubljana. Naslovna stran prikazuje skupino radijskih tehnikov na Triglavu, ob Aljaževem stolpu. To je pravzaprav ilustracija prenosa slovesnosti ob 90-letnici Aljaževega stolpa, ki so ga bili zaradi slabega vremena opravili neposredno iz Triglavskega doma na Kredarici ob navzočnosti tistih planincev, ki se hudega vremena in vetra niso ustrašili. Med njimi je bil tudi predsednik Planinske zveze Slovenije Tomaž Banovec, ki je imel ob tej priložnosti tudi prek radia krajši priložnostni nagovor. Kričáč je tudi sicer dovolj pozoren spremljevalec planinskega dogajanja pri nas, predvsem tistega dela, ki gre »skozi eter« oziroma, ki prihaja prek ekranov v naše domove.

M. K.

Fotografija prikazuje graditelje nove tovarne žičnice, od leve so: Drejc Karničar, Rihard Murn, Franc Zadnikar, Jože Meglič, Jakob Šenk, Milan Selišnik in Andrej Karničar

Fotografirano 8. 9. 1985

ČEŠKA KOČA ZA 85. ROJSTNI DAN DOBILA NOVO TOVARNO ŽIČNICO

Češka koč praznuje letos že 85. obletnico in kljub letom ni še prav nič spremenila svojega prijetnega videza iz začetka stoletja. Letos je bogatejša za novo tovarno žičnico; tokrat je doživela svoj krst 8. 9. 1985. Domači jezerski planinci, ki so jo sami s povsem prostovoljnim delom postavili, so porabili za to delo preko 1200 delovnih ur v lanski in letošnji sezoni. Brez podpore PZS pa gradnja verjetno sploh ne bi bila končana.

Sicer pa v društvu tudi drugo delo ni čakalo: društvo je izdalo dve novi razglednici, končno natisnilo tudi spominske značke za prehojeno Jezersko planinsko pot, organiziralo sedem društvenih izletov, obnovilo pot na izredno razgleden Kozji vrh (1628 m), pa tudi poslovanje v Češki koči je bilo uspešno. Navsezadnje pa so se začela tudi dela na prenovi skupnih ležišč, s čemer se bodo nekoliko povečale prenočitvene zmogljivosti.

Luka Karničar

SPOMIN NA TRIGLAV

TOMISLAV JAGAČIĆ

Ko sem se vračal s ture in sem na kakšni postaji čakal na vlak ali na avtobus, sem neštetokrat potegnil iz nahrbtnika planinsko izkaznico. (To je edina izkaznica, ki jo nosim poleg osebne; prvo imam rad, drugo pa moram imeti pri sebi.) Listal sem po njej, si ogledoval štampiljke, ki sem jih pazljivo odtiskoval vanjo vse od Suva planine v Srbiji (preko njenega vrha Trema, 1808 m, sem že v odmaknjemem 1952. letu nesel Titovo planinsko štafeto palico), Prokletij, Treskavice, Maglića, Durmitorja do Julijskih Alp... Vsaka štampiljka je neko doživetje, spomin na vzpone, potenje, dež, srečanja s planšarji, napore, lepe razglednice; z vsako štampiljko sem odtisnil doživetje in zadovoljstvo, zaradi česar tudi hodimo v planine.

Tudi najljubša je med njimi: v planinsko izkaznico sem jo bil odtisnil v nevsakdanjih okoliščinah že 3. 7. 1953. To je Aljažev stolp na Triglavu. Kdo ve, kateri po vrsti sem bil, ki so stali na tem vrhu, ki mu je dr. J. Kugy postavil »oltarje«, župnik Jakob Aljaž iz Dovjega pa ga je pred 90 leti »posvetil«. Ob štampiljki je tudi avtogram alpinista Jožeta Čopa. Ta je bil poleg mnogih planincev in planinskih veteranov na proslavi slovenske planinske organizacije pri Aljaževem domu.

Tedaj sem od doma gledal Triglav, njegovo severno steno. Gledal sem to ljubo goro, ki proti severu ni obrnila ravno bolj simpatične, krotke strani.

Triglav. Nanj sem mislil kot osnovnošolec, kot srednješolec..., a nisem niti slutil, da bom nekoč stal ob njegovem vznožju, pred njegovim »oltarjem«.

Da mu ponudim roko, sem trdno sklenil na prvem povojnem kongresu geografov Jugoslavije, ki je bil 1949. leta v Istri, v ponovno osvobojenih krajih, kot smo tedaj imenovali področja, ki so nam jih po prvi svetovni vojni odvzeli, odtrgali od domovine.

Rad se spominjam naših nestorjev geografije, posebno Slovencev dr. Antona Melika, dr. Svetozarja Ilešiča in drugih. Imeli smo tudi goste iz tujine. Kot mlad učitelj geografije sem vpil vsako besedo, pozorno poslušal vsak referat.

Neki angleški univerzitetni profesor, geograf, njegovo ime sem pozabil, je povedal, ko je pozdravljal kongres v Novi Gorici, da ima v svoji hiši povečano sliko Triglava. »Triglav me zmeraj,« je rekel, »spominja na vašo lepo deželo. Triglav je simbol za Jugoslavijo, njene narode in vse njihove boje, da bodo svobodni. Vedno, ko pogledam njegovo sliko, se spomnim vaše dežele.«

Zares lepo rečeno in na pravem mestu.

In tako sem po slavnosti pri Aljaževem domu z mojim učencem Vladom in z veliko volje, toda brez večjih planinskih izkušenj, krenil po Tominškovi poti proti Triglavskemu domu na Kredarici.

Pot do mojega Triglava. Vreme ni bilo idealno. Rekel bi, da se v takem vremenu ne gre na takšno planinsko turo. No, v planinskih kočah vendar lahko najdeš zavetje, midva pa sva bila tudi prepričana, da se bo vreme izboljšalo, da bo celo sončno, sva dejala. Tako sva prišla do Kredarice in se znašla v družbi planincev iz Kragujevca, ki so se za trdno odločili, da se ne bodo vrnili domov, ne da bi bili na vrhu Triglava.

»Toda naš jutrišnji vzpon na Triglav je odvisen od vremena.« Pojasnjeval sem, da planinec ne gre na vrh zaradi štampiljke, še najmanj v megli, ko nič ne vidiš in ko dežuje in ni niti najmanjšega upanja, da bo nehalo.

Tako sem govoril zjutraj, ko je bilo očitno, da od našega Triglava ne bo nič.

Kragujevčani so me zavračali. »Lahko je vama iz Varaždina. Vidva nista od daleč. Se bo že našel kakšen primeren dan, da se vrneta. A mi iz Kragujevca? Kdaj bomo imeli spet priložnost mi?«

Vendar ta pogovor v polemičnem tonu ni trajal dolgo. Vse moje prepričevanje in opozarjanje, da nimamo primerne opreme, da bomo mokri takoj, ko stopimo iz doma, Kragujevčanov ni moglo omajati.

In navsezadnje: mislil sem tudi na učenca Vlada (glej ga: danes je živ, v Kutini vodi turistično agencijo) in odgovornost do njegovih staršev.

»No, dobro,« sem rekel. »Če pojedete vsi, pojedem tudi jaz.«

Odšli smo. Megla in leden dež. Nekje za nami dom. Pospešili smo v smeri proti Malemu Triglavu. Prvi klini. Jeklenice. Takoj smo bili mokri. Kot da je nekdo pred nami poljal cisterno, polno vode z odprto cevjo in bi pral ulico, ki naj bi nas nekam pripeljala. Vse je bilo podobno pustolovščini. Pred sabo sem videl dva, tri kline, vrh, Vlada in vodo, ki mi je pljuskala v obraz in otekala za rokave vetrovke.

Začelo me je skrbeti. Zase in za svojega učenca. Posebno, ko smo prilezli do grebena med Malim in Velikim Triglavom. Veter je nihal jeklenico kot vrh za sušenje perila in nosil leden dež s snegom. Vlado, ki je hodil pred mano, se je do tedaj držal za žico z obema rokama, potem pa je začel zdaj ono, zdaj drugo roko tiščati v žep. Na jeklenici se je nabiral led. Vladu sem prigovarjal in ga prosil, naj se drži z obema rokama.

»Premisli,« sem ga opozarjal, »zakaj sta dve roki.«

Najbolj vznemirljiv trenutek je prišel, ko smo se na prevalu srečali z mladimi Slovenci. Vračali so se z vrha. Prvi se je preprosto oprjel zaledenele vrvi z zunanje strani. Nagnjen je visel nad prepadom, v katerem se je vrtinčila megla, ki jo je nosil veter preko vrha, tistega, ki je bil naš cilj, a ga nismo mogli videti. Tako smo šli mimo. Potem smo se spet vzpenjali.

»Poljubil bom podplate svojih gozjeric, če se bom vrnil živ na Kredarico,« sem si govoril. »Zakaj sem popustil Kragujevcu, zakaj se igram s svojim življenjem in življenjem svojega učenca? Kako bom prišel pred njegovo mater, če mu spodrsne in pade, preprosto izgine v tej gosti megli?«

In tedaj se je pojavil on, Aljažev stolp.

Pohiteili smo vanj. Zdelo se mi je, da sem v raketi, katere motorji so že vključeni, da bo poletela; tako je bobnelo. Pograbilo smo štampiljko, izvlekli planinske izkaznice. Tako je bilo mrzlo in roke so bile otrple, da ni bilo moči, da bi štampiljko Aljaževega doma obrnil pravilno.

V enakih okoliščinah smo se vrnili na Kredarico. Sezuj sem si gozjerje, mokre in oprane od dežja, poljubil podplate najprej enega in potem še drugega čevlja. Čestital sem učencu Vladu in ga srečen objel, ker se je najino srečanje s Triglavom tako končalo. ... A ti, moj dragi planinski prijatelj, če boš na kakšni avtobusni ali železniški postaji opazil, kako ob nahrbtniku listam po planinski izkaznici, in boš pogledal vanjo, me ne vprašuj, zakaj je štampiljka Aljaževega stolpa odtisnjena narobe. Sodaj, ko veš, kako sem pred dvaintridesetimi leti prišel do Aljaževega stolpa, ti je vse jasno.

Motiv z Vrsnika

Foto Franc Temelj, FS PD Žiri

Tone Kuntner

NI DOLIN BREZ HRIBOV

Ni dolin brez hribov,
ni hribov brez dolin,
naš svet ni svet ravnin.

Življenje razumeli
ni se na vrh povzpeli,
je hrib in dol živeti.

PONUDBA ZA NAKUP PLANINSKEGA KOLEDARJA 1986

Za leto 1986 smo za ljubitelje gora in gorske narave pripravili stenski koledar na temo GORE EVROPE, s katerim predstavljamo osem evropskih pogorij, kjer so že uspešno plezali naši alpinisti: islandske gore, norveško pogorje Rogaland-Seterdal, španske Pireneje in Montserrat, francoske Centralne Alpe, Vališke in Berninske Alpe v Švici, italijanske Dolomite, naš Velebit in grško Meteoro.

Izvedba koledarja:
format 39,5 x 41 cm, 12 koledarskih listov s 5 cm višjim podložnim kartonom,
spremno besedilo v slovenščini in angleščini, pakiran v vrečko.

Maloprodajna cena je 490 din za posamezen izvod. Pri količini od 10 do 200 izvodov je popust 10%, od 200 do 1000 izv. 15% popust, nad 1000 izvodov 20% popust. Pri malopro-

dajni ceni zaračunamo (poštno poslan koledar) poštno stroške dodatne embalaže.

Cena za dotisk do 300 izv. 55 din, nad 300 izv. 40 din za izvod.

Obvezno priložite kvaliteten vzorec teksta in znaka, katerega želite, da se na koledar dotiska oz. dopiše.

Rok dobave koledarjev brez dotiska je 7 dni, z dotiskom 21 dni.

Te pogoje in cene jamčimo za prvih 30 000 koledarjev, pri ponatisu se bodo spremenili.

Vse informacije: Planinska zveza Slovenije, Ljubljana, Dvořakova 9, telefon (061) 312 553.

Z našimi tradicionalnimi izdajami skušamo oskrbeti trg s kvalitetnimi in informativnimi koledarji, obenem pa finančno podpreti dejavnost planinske organizacije, tokrat predvsem alpinistično odpravo PATAGONIJA 1986.

PLANINSKA ZVEZA SLOVENIJE

LJUBLJANA, DVORŽAKOVA 9

Telefon (061) 312 553

Od 1. do 31. decembra dajemo 10% popust pri nakupu naših planinskih edicij, to so:

- zemljevidi
- planinski vodniki
- vodniki in dnevnik po veznih poteh
- alpinistični in drugi vodniki
- vodniki v tujih jezikih
- vzgojna literatura.

Enak popust velja tudi za novoletne voščilnice, značke, našitke in drugo.

Ne zamudite ugodne priložnosti, ki se vam ponuja v mesecu pred novim letom in s primernim darilom razveselite svoje prijatelje.

Northland Goretex Pacific

Lahke vetrovke iz neuničljivega Goretex materiala z rokavi na zadrge

Northland Pamir Parka

Extremna puhovka polnjena s 450 g kitajskega perja

Novost!

6 možnosti z eno bundo

SPORT-IMPORT
Ges.m.b.H.
A-8020
GRAZ
AUSTRIA

